

Patent Convention หรือ EPC)³ และในขณะนี้กำลังมีการพิจารณาที่จะเข้าร่วม Community Patent Convention (CPC)

4.2.1.2 นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา

หน่วยงานของภาครัฐ ที่มีส่วนสำคัญอย่างมากในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของสหราชอาณาจักรคือ สำนักงานสิทธิบัตรของสหราชอาณาจักร (UK Patent Office) และคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Advisory Committee - IPAC) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สำนักงานสิทธิบัตรของสหราชอาณาจักร (UK Patent Office) เป็นหน่วยงานบริหารอิสระ (Executive Agency) ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการค้าและอุตสาหกรรม (Department of Trade and Industry- DTI) และเป็นกองทุนเพื่อการพาณิชย์ (Trading Fund) ในปี ค.ศ. 1991 ทั้งนี้ สำนักงานสิทธิบัตรของสหราชอาณาจักรได้วางกำหนดพันธกิจของสำนักฯ ไว้ ดังนี้ หนึ่ง ดำเนินการบริหารและจัดการระบบการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการของผู้ใช้และการสร้างรากฐานความรู้แก่สังคมและเศรษฐกิจ และ สอง กระตุ้นการพัฒนานวัตกรรม และส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมภายในประเทศโดยการส่งเสริมและให้ความสำคัญกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยการเป็นตัวแทนของประเทศในการเจรจากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ

สำหรับวิสัยทัศน์ของสำนักงานฯ คือ การปรับเปลี่ยนบทบาทของสำนักงานฯ จากผู้กำกับดูแล (Regulator) มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Enabler) โดยการมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือส่งเสริมหน่วยธุรกิจและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ทั้งนี้ สำนักงานฯ ได้มีการกำหนดแผนงานหลัก ดังนี้

- การให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมทางด้านงานนโยบาย
- การปรับปรุงระบบการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อสร้างความมั่นใจในระบบทรัพย์สินทางปัญญา
- การส่งเสริมการดำเนินธุรกิจ เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในทางการค้าระหว่างประเทศ

³ อนุสัญญาสิทธิบัตรยุโรป (European Patent Convention, EPC) มีประเทศเข้าร่วมเป็นภาคีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1973 และมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 1977

- การอำนวยความสะดวก ในการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการช่วยเหลือมหาวิทยาลัย ในการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญา

4.2.1.3 เป้าหมายของสำนักงานฯ ที่ตั้งไว้ในปี ค.ศ. 2002 มีดังนี้

- การออกสิทธิบัตรและจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า โดยมีคุณภาพและมาตรฐานที่สูง
- การส่งเสริมและสนับสนุน การทำให้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีขั้นตอนและกระบวนการที่ง่าย
- การให้บริการที่คุ้มค่าเงินค่าบริการ
- การกระตุ้นให้ภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและย่อม (SMEs) ตื่นตัวในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและแสวงหากำไร และสำหรับทางด้านมหาวิทยาลัยตื่นตัว ในการแสวงหาผลประโยชน์จากงานวิจัย
- การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมสำหรับสำนักงานสิทธิบัตร

4.2.1.4 แผนกลยุทธ์ของสำนักงานสิทธิบัตรในปี ค.ศ. 2002/2003

สำนักงานสิทธิบัตรของสหราชอาณาจักร ได้จัดทำแผนกลยุทธ์ของสำนักงานประจำปี ค.ศ. 2002/2003 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดทำนโยบายและดำเนินการในเชิงตอบสนอง เพื่อให้สอดคล้องกับกระทรวงการค้าและอุตสาหกรรม เพื่อส่งเสริมนวัตกรรม และใช้ประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 - การจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Advisory Committee - IPAC) โดยเป็นองค์กรอิสระ เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษากับรัฐบาลเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งนี้ ในระยะเริ่มต้นจะมุ่งเน้นการจัดวางยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา การจัดลำดับความสำคัญ และระบุปัญหาที่ถูกต้องที่เกี่ยวกับนวัตกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับธุรกิจขนาดกลางและย่อม (SMEs) การศึกษาและเทคโนโลยีใหม่ ๆ

- การให้บริการคำปรึกษา (Consultation) โดยการใช้วิธีการใหม่ ๆ เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์แก่พนักงานและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานฯ ในการให้คำปรึกษาทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การให้คำปรึกษาการจดทะเบียนสิทธิบัตรวิธีการทำธุรกิจ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Business Method and Computer Program) รวมทั้งการจัดให้มีการเปิดเวทีอภิปราย เกี่ยวกับประเด็นทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาอย่างต่อเนื่องและกว้างขวางมากขึ้น
 - การคำนึงถึงประโยชน์ของธุรกิจขนาดเล็ก (Small Business) โดยการกระตุ้นส่งเสริมให้ธุรกิจขนาดกลางและเล็กสามารถเข้าถึงข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งอาจดำเนินการโดยการเพิ่มและพัฒนาหลักสูตร เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาในโปรแกรมฝึกอบรมที่ปรึกษาทางด้านธุรกิจต่าง ๆ
 - การคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาในสังคม โดยการเชื่อมโยงและเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์กับสมาคมผู้บริโภค (Consumers Association) และสภาผู้บริโภคแห่งชาติ (National Consumer Council: NCC) โดยเฉพาะการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในเรื่องนโยบายการแข่งขันและการคุ้มครองผู้บริโภค
 - การรับฟังประชาพิจารณ์ (Public hearing) โดยการจัดให้มีการรับฟังประชาพิจารณ์เกี่ยวกับแนวนโยบายของคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะในประเด็นหรือสาขาเทคโนโลยีที่มีความอ่อนไหวได้ง่าย เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ ความปลอดภัยทางด้านอาหาร ยาที่เป็นต่อชีวิต เป็นต้น ทั้งนี้สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น Human Genetics Commission (HGC), Food Standards Agency (FSA), Nuffield Council on Bioethics, Agricultural and Environment Biotechnology Commission (AEBC), Federal against Software Theft (FAST), และ Anti-Copyright In Design (ACID) เป็นต้น
2. การช่วยเหลือผู้ให้บริการ ให้สามารถใช้ประโยชน์จากระบบทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเต็มที่ภายใต้การแข่งขันระดับโลก
- การให้บริการธุรกิจขนาดกลางและย่อม (SMEs) โดยการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ในให้บริการบังคับใช้สิทธิตามกฎหมายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่ม หรือสำนักงานสาขาเป็นจุดบริการข้อมูลข่าวสารสำหรับการบังคับใช้สิทธิ การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานบังคับใช้สิทธิ การพัฒนานกฎหมายและวิธีการในการบังคับใช้สิทธิ รวมทั้งการจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบังคับใช้สิทธิ

- การสนับสนุนระบบ Community Patent โดยพยายามผลักดันเข้าเป็นภาคี Community Patent Convention
 - การสนับสนุนการบังคับใช้สิทธิของเจ้าของสิทธิ โดยการศึกษาวินิจฉัยเพื่อหากระบวนการประกันภัย (Insurance) และการบังคับใช้กฎหมายอาญาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (Criminal Sanctions)
3. การพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญา ที่ง่ายต่อการใช้งาน และสามารถตอบสนองต่อผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- การมุ่งเน้นคุณภาพของสิทธิบัตร โดยการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะทางด้านการตรวจสอบคุณภาพขึ้นใหม่ในสำนักงานฯ เพื่อทำการตรวจสอบให้การออกสิทธิบัตรให้มีคุณภาพและมาตรฐาน
 - การสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และการร้องเรียนของผู้ใช้บริการ โดยจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ เพื่อทำการพัฒนากลไกสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีประสิทธิภาพ และการใช้การตอบสนองของผู้ใช้บริการในการพัฒนาปรับปรุงการให้บริการ
 - การสนับสนุนหน่วยให้บริการยื่นจดสิทธิบัตรของเอกชน โดยเฉพาะการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการรายใหม่ที่ไม่เคยยื่นขอรับสิทธิบัตรมาก่อน ทั้งนี้ สำนักงานฯ ได้จัดทำแนวทางในการยื่นคำขอรับสิทธิบัตร หรือการช่วยเหลือเสาะหาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อช่วยเหลือในการร่างคำขอรับสิทธิบัตร เป็นต้น
 - กลยุทธ์ด้านธุรกิจด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) และการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีในการให้บริการทางอินเทอร์เน็ต โดยการสร้างระบบการยื่นคำขอแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น Trade Mark E-Filing System (PATRAS) หรือ Patent Electronic Document Management System (PECS) เป็นต้น
4. การสร้างความเข้าใจด้านทรัพย์สินทางปัญญาแก่ประชาชนทั่วไป โดยการสนับสนุนการเรียนการสอนในระบบการศึกษา และการกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญา
- การถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการพัฒนาแบบตัวแทนการถ่ายทอดเทคโนโลยีบนอินเทอร์เน็ต (ACINDUS) ซึ่งร่วมมือกับ Association for University Research and Industry Links (AURIL) รวมทั้งการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีร่วมกัน และการขยายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างประเทศด้วย

- การสนับสนุนความร่วมมือ ระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม โดยให้การสนับสนุนโครงการย่อย ๆ ของ AURIL รวมทั้งการส่งเสริมให้มีหลักสูตรทรัพย์สินทางปัญญาในการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา และการสร้างเครือข่ายผู้ให้บริการด้วย
 - การส่งเสริม ให้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาของประเทศ โดยการร่วมมือกับ Institute for Citizenship และ National Curriculum โดยการจัดหาผู้เชี่ยวชาญ ความช่วยเหลือทางเทคนิค และการสนับสนุนทางการเงินในการผลิตตำราหรือสื่อการเรียนการสอน เช่น แผ่นซีดีรอมเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา
 - การกระตุ้นประชาชนทั่วไป ให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญา โดยการจัดทำโบรชัวร์และนำเสนอเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาในงานแสดงนิทรรศการต่าง ๆ
5. การปรับปรุงระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงและการเงินที่มีประสิทธิภาพ
- ระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงและทางการเงิน โดยจัดทำระบบการตรวจสอบ และทบทวนอย่างสม่ำเสมอ โดยการสนับสนุนกับพนักงานตรวจสอบ การจัดทำรายงานแก่คณะกรรมการสำนักงานสิทธิบัตร (Patent Office Board) คณะกรรมการกำกับ (Steering Board) และกระทรวงการค้าและอุตสาหกรรม (Department of Trade and Industry)
6. การให้ความสำคัญและพัฒนาพนักงานของสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญา
- การสำรวจทัศนคติของพนักงาน
 - การก่อตั้งระบบการรายงานการประเมินผลการดำเนินงานของพนักงาน (Staff Appraisal Report: SAR)
 - การพัฒนาการบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากร

4.2.1.5 แนวทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการให้ทุนอุดหนุน โดยภาครัฐ

ในปี ค.ศ. 2001 รัฐบาลได้จัดทำเอกสาร “Intellectual Property in Government Research Contracts: Guidelines for Public Sector Purchasers of Research and Research Providers” ซึ่งถือว่าเป็นการวางแนวนโยบายใหม่เกี่ยวกับความเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากทุนของรัฐหรือหน่วยงานภาครัฐ (Public Funding) ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวนี้เกิดจากแนว

นโยบายและข้อเสนอแนะของเอกสารหลายฉบับ อาทิ Baker Report⁴, the Government's Science and innovation White Paper⁵, the Biotechnology Cluster Report⁶, the Treasury Wider Market Guidelines⁷ and the Cross Cutting Review of Knowledge Economy: Review of Government Information⁸

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของแนวทางนี้คือการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ การบริหารจัดการ และการแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากเงินสนับสนุนของภาครัฐ อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาล ระบบเศรษฐกิจและผู้เสียภาษี โดยสอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลในฐานะผู้ซื้อบริการ และความต้องการในการกระจายข้อมูลข่าวสาร

ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องมี ดังนี้

- ทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากเงินอุดหนุนจากภาครัฐ ควรจะตกเป็นของหน่วยงานที่ทำวิจัย เนื่องจากผู้ทำวิจัยจะมีทักษะและความสามารถในการบริหารจัดการกับทรัพย์สินทางปัญญานั้นดีกว่าภาครัฐ แต่ก็มีให้ภาคเอกชนเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในทุกกรณี
- หน่วยงานภาครัฐควรมีเงื่อนไขหรือข้อกเว้นที่ปกป้องผลประโยชน์ของภาครัฐในฐานะผู้จัดจ้างทำการวิจัย เช่น หน่วยงานภาครัฐที่จ้างทำวิจัยควรมีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเต็มที่ ตามวัตถุประสงค์ในการว่าจ้างทำวิจัย หรือการมีสิทธิในการเผยแพร่ผลงานวิจัยนั้น ตามความเหมาะสม ที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Office of Science and Technology-OST) และ the Freedom of Information Act เพื่อต้องการเผยแพร่ความรู้และข้อมูลต่อสาธารณะ⁹ เป็นต้น

⁴ "Creating Knowledge Creating Wealth - Realising the Economic Potential of Public Sector Research Establishments" published by H.M. Treasury August 1999.

⁵ "Excellence and Opportunity - A Science and Innovation Policy for the 21st Century" published by the DTI July 2000.

⁶ "Biotechnology Clusters" : report of a term led by Lord Sainsbury, Minister of Science. Published by DTI August 1999.

⁷ "Selling Government Services Into Wider Markets" Published by H.M. Treasury July 1998.

⁸ "Cross Cutting Review of the Knowledge Economy: Review of Government Information" published by H.M. Treasury, December 2000.

⁹ OST's Guidelines on Use of Scientific Advice in Policy Making and the Code of Practice on the Discharge of the Functions of Public Authorities under part 1 of the Freedom of Information Act 2000.

- หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งคือ สิทธิในความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาต้องมาคู่กับภาระหน้าที่ โดยผู้ทำวิจัยมีภาระหน้าที่ต้องดำเนินการขอรับความคุ้มครอง และบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา อย่างมีประสิทธิภาพ และดำเนินการพยายามใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งควรจะต้องกำหนดไว้ในเงื่อนไขของสัญญา รวมทั้งกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว
- หน่วยงานภาครัฐที่จัดจ้างทำวิจัย ควรจะมีแผนงานและกลไกในการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญา และควรมีสิทธิในการเข้าไปแทรกแซง หากไม่มีการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์
- ในกรณีที่หน่วยงานภาครัฐเป็นเจ้าของ และบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา หน่วยงานภาครัฐนั้น ต้องสามารถเข้าถึงทักษะ และความสามารถในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาได้ เพื่อให้สามารถนำทรัพย์สินทางปัญญานั้นไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล รวมทั้ง ควรมีการแบ่งปันข้อมูลความรู้และทรัพยากรระหว่างกัน
- หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการให้ทุนวิจัย ควรตระหนักว่า การบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญา เป็นภารกิจหลักขององค์กร โดยควรจะมีแผนหรือแนวทาง การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงกลยุทธ์อย่างชัดเจน และควรมีการแบ่งแยกหน้าที่อย่างชัดเจนระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง
- หน่วยงานภาครัฐควรพิจารณาเกี่ยวกับการจัดสรร หรือแบ่งปันผลประโยชน์ อันเกิดจากการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา โดยต้องไม่ให้เกิดภาระที่จะก่อให้เกิดการลดการแสวงหาผลประโยชน์ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เป็นอันดับแรก ๆ
- หน่วยงานภาครัฐ ควรจัดให้มีแรงจูงใจแก่พนักงาน เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญา โดยในประมวลระเบียบบริหารราชการพลเรือน (Civil Service Management Code)^๖ ก็ได้มีการแก้ไขบทบัญญัติที่จูงใจให้ข้าราชการได้รับผลประโยชน์ตอบแทน จากการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ แต่ก็ยังมีอีกหลายประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไข

สรุป

เมื่อกล่าวถึงเรื่องของนวัตกรรม และการค้นคว้าวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ ดูเหมือนว่าอังกฤษจะผ่านยุคของความรุ่งเรืองในด้านนี้มาแล้ว โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับประเทศ

^๖ "Good Practice for Public Sector Research Establishments on Staff Incentives and the Management of Conflicts of Interest" published by OST July 2000.

พัฒนาแล้วที่กำลังมีความก้าวหน้าในด้านนี้ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะระบบการศึกษาที่ยังด้อยกว่าประเทศพัฒนาแล้วโดยเปรียบเทียบ ในขณะที่การทำวิจัยและพัฒนาจำนวนมากเน้นการใช้ประโยชน์ของภาครัฐ (เช่น การทหาร เคมี และการบิน) มากกว่าประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ของภาคเอกชน อย่างไรก็ตามในระยะหลังได้มีความพยายามใหม่ๆ ในการนำผลการวิจัยและพัฒนาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ตั้งแต่การปรับปรุงแนวนโยบายให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและการถ่ายทอดเทคโนโลยี การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา จนถึง การสนับสนุนการตั้ง spin-off companies (จากผลงานวิจัยด้านการทหารของรัฐ) แต่ก็น่าจะเรียกได้ว่ายังไม่ประสบความสำเร็จมากนักโดยเฉพาะการนำผลการประดิษฐ์คิดค้นไปทำเป็นนวัตกรรม สิ่งที่เราเรียกว่าทัดเทียมกับประเทศพัฒนาแล้วคงเป็นเรื่องของระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น

สำหรับนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาของสหราชอาณาจักรนั้น ในช่วงหลังปี ค.ศ. 1998 รัฐบาลได้เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมและความรู้ทางเทคโนโลยีมากขึ้น โดยได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายประการ เช่น การวางแนวนโยบายใหม่เกี่ยวกับความเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากทุนของรัฐหรือหน่วยงานภาครัฐ (Public Funding) ซึ่งรับแนวความคิดมาจากระบบของสหรัฐอเมริกา (Bayh-Dole Act)

สำหรับสำนักงานสิทธิบัตรนั้นก็มีความตื่นตัวมากขึ้น โดยได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของสำนักงานฯ จากผู้กำกับดูแล (Regulator) มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Enabler) และมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือส่งเสริมหน่วยธุรกิจและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน นอกจากนี้ สำนักงานฯ ได้กำหนดนโยบายและแผนงานหลักในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ การให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมทางด้านงานนโยบาย การปรับปรุงระบบการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อสร้างความมั่นใจในระบบทรัพย์สินทางปัญญา การส่งเสริมการค้าเงินธุรกิจเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในทางการค้าระหว่างประเทศ และการอำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการช่วยเหลือแก่มหาวิทยาลัยในการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญา จึงอาจกล่าวได้ว่าการวางนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาของสหราชอาณาจักรมีการมองแบบองค์รวมมากขึ้น

4.2.2 สหรัฐอเมริกา

4.2.2.1 จุดกำเนิดของระบบทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา

ระบบสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาในระยะเริ่มแรกนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากระบบสิทธิบัตรของทั้งอังกฤษและยุโรป มลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาได้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ประดิษฐ์ตั้งแต่ยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ โดยอิงแบบอย่างของระบบสิทธิบัตรอังกฤษ

กล่าวคือ บางมลรัฐได้ออกกฎหมายสิทธิบัตรของตนเอง เช่น กฎหมายของ Massachusetts ในปี ค.ศ. 1941 ได้ให้สิทธิผูกขาดการทำเกลือแก่นาย Samuel Winslow และอีกแปดมลรัฐจากสิบสามมลรัฐในช่วงอาณานิคม ก็ได้มีกฎหมายในทำนองเดียวกันที่ให้สิทธิผูกขาดและสิทธิในการห้ามผู้อื่น¹¹ อาทิเช่น

- กฎหมายของ Connecticut ปี ค.ศ. 1672 กำหนดว่า "There shall be no monopolies granted or allowed amongst us but for of such new inventions as shall be judged profitable for the country and for such time as the general court shall judge meet."
- กฎหมาย South Carolina กำหนดว่า "the Inventors of useful machines (who) shall have (an) exclusive privileged of making and vending their machines for ... fourteen years ..."¹²

ทั้งนี้ ระบบสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาเริ่มแตกต่างและพัฒนามนแนวทางของตนเองในช่วงสงคราม ปี ค.ศ. 1812 ส่วนระบบของอังกฤษเองก็ได้รับอิทธิพลจากระบบสิทธิบัตรของยุโรปจากการเข้าร่วมเป็นภาคีใน European Patent Convention (EPC)

4.2.2.2 พัฒนาการด้านนโยบายสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกา ถือได้ว่ามีระบบสิทธิบัตรที่ยาวนานมากและก้าวหน้ามากประเทศหนึ่งของโลก และนโยบายด้านสิทธิบัตรค่อนข้างมีอิทธิพลในระบบสิทธิบัตรของโลกในปัจจุบัน ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่าพัฒนาการด้านนโยบายสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาสามารถสรุปได้สามช่วงหลัก ดังนี้

ระยะแรก ในช่วง ค.ศ. 1776-1930 ซึ่งแนวความคิดด้านทรัพย์สินทางปัญญาได้เกิดขึ้นพร้อมกับการก่อร่างสร้างประเทศ โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย (Article 1 Section 8 Paragraph 8)¹³ ซึ่งได้มีการรับรองสิทธิของผู้ประดิษฐ์และผู้สร้างสรรค์ในการได้รับสิทธิผูกขาดในงานประดิษฐ์หรืองานสร้างสรรค์ และได้ให้อำนาจแก่รัฐสภา ที่จะออกกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อส่งเสริมวิทยาศาสตร์

¹¹ โปรดดู Report of the Commissioner of Patents for the Year 1849 (Wash., D.C.: Office of Printers to the Senate, 31st Congress, 1st Session, Ex. Doc. No. 15 (1850)

¹² Fenning, 17 Georgetown L.J. 109, 115 (1929).

¹³ Article I, Section 8, Clause 8 of the U.S. Constitution states: "The Congress Shall Have Power ... To Progress of Science and useful Arts, by securing for limited Times to Authors and Inventors the exclusive Right to their respective Writings and Discoveries ..."

และเทคโนโลยี กล่าวได้ว่าในระยะเริ่มแรกนั้นแนวความคิดเรื่องสิทธิบัตรเป็นที่ยอมรับและได้รับความนิยมน้อยมาก จนกระทั่งเกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง

กฎหมายสิทธิบัตรฉบับแรกของสหรัฐอเมริกาผ่านรัฐสภาในปี ค.ศ. 1790 โดยอิงแนวความคิดของประธานาธิบดี Thomas Jefferson กฎหมายสิทธิบัตรฉบับนี้บัญญัติไว้ชัดเจนว่ากฎหมายประสงค์ให้ความคุ้มครองแก่ “any new and useful art, machine, manufacture, or composition of matter, or any new and useful improvement (thereof).” ต่อมาก็ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายสิทธิบัตรอีกหลายครั้งในปี ค.ศ. 1836, 1870 และ 1874 โดยกฎหมายฉบับแก้ไขปี ค.ศ. 1836 ได้จัดตั้งสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าขึ้น (Patent and Trademark Office) เพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับการตรวจสอบและออกสิทธิบัตร

ระยะที่สอง ในช่วงปี ค.ศ. 1930-1980 ถือว่าเป็นยุคที่นโยบายสิทธิบัตรถูกละเลยไป โดยนโยบายกฎหมายป้องกันการผูกขาดเข้ามาบังคับไปแทบจะทั้งหมด เนื่องจากเกิดแนวความคิดว่า สิทธิบัตรเป็นการผูกขาดที่ขัดขวางการแข่งขันและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ แนวความคิดดังกล่าวนำเสนอโดยกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเยลที่ระบุว่า ระบบสิทธิบัตรเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤตความตกต่ำทางด้านเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา^{๑๔} กล่าวได้ว่าแนวความคิดดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อสหรัฐอเมริกาอยู่นานหลายปี โดยที่ทั้งรัฐบาลและศาลใช้กฎหมายป้องกันการผูกขาด (Sherman Act) มาจำกัดการคุ้มครองสิทธิบัตร โดยเฉพาะศาลในช่วง ค.ศ. 1940-1950 ศาลฎีกาแทบจะเพิกถอนสิทธิบัตรทุกคดี^{๑๕} กล่าวคือบ่อยครั้งที่ศาลมักจะตัดสินว่าการอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือการบังคับสิทธิตามสิทธิบัตรเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันการผูกขาด^{๑๖} และศาลได้ตั้งเงื่อนไขเรื่องขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้นไว้ค่อนข้างสูง (Inventiveness) เช่น คดี Cuno

^{๑๔} หลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลกลางได้ดำเนินนโยบายทบทวนระบบสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกา โดยในปี ค.ศ. 1958 รัฐสภาได้จ้างให้นักวิชาการทำการศึกษาวិเคราะห์ทบทวนระบบสิทธิบัตรในแง่มุมทางเศรษฐศาสตร์ เรียก รายงานฉบับนั้นว่า “Machup Report” ซึ่งได้ระบุว่าระบบสิทธิบัตรไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ในทางเศรษฐกิจและรายงานฉบับนี้ก็ได้สนับสนุนแนวความคิดของต่อต้านการผูกขาดโดยสิทธิบัตร (Anti-Patent Policy) ซึ่งก็สอดคล้องกับนโยบายกฎหมายป้องกันการผูกขาดในขณะนั้น โปรดดู Machup, An Economic Revglew of the Patent System, Wash., D.C., US Govt Printing Office, 1958. ซึ่งในรายงานของ Machup สรุปว่า “If we did not have a patent system, it would be irresponsible, on the basis of our present knowledge of its economic consequences, to recommended instituting one. But since we have had a patent system for a long time, it would be irresponsible, on the basis of our present knowledge, to recommend abolishing it.”

^{๑๕} ในปี ค.ศ. 1949 ผู้พิพากษาศาลฎีกา Jackson ได้กล่าวว่า “the only valid patent is one which this Court has not been able to get its hands on.” See *Jungerson v. Ostby & Barton Co.*, 335 U.S. 560, 571 (1949).

^{๑๖} See e.g., *Hensley Equip. Co. v. Esco Corp.*, 383 F.2d 2582, 155 USPQ 183 (5th Cir. 1967).

Eng. Corp. v. The Automatic Device Corp. และ Atlantic & Pacific Tea Co. v. Supermarket Equipment Corp.¹⁷

ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกามุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมมากขึ้น และเมื่อสงครามสิ้นสุดลง สหรัฐอเมริกาก็อยู่ในสถานะประเทศชั้นนำทางด้านเศรษฐกิจของโลก และสหรัฐอเมริกาก็ยังคงให้การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในช่วงนี้แนวนโยบายการส่งเสริมนวัตกรรมและแนวคำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับสิทธิบัตรที่ขัดแย้งกันก็ได้สร้างความสับสนอย่างมาก จึงส่งผลให้เกิดการปฏิรูปกฎหมายสิทธิบัตรครั้งสำคัญ ในปี ค.ศ. 1952 กฎหมายสิทธิบัตรฉบับใหม่ก็ได้พยายามแก้ไขความสับสนดังกล่าวและลดเงื่อนไขเกี่ยวกับขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น (Nonobviousness or inventive step requirement) ที่เข้มงวดที่ตั้งไว้โดยศาลลง กล่าวได้ว่านโยบายสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกามีชัดเจนขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และศาลก็ได้เริ่มเปลี่ยนแนวคำตัดสินใหม่ให้สอดคล้องกันแนวนโยบายของกฎหมายสิทธิบัตรฉบับใหม่ด้วย ดังปรากฏในคำพิพากษาสำคัญสามคดีคือ คดี Graham v. John Deere, Cook Chemical และ Adams¹⁸

ต่อมาได้มีการทบทวนนโยบายสิทธิบัตรอีกครั้งหนึ่งในราวปี ค.ศ. 1978-1979 ในสมัยประธานาธิบดีคาร์เตอร์ โดยมีงานวิจัยเรื่องนโยบายนวัตกรรมทางอุตสาหกรรมของประเทศ ซึ่งได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระบบสิทธิบัตรหลายประการ ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าในขณะนั้นได้มีข้อเสนอแนะปรับปรุงระบบสิทธิบัตรใหม่หลายประการ เช่น การปรับปรุงระบบการตรวจสอบสิทธิบัตร การจัดตั้งศาลอุทธรณ์กลางสำหรับสิทธิบัตร (Court of Appeals for the Federal Circuit-CAFC)¹⁹ และการออกกฎหมาย Bayh-Dole Act²⁰ และกฎหมาย Stevenson-Wydler Act²¹ เป็นต้น ซึ่งกลไกและมาตรการเหล่านี้ถือว่าเป็นความสำเร็จที่สำคัญของระบบสิทธิบัตรสหรัฐอเมริกา

ระยะที่สาม ตั้งแต่ช่วงปี 1980 เป็นต้นมา นโยบายสนับสนุนสิทธิบัตร (Pro-Patent Policy) ได้พลิกฟื้นกลับมาอีกครั้งหนึ่ง โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนักวิชาการ

¹⁷ See Cuno Eng. Corp. v. The Automatic Device Corp., 314 U.S. 84, 51 USPQ 272, (1941) และ Atlantic & Pacific Tea Co. v. Supermarket Equipment Corp., 340 U.S. 147, 87 USPQ 303 (1950).

¹⁸ Graham v. John Deere Co., 383 U.S. 1, 148 USPQ 459; United States v. Adams, 383 U.S. 39, 148 USPQ 479.

¹⁹ ในปี ค.ศ. 1972 รัฐสภาได้แต่งตั้งคณะกรรมการว่าด้วยการปรับปรุงระบบศาลอุทธรณ์ของสหพันธรัฐ ซึ่งรู้จักกันในชื่อ Hruska Commission คณะกรรมการสรุปว่าความขัดแย้งและก่อให้เกิดความสับสนในระบบศาลอุทธรณ์จึงเสนอให้มีการจัดตั้งศาลพิเศษเฉพาะสำหรับคดีสิทธิบัตร

²⁰ Amendments to the Patent and Trademark Act (Public Law 96-517) หรือที่นิยมเรียกว่า Bayh-Dole Act ตั้งชื่อตามวุฒิสมาชิก Birch Bayh และ Robert Dole ซึ่งเป็นผู้เสนอร่างกฎหมายฉบับนี้เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาสหรัฐอเมริกา

²¹ The Stevenson-Wydler Technology Innovation Act (Public Law 96-480)

จากมหาวิทยาลัยชิคาโก ที่ได้เข้ามามีบทบาทมากในยุคประธานาธิบดีโรนัล เรแกน ในช่วงนี้ถือว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนจากแนวความคิดต่อต้านสิทธิบัตร (Anti-Patent Policy) มาเป็นนโยบายสนับสนุนสิทธิบัตร (Pro-Patent Policy) เนื่องจากเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาได้รับผลกระทบจากการแข่งขันจากต่างประเทศ โดยเฉพาะการแข่งขันจากญี่ปุ่น จึงได้มีการปรับเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับระบบสิทธิบัตรใหม่ โดยได้เชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศด้วย เป็นที่น่าสนใจว่าการเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับสิทธิบัตรนี้เกิดขึ้นโดยไม่ได้มีแผนแม่บทแต่ประการใด แต่เป็นความร่วมมือร่วมใจกันทั้งทางรัฐบาล รัฐสภา ศาล และภาคเอกชน ตัวอย่างเช่น รัฐสภาก็ได้ปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติหลายมาตราของกฎหมายสิทธิบัตร และได้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์กลางด้านสิทธิบัตร (CAFC) การขยายขอบเขตอำนาจของสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ภาคเอกชนก็ได้เข้าร่วมในโปรแกรมถ่ายทอดเทคโนโลยี ในทางศาลเองก็เริ่มเปลี่ยนแนวความคิดต่อสิทธิบัตร ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาในคดี Chakrabaty (447 U.S. 303, 206 USPQ 193) ในปี ค.ศ. 1980 และคดี Diehr (450 U.S. 175, 209 USPQ 1) ในปี ค.ศ. 1981 และขณะเดียวกันศาลอุทธรณ์กลาง CAFC ก็ได้ตัดสินตามกรอบของศาลฎีกา

ต่อมา ก็ได้มีการเชื่อมโยงระบบสิทธิบัตร เข้ากับมิติทางการค้าระหว่างประเทศด้วย โดยในรายงาน "Global Competition: The New Reality: ซึ่งจัดทำโดยคณะทำงานของประธานาธิบดีว่าด้วยขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมในปี ค.ศ. 1983-1985 (รายงานฉบับนี้เรียกกันว่า Young Report²²) ได้เสนอแนะให้ส่งเสริมการให้ความคุ้มครองทางด้านเทคโนโลยีชีวภาพและการประดิษฐ์ทางด้านคอมพิวเตอร์ รวมทั้งการให้ความคุ้มครองระหว่างประเทศ โดยการใช้นโยบายทางการต่างประเทศ อาจกล่าวได้ว่ารายงานนี้เป็นจุดก่อให้เกิดบทบัญญัติ 301 ในกฎหมาย the Omnibus Trade Act of 1988²³ และส่งผลในการผลักดันความตกลง TRIPS ด้วย และล่าสุดก็มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายสิทธิบัตรในปี ค.ศ. 1999 เรียกว่า The American Inventors Protection Act โดยได้มีการแก้ไขปรับเปลี่ยนกฎหมายสิทธิบัตรให้สอดคล้องกับการแข่งขันระหว่างประเทศมากขึ้น

4.2.2.3 นโยบายและยุทธศาสตร์ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา

นโยบายทางด้านการพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา อาจพิจารณาได้จากกลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดโดยย่อดังนี้

²² ประธานคณะทำงานของประธานาธิบดีว่าด้วยขีดความสามารถทางอุตสาหกรรมคือนาย John Young ซึ่งเป็นประธานบริษัท Hewlett Packard

²³ The Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988, Public Law 100-418 มีบทบัญญัติที่นิยมเรียกว่า Special 301 ซึ่งกำหนดว่าตัวแทนการค้าของสหรัฐอเมริกา (US Trade Representative-USTR) มีอำนาจในการระบุประเทศที่ไม่ให้ความคุ้มครองหรือละเลยไม่บังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของชาวอเมริกา

4.2.2.3.1 กฎหมายการคุ้มครองนักประดิษฐ์อเมริกาปี ค.ศ. 1999 (The American Inventors Protection Act of 1999)²⁴

ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1999 รัฐสภาสหรัฐอเมริกาได้ผ่านกฎหมายสิทธิบัตรฉบับแก้ไขใหม่ล่าสุด ซึ่งมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

- (1) กำหนดให้บริษัทให้บริการเกี่ยวกับส่งเสริมการประดิษฐ์ (Invention promoter) ต้องเปิดเผยข้อมูลกับผู้ให้บริการ ก่อนที่มีการลงนามผูกพันในสัญญาให้บริการส่งเสริมการประดิษฐ์ ข้อมูลที่ต้องเปิดเผยต้องมีจำนวนของการประดิษฐ์ ซึ่งบริษัทส่งเสริมการประดิษฐ์ได้ดำเนินการให้บริการในช่วงห้าปีที่ผ่านมา จำนวนของผู้ให้บริการกับบริษัท จำนวนของผู้ใช้บริการที่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการให้บริการ หรือได้อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในการประดิษฐ์ และชื่อที่อยู่ของบริษัทส่งเสริมการประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องในช่วงสิบปีที่ผ่านมา
- (2) การปรับเปลี่ยนอัตราค่าธรรมเนียมและค่าบริการใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศ
- (3) การกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิบัตร แก่บุคคลที่ได้ประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์นั้นได้หนึ่งปีก่อนที่วันที่ยื่นขอรับคำขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร และมีการใช้สิ่งประดิษฐ์นั้นออกหาผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ก่อนวันที่ยื่นขอรับคำขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร (First inventor defense)
- (4) การขยายอายุการให้ความคุ้มครองคำขอรับสิทธิบัตร (Patent term guarantee) ในกรณีที่เกิดจากความล่าช้าของสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ซึ่งกฎหมายกำหนดให้สำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสามปีนับตั้งแต่วันยื่นคำขอ หากชักช้ากว่าระยะเวลาที่กำหนดกฎหมายก็ขยายอายุความคุ้มครองให้
- (5) การจัดให้มีระบบการประกาศคำขอรับสิทธิบัตรภายใน 18 เดือนสำหรับคำขอรับสิทธิบัตรที่ยื่นครั้งแรกในต่างประเทศ (Domestic publication of patent application published abroad)
- (6) การจัดให้มีกระบวนการขอตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรซ้ำโดยบุคคลที่สาม (Inter Partes Reexamination Procedure)
- (7) การจัดตั้งให้สำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า (USPTO) เป็นองค์กรอิสระสังกัดกระทรวงพาณิชย์ กล่าวคือ สำนักงานฯมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหาร

²⁴ The American Inventors Protection Act of 1999, Public Law 106-113.

จัดการและการดำเนินงานในกิจการของสำนักงานฯ อย่างเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงจากการเมือง แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์จะเป็นผู้กำกับดูแลด้านนโยบายของสำนักงานฯ

4.2.2.3.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ก. Bayh-Dole Act of 1980²⁵

กฎหมาย Bayh-Dole Act เป็นกฎหมายแก้ไขปรับปรุงกฎหมายสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือต้องการส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการให้ทุนวิจัยของเงินงบประมาณภาครัฐ โดยการพยายามเชื่อมโยงกับสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัย ธุรกิจขนาดเล็ก และภาคอุตสาหกรรม²⁶ กล่าวได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ค่อนข้างประสบความสำเร็จดังเป้าหมายที่วางไว้ และในปัจจุบันมีหลายประเทศได้รับรูปแบบและแนวคิดของกฎหมายฉบับนี้ไปปรับใช้ในประเทศของตนเอง เช่น ประเทศญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร เป็นต้น

ทั้งนี้ หลักการสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ มีดังนี้ (1) ให้สิทธิแก่สถาบันวิจัยที่ไม่แสวงหากำไรและธุรกิจขนาดเล็ก ในการเลือกที่จะถือครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากเงินงบประมาณของรัฐ เว้นแต่มีสถานการณ์พิเศษที่สถาบันวิจัยพิจารณาว่าตนเองเป็นเจ้าของสิทธิจะดีกว่าหรือเป็นประโยชน์มากกว่า (2) กำหนดให้ผู้ทำวิจัยที่เลือกจะเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว ต้องผูกพันตนเองในการพยายามใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา (3) สถาบันวิจัยของรัฐยังใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาแบบ nonexclusive, nontransferable, irrevocable, paid-up license (4) สถาบันวิจัยมีสิทธิที่อนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว (march-in right) และ (5) กำหนดให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ที่เกิดจากผลงานวิจัยของภาครัฐ ได้รับความคุ้มครองจากการต้องเปิดเผยข้อมูลตามกฎหมาย Freedom of Information Act จนกระทั่งได้มีการยื่นขอรับความคุ้มครอง เป็นต้น

²⁵ Amendments to the Patent and Trademark Act (commonly referred to as “Bayh-Dole Act”), Public Law 96-517.

²⁶ หลักการและเหตุผลของกฎหมายฉบับนี้คือ “It is the policy and objective of the Congress to use the patent system to promote the utilization of inventions arising from federally-supported research or development; ... to promote collaboration between commercial concerns and nonprofit organizations, including universities; ... to promote the commercialization and public availability of inventions made in the United States by United States industry and labor; (and) to ensure that the Government obtains sufficient rights in federally-supported inventions to meet the needs of the Government and protect the public against nonuse or unreasonable use of inventions...”

ข. Stevenson-Wydler Technology Innovation Act of 1980²⁷

กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้สถาบันวิจัยของรัฐต้องมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) การกระตือรือร้นในการร่วมวิจัยกับหน่วยงานของภาครัฐ มหาวิทยาลัย และองค์กรไม่แสวงหากำไร และรวมทั้งภาคอุตสาหกรรม (2) การเผยแพร่ข้อมูลงานวิจัย (3) การจัดตั้งศูนย์เพื่อให้บริการข้อมูลงานวิจัยที่ National Technical Information Service (4) การจัดให้มีสำนักงานถ่ายทอดเทคโนโลยีตามสถาบันวิจัยต่าง ๆ และ (5) การกำหนดให้สถาบันวิจัยต้องจัดสรรเงิน 0.5% ของเงินงบประมาณสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี นอกจากนี้กฎหมาย Stevenson-Wydler Act ยังได้จัดตั้ง National Medal of Technology เพื่อมอบเงินรางวัลแก่บุคคลหรือบริษัทที่มีส่วนในการส่งเสริมหรือสนับสนุนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ดีเด่น

ค. Small Business Innovation Development Act of 1982²⁸

กฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติหนึ่งที่กำหนดให้ หน่วยงานของรัฐบาลกลางต้องจัดสรรเงินงบประมาณพิเศษ สำหรับการให้ความช่วยเหลือหรือส่งเสริมการทำวิจัยของธุรกิจขนาดกลางและเล็ก (SMEs) ต่อมาได้มีโครงการต่อเนื่องจากกฎหมายฉบับนี้คือ Small Business Technology Transfer Program (Public Law 102-564) ที่สนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและเล็กในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยของรัฐ โดยการอุดหนุนเงินทุนทำวิจัย สำหรับโครงการที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างธุรกิจขนาดกลางและเล็กกับมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิจัยของรัฐ โครงการนี้ถือว่าค่อนข้างประสบความสำเร็จเนื่องจากยังคงได้รับการสนับสนุนเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ง. Trademark Clarification Act of 1984²⁹

กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติม Bayh-Dole Act โดยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุญาตให้ใช้สิทธิและถ่ายทอดเทคโนโลยี อาทิ (1) คู่สัญญาที่มีสิทธิได้รับค่าอนุญาตให้ใช้สิทธิ (2) สถาบันวิจัยมีอำนาจในการตัดสินใจในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (3) บริษัทเอกชนอาจขอรับอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบเด็ดขาด (exclusive licensing) (4) การกำหนดให้งานวิจัยที่ได้รับทุนตกเป็นของผู้ทำวิจัย และ (5) รัฐบาลมีสิทธิในการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาแบบการอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่เด็ดขาด และไม่สามารถเพิกถอนได้

²⁷ The Technology Innovation Act, Public Law 96-480.

²⁸ The Small Business Innovation Development Act of 1982, Public Law 97-219.

²⁹ The Trademark Clarification Act of 1984, Public Law 98-620.

จ Federal Technology Transfer Act of 1986³⁰

กฎหมายฉบับนี้เป็นการแก้ไขกฎหมาย Stevenson-Wydler Act หลายบทบัญญัติ เช่น (1) นักวิทยาศาสตร์และวิศวกรของสถาบันวิจัยของรัฐมีหน้าที่ต้องประเมินความสามารถในการถ่ายทอดเทคโนโลยี (2) นักประดิษฐ์ของสถาบันวิจัยของรัฐ (GOGO) ต้องได้รับค่าตอบแทนจากการใช้ประโยชน์ผลงานประดิษฐ์ของตนเองอย่างน้อย 15% จากค่าตอบแทนการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (3) กฎหมายยังอนุญาตให้พนักงานหรือลูกจ้างของรัฐเข้ามีส่วนร่วมในการนำการประดิษฐ์ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (4) การจัดตั้งความร่วมมือระหว่างสถาบันวิจัยของรัฐ เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและกำหนดกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องด้วย ทั้งนี้ โครงการความร่วมมือดังกล่าวครอบคลุมถึงการฝึกอบรม การให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือทางเทคนิคสำหรับโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือทางเทคนิคด้วย

ฉ Executive Order 12591 of 1987, Facilitating Access to Science and Technology³¹

คำสั่งประธานาธิบดีฉบับนี้กำหนดว่าสถานวิจัยที่เป็นของรัฐและรัฐเป็นผู้ดำเนินการ (GOGO) สามารถทำสัญญาร่วมวิจัยและพัฒนา กับสถานวิจัยของรัฐอื่น รวมทั้งมหาวิทยาลัยและภาคเอกชนได้ สถาบันวิจัยจะประเมินคู่สัญญาว่ามีศักยภาพและโอกาสในการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยมีการจัดตั้ง โครงการร่วมเทคโนโลยี (Technology Share Program) และศูนย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นพื้นฐานกับมหาวิทยาลัย (Basic Science and Technology Centers) ที่เข้าร่วมโครงการ

นอกจากนี้แล้ว ในหลายสิบปีที่ผ่านมา ได้มีการพยายามผลักดันกฎหมายหลายฉบับ โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) การส่งเสริมให้ภาคอุตสาหกรรมใช้จ่ายในการลงทุนทำวิจัยและพัฒนามากขึ้น (2) การให้ความช่วยเหลือธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่มีขนาดเล็ก (3) การส่งเสริมกิจกรรมร่วมวิจัยและพัฒนา ระหว่างบริษัท (4) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอุตสาหกรรมและมหาวิทยาลัย (5) การสนับสนุนการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างสถาบันวิจัยภาครัฐและมหาวิทยาลัยไปยังภาคเอกชนหรืออุตสาหกรรม และ (6) การให้สิ่งจูงใจสำหรับการพัฒนาการประดิษฐ์ใหม่ที่มีคุณภาพ ซึ่งความพยายามเหล่านี้มุ่งที่จะขจัดปัญหาหรืออุปสรรคต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีของภาคเอกชนและให้สิ่งจูงใจเพื่อส่งเสริมการทำวิจัยและพัฒนาในภาคเอกชน³²

³⁰ The Federal Technology Transfer Act of 1986, Public Law 99-502.

³¹ The Executive Order 12591 of 1987, Facilitating Access to Science and Technology.

³² Wendy H. Schacht, Industrial Competitiveness and Technological Advancement: Debate Over Government Policy, Issue Brief for Congress, Updated May 28, 2002.

4.2.2.4 แผนยุทธศาสตร์ศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานสิทธิบัตร

สำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา (USPTO) ได้ตระหนักถึงจำนวนคำขอรับสิทธิทั่วโลกได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยได้คาดการณ์ว่าในขณะนี้ มีคำขอรับสิทธิบัตรทั่วโลกประมาณเจ็ดล้านคำขอที่ยังคงอยู่ระหว่างการตรวจสอบ และจำนวนคำขอก็เพิ่มขึ้นประมาณ 20-30 % ทุกปี ดังนั้น ทางสำนักทรัพย์สินทางปัญญาจึงจัดทำแผนยุทธศาสตร์ศตวรรษที่ 21 (the 21st Century Strategic Plan) ฉบับวันที่ 3 มิถุนายน 2545 ซึ่งเป็นแผนระยะห้าปี โดยตั้งเป้าหมายที่จะผลักดันตนเองไปสู่ความเป็นองค์กรที่มุ่งเน้นคุณภาพของงาน มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูง และตอบสนองต่อระบบทรัพย์สินทางปัญญาระดับเคลื่อนโดยตลาด (a quality-focused, highly productive, responsive organization supporting a market-driven intellectual property system)

ทั้งนี้ สำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าได้กำหนดแผนดำเนินงานดังนี้

- เพิ่มคุณภาพของระบบการตรวจสอบสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า โดยการจัดตั้งตรวจทานคุณภาพในปี 2003
- การลดระยะเวลาการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรเหลือครึ่งหนึ่ง โดยจะเริ่มในปี 2003 เช่น ในปี 2003 ใช้ระยะเวลา 12.3 เดือนจะเหลือเพียง 5.5 เดือน
- ดำเนินการกับคำขอรับสิทธิบัตรที่ค้างอยู่ให้เสร็จสิ้นภายใน 18 เดือน ซึ่งเดิมอาจต้องใช้ระยะเวลาถึง 25 เดือน
- เร่งรัดระยะเวลาดำเนินการ โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์กับเครื่องหมายการค้าในปี 2003 และสิทธิบัตรในปี 2004
- ลดจำนวนผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรโดยรวมลงให้เหลือเพียง 2500 คนภายในปี 2008
- เน้นสร้างผู้เชี่ยวชาญในกิจกรรมกำหนดประเภทและการสืบค้น
- การขยายความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งในระดับทวีปและพหุภาคี เพื่อสนับสนุนระบบทรัพย์สินทางปัญญาทั่วโลก และลดความซ้ำซ้อนของขอรับความคุ้มครอง

นอกจากนี้ สำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้ายังได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักทางด้านองค์กร ดังนี้

1. องค์กรที่มีความคล่องตัว (Agile organization) โดยการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมขั้นตอนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น
 - การพัฒนาระบบแฟ้มข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในเครื่องหมายการค้า และเริ่มการดำเนินการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในปี 2003
 - การดำเนินงานระบบสิทธิบัตรแบบอิเล็กทรอนิกส์ภายในปี 2004 รวมทั้งระบบภาพอิเล็กทรอนิกส์
 - การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศแบบอัตโนมัติ เพื่อสนับสนุนกระบวนการตรวจสอบหลังการออกสิทธิบัตร
 - การส่งเสริมให้มีการเข้าถึงข้อมูลสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ทางระบบคอมพิวเตอร์ แก่ผู้ตรวจสอบ ทนายความและสาธารณชนทั่วไป
 - การขยายโอกาสการทำงานที่บ้านแก่พนักงาน
 - การส่งเสริมให้เอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการช่วยงานของสำนักงาน เช่น การกำหนดประเภทของเทคโนโลยีสิทธิบัตร หรือประเภทสินค้าในเครื่องหมายการค้า
 - การพัฒนาระบบสิทธิบัตรให้สอดคล้องกับระบบอื่น ๆ
 - การส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทั่วโลก เช่น การเจรจาทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี รวมทั้งการเร่งให้มีการปรับปรุงแก้ไขระบบ PCT
2. องค์กรที่มีความสามารถ (Capable Organization) โดยมุ่งที่จะพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - การฝึกอบรม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของรูปแบบธุรกิจใหม่ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - การปรับโครงสร้างสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการตรวจสอบมากขึ้นและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้
 - การสร้างระบบการคัดเลือกบุคลากรและพัฒนาบุคลากรที่ดี
 - การสร้างระบบตรวจทานคุณภาพของการตรวจสอบสิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า

3. องค์การที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Productivity) ซึ่งมุ่งเน้นการย่นระยะเวลาการตรวจสอบและลดจำนวนคำขอที่ยังค้างอยู่
 - การสร้างทางเลือก ในการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า เช่น การเปลี่ยนจากกระบวนการตรวจสอบแบบมาตรฐานเดียว (one size fit for all) มาเป็นแบบการตรวจสอบสี่ประเภท (four track examination)
 - การลดจำนวนข้อถกเถียงสิทธิและจำนวนหน้าของคำขอสิทธิบัตร โดยการใช้อัตราค่าธรรมเนียม
 - การลดภาระหน้าที่การสืบค้นงานที่ปรากฏอยู่ก่อน (prior arts)
 - การเสนอทางเลือกแบบ new rocket docket หรือการตรวจสอบแบบเร่งด่วน ซึ่ง จะดำเนินการเสร็จสิ้นภายในระยะเวลา 12 เดือน ซึ่งต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้น

สรุป

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีความพร้อมในด้านการส่งเสริมให้เกิดทรัพย์สินทางปัญญามากที่สุด ตั้งแต่ระบบการศึกษาและการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ในรูปของการจัดประกวดและแข่งขันต่าง ๆ โครงสร้างพื้นฐานที่มีความพร้อมทั้งในรูปของนโยบาย กฎหมาย (โดยเฉพาะเป็นต้นตำรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา) การถ่ายทอดเทคโนโลยีทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและองค์กรเอกชน (ด้วยความช่วยเหลือของสำนักกฎหมาย) ระบบข่าวสารข้อมูลที่รวดเร็วและทันสมัย การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา จนถึงการลงทุนด้านการเงินในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ เอกชน และกองทุนเสี่ยง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นก็คือสหรัฐฯ มีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาที่สูงกว่าของทุกประเทศในโลกรวมกันในแต่ละปี และมีการนำผลงานวิจัยไปสู่เชิงพาณิชย์ได้มากด้วย

ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกาได้ปรับเปลี่ยนนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญามาโดยตลอด จากนโยบายต่อต้านทรัพย์สินทางปัญญา มาสู่ยุคปัจจุบันที่รัฐบาลสหรัฐฯ ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างศักยภาพการแข่งขันด้านการค้าระหว่างประเทศ ปัจจุบันสหรัฐฯ มุ่งในการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องสร้างความเติบโตของอุตสาหกรรม 2 สาขา คือ เทคโนโลยีชีวภาพ และคอมพิวเตอร์ ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 สหรัฐมีนโยบายที่จะพัฒนาสำนักงานสิทธิบัตรไปเป็นสำนักงานที่ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายที่จะปรับปรุงคุณภาพของระบบสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ลดระยะเวลาในการให้บริการแก่ลูกค้า และปรับระบบไปสู่ความเป็น Office automation ที่มีประสิทธิภาพ เช่น ลดเวลาการตรวจสอบสิทธิบัตรลง ให้มีระบบการประกันคุณภาพการตรวจสอบสิทธิบัตรและ

เครื่องหมายการค้า นำระบบ e-Government มาใช้กับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า และสิทธิบัตร ลดจำนวนผู้ตรวจสอบค่าของลง สร้างความร่วมมือทวิภาคีและพหุภาคีกับ สำนักงานของประเทศอื่นเพื่อลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการจดทะเบียน ฯลฯ

ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิของสหรัฐอเมริกา นั้น สามารถทำได้ทั้งทางแพ่ง และอาญา สำหรับวิธีการระงับข้อพิพาทสามารถทำได้ทั้งในและนอกศาล ในการระงับข้อพิพาทนอกศาลทำได้โดยการเจรจา การไกล่เกลี่ย และอนุญาโตตุลาการ ผู้มีสิทธิฟ้องคดีใน สหรัฐอเมริกาทกำหนดให้เจ้าของสิทธิต้องฟ้องคดีเอง ในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราวนั้น สหรัฐอเมริกาทกำหนดให้ทำโดยยื่นคำร้องต่อศาล สำหรับการเยียวยาในการละเมิดของ สหรัฐอเมริกานั้น ให้มีการเยียวยาทั้งในทางอาญาและทางแพ่ง โดยการเยียวยาในทางอาญา จะมีโทษจำคุก ปรับ ทรัพย์สิน/ยึด/อายัด/ทำลาย และความผิดที่ละเมิดถือว่าเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ ส่วนการเยียวยาในทางแพ่งนั้น จะอยู่ในรูปของค่าเสียหายซึ่งมีการกำหนดแนวทางไว้ชัดเจน คือ สามารถพิสูจน์ค่าเสียหายตามจริงและค่ากำไร หรือ จะเลือกพิสูจน์ เพียงว่าจำเลยกระทำความผิดแล้วขอเสียหายตามที่กฎหมายกำหนด (Statutory Damage) ก็ได้

4.2.3 ญี่ปุ่น

4.2.3.1 พัฒนาการของระบบสิทธิบัตร

ในยุคเอโดะ (Edo period) สังคมญี่ปุ่นมีค่านิยมที่ไม่ยอมรับสิ่งใหม่ๆ ดังจะเห็นได้จากกฎหมายว่าด้วยสิ่งใหม่ (Law for New Items) ที่ประกาศใช้บังคับในปีที่ 6 ของ ราชวงศ์ Kyoho (ค.ศ. 1721) ซึ่งวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้คือ การห้ามและจำกัดการผลิตหรือใช้ผลิตภัณฑ์ใหม่ (Prohibition of Novelty) เช่น หนังสือ เครื่องมืออุปกรณ์ เสื้อผ้า และเครื่องใช้ประจำวัน เป็นต้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1868 ยุคเมจิ (Meiji) ได้ประกาศระบอบการปกครองแนวใหม่³³ และเริ่มมีการเปิดประเทศมากขึ้น โดยชาวตะวันตกได้เข้ามาติดต่อค้าขายในญี่ปุ่นมากขึ้น ญี่ปุ่นจึงรับแนวความคิดเกี่ยวกับระบบสิทธิบัตร ในปี ค.ศ. 1871 ได้ออกกฎหมายสิทธิบัตรฉบับแรกเรียกว่า "Provisional Regulations for Monopoly" แต่ในปีแรกของการบังคับใช้กฎหมายไม่มีคำขอรับสิทธิบัตรเลยแม้แต่คำขอเดียว และในปีถัดมาก็ได้มีการยกเลิกกฎหมายสิทธิบัตร เพราะประชาชนไม่เข้าใจที่จะใช้ประโยชน์จากระบบสิทธิบัตรและเจ้าหน้าที่ของรัฐเองก็ประสบปัญหาการใช้กฎหมายด้วย แต่ต่อมาญี่ปุ่นก็มีแนว

³³ รัฐบาลในยุคฟื้นฟูเมจิได้นำกำหนดเป้าหมายของประเทศไว้สองประการหลักคือการเป็นประเทศรายได้ที่มีกองทัพที่เข้มแข็งและการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์นี้คือการต่อสู้กับชาวตะวันตกที่เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในประเทศ

ความคิดว่าระบบสิทธิบัตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรใหม่เรียกว่า "Patent Monopoly Act" โดยการผลักดันของนาย Korekiyo Takahashi ซึ่งเป็นผู้อำนวยการคนแรกของสำนักงานสิทธิบัตรของญี่ปุ่น กฎหมายสิทธิบัตรฉบับใหม่นี้อิงแนวความคิดมาจากระบบสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก³⁴ มีคำขอรับสิทธิบัตรในปีแรกประมาณ 425 คำขอและได้รับการจดทะเบียน 99 คำขอ ทั้งนี้ มีข้อน่าสังเกตว่ากฎหมายสิทธิบัตรฉบับนี้ยังคงให้สิทธิแก่คนญี่ปุ่นเป็นหลัก เช่น การไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรแก่คนต่างชาติ และการไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรในเรื่องแพชชั่น ผลิตภัณฑ์อาหาร และผลิตภัณฑ์ยา เป็นต้น

ในแง่มุมของการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศนั้น ในระยะเริ่มแรกแนวทางในการรับหรือได้มาซึ่งเทคโนโลยีของญี่ปุ่น คือการลอกเลียนแบบสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศที่นำเข้ามา ในระยะแรกนั้นคุณภาพของสินค้าลอกเลียนแบบยังมีคุณภาพต่ำ แต่ต่อมาก็มีคุณภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากมีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1904 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจและข้าราชการระดับสูงของสำนักงานสิทธิบัตร ได้ร่วมกันจัดตั้งองค์กรนักประดิษฐ์ขึ้นเรียกว่าสถาบันการประดิษฐ์และนวัตกรรมแห่งญี่ปุ่น (the Japan Institute of Invention and Innovation - JIII or Hatsumei Kyokai)³⁵ ความสำคัญของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในอีกรูปแบบหนึ่ง คือการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งรัฐให้ความช่วยเหลือโดยการขออนุญาตให้ใช้สิทธิในจำนวนมาก โดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ในปัจจุบันวิธีการดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากญี่ปุ่นเริ่มมีความสามารถทางเทคโนโลยีทัดเทียมกับกลุ่มประเทศตะวันตก

หลังจากญี่ปุ่นได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญากรุงปารีส (Paris convention) ญี่ปุ่นก็ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายใหม่อีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1899 เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีดังกล่าว จึงเริ่มขยายการคุ้มครองให้แก่คนต่างชาติด้วย ระบบสิทธิบัตรของญี่ปุ่นก็ได้รับอิทธิพลจากระบบสิทธิบัตรของเยอรมนี ซึ่งจะพบได้จากการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรในราวปี ค.ศ. 1909 และเริ่มให้ความคุ้มครองอนุสิทธิบัตร (petty or utility patent) ต่อมาในปี ค.ศ. 1921 ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรอีกครั้งหนึ่ง โดยมีการไม่ให้ความคุ้มครองแก่ผลิตภัณฑ์ยา ผลิตภัณฑ์อาหาร และผลิตภัณฑ์เคมี และมี

³⁴ Takahashi Korekiyo stated that "We have looked about us to see what nations are the greatest, so that we can be like them. We said, "What is it that makes the United States such a great nation?" and we investigated and found that it was patents, and we will have patents." โปรดดู Guntram Rahn, Patent Protection: the Japanese Approach - Are There Lessons to be Learned? . และ Story B. Ladd, "Patents in relation to Manufactures", 12th Census of the United States, vol. X (IV) pp. 751-66.

³⁵ เดิมเรียกว่า the Industrial Property Protection Association ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมการประดิษฐ์และเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบสิทธิบัตร

บทบัญญัติเรื่องการเพิกถอนสิทธิบัตรในกรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งการมีระบบการคัดค้านคำขอรับสิทธิบัตรด้วย เป็นต้น

จุดแข็งที่สำคัญของญี่ปุ่น คือประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่รัฐบาลมีบทบาทโดยตรงกับการพัฒนาระบบนวัตกรรมของประเทศ หลังจากโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ถูกทำลายลงในสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลได้พยายามหามาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจให้ฟื้นตัว โดยการส่งเสริมให้มีการนำเข้าเทคโนโลยีทันสมัยจากต่างประเทศควบคู่กับการพัฒนาขีดความสามารถทางเทคโนโลยีในประเทศ หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์การพัฒนาภาคการผลิตและการตลาดคือ กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศ (MITI)

ในช่วงปี ค.ศ. 1970 ญี่ปุ่นได้กำหนดวางยุทธศาสตร์ประเทศใหม่ โดยต้องการพัฒนาประเทศเป็นประเทศที่มุ่งเน้นเทคโนโลยี (Technology-based state) ซึ่งก็ได้มีการปรับปรุงแก้ไขระบบสิทธิบัตรอีกหลายครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางและนโยบายของรัฐบาล อาทิ ในปี ค.ศ. 1976 ได้มีการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายสิทธิบัตรหลายประการ เช่น มีการใช้ระบบ Multiple claims และต่อมาในปี ค.ศ. 1978 ก็ได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาความร่วมมือทางด้านสิทธิบัตร (Patent cooperation Treaty หรือ PCT) ในปี ค.ศ. 1984 ได้มีการปรับปรุงขั้นตอนการพิจารณาและตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตร รวมทั้งได้มีการริเริ่มนำระบบอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้ โดยมุ่งประสงค์ให้ระบบยื่นคำขอและตรวจสอบสิทธิบัตรเป็นแบบไร้กระดาษ (Paperless office)

นอกจากนี้ รัฐบาลได้กำหนดแผนกลยุทธ์ด้านการพัฒนานวัตกรรมของประเทศ โดยการประสานรวมกลยุทธ์นวัตกรรมเข้ากับระบบอื่น ๆ เพื่อก่อให้เกิดความสามารถทางนวัตกรรมในทุกๆ ด้าน ที่น่าสนใจคือ กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมของญี่ปุ่นเกี่ยวข้องกับสังคมโดยรวมในกระบวนการนวัตกรรม การกำหนดมาตรการส่งเสริมต่าง ๆ เช่น กลุ่มนักประดิษฐ์รุ่นเยาว์ การจัดแสดงนิทรรศการ และการประกวดการแข่งขัน เป็นต้น โปรแกรมเหล่านี้ประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของนวัตกรรมและการประดิษฐ์ โดยต้องการให้ซึมซาบตั้งแต่เด็ก เมื่อเป็นผู้ใหญ่จะได้ปฏิบัติ ในสถานที่ทำงาน นวัตกรรมส่วนบุคคลนั้นถูกส่งเสริมและให้โอกาสในการพัฒนานวัตกรรม โดยมีแผนงานการแนะนำ การยกระดับเทคโนโลยีสารสนเทศและการส่งเสริมการทำวิจัยและพัฒนา ในปัจจุบัน ญี่ปุ่นก็ได้ดำเนินนโยบายด้านนวัตกรรมที่มุ่งเน้นคุณภาพ ซึ่งเดิมเคยมุ่งเน้นปริมาณ (From quantity to quality) โดยในปี ค.ศ. 1976 สำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่นได้จัดโครงการรณรงค์คุณภาพของคำขอรับสิทธิบัตร (Shutsugan tekiseika undo) จุดปรับเปลี่ยนจากปริมาณไปยังคุณภาพสำเร็จในราวต้นทศวรรษที่ 1980

ในช่วง ค.ศ. 1990-1993 เกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า สงครามสิทธิบัตร (Patent wars) เนื่องจากมีผู้ทรงสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาจำนวนมาก ได้ฟ้องร้องว่าสิทธิบัตรหรือคำขอรับสิทธิบัตรของญี่ปุ่นไม่สมบูรณ์หรือละเมิดสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกา อย่างเช่น กรณีของบริษัท Honeywell ฟ้องร้องบริษัท Minolta ในสิทธิบัตรเรื่องการปรับโฟกัสอัตโนมัติของกล้องถ่ายรูป ซึ่งผลการตัดสินปรากฏว่าบริษัท Minolta ต้องจ่ายค่าเสียหายให้แก่บริษัท Honeywell สูงถึงจำนวน 127.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หรือกรณีที่บริษัท Loral Fairchild ได้ฟ้องร้องบริษัท Sony, Matsushita, Canon และอีก 27 บริษัท ในกรณีละเมิดสิทธิบัตร CCD และในปี ค.ศ. 1997 ผู้ประดิษฐ์ชื่อ Jerome Lemelson สามารถจัดเก็บค่าอนุญาโตให้ใช้สิทธิได้สูงถึง 100 ล้านดอลลาร์จากบริษัทญี่ปุ่น ซึ่งกรณีนี้เรียกว่า "สิทธิบัตรเรือดำน้ำ" หรือ Submarine Patents กล่าวได้ว่าสงครามสิทธิบัตรระหว่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นสร้างประสบการณ์และบทเรียนที่สำคัญแก่ญี่ปุ่น ในการให้ความสำคัญกับสิทธิบัตรและการปกป้องสิทธิบัตร ต่อมาในต้นทศวรรษที่ 1990 สภาพเศรษฐกิจแบบฟองสบู่เกิดแตกและก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจแบบถดถอยระยะยาวได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอุตสาหกรรมใหม่ รวมทั้งระบบการบริหารจัดการบริษัทแนวใหม่และการผลิตส่งออกใหม่ จึงมีการกล่าวว่า อุตสาหกรรมและเทคโนโลยีของญี่ปุ่นจะมีข้อบกพร่อง หากไม่ให้ความสนใจกับทรัพย์สินทางปัญญา

แนวทางใหม่การญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 1996 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศกฎหมายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Kagaku Gijutsu Kihon Ho) และแผนพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Kagaku Gijutsu Kihon Kekaku)^๙ โดยเน้นการสร้างทรัพย์สินทางปัญญา (chitekhi shisan) และการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญา และการส่งเสริมเทคโนโลยีแนวหน้า โดยการให้ธุรกิจขนาดกลางและเล็กเข้าถึงข้อมูลสิทธิบัตร ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 จึงจัดตั้งศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นทั่วประเทศ (Intellectual Property Center) ซึ่งแต่ละศูนย์ฯ จะมีฐานข้อมูลสิทธิบัตร จึงอาจกล่าวได้ว่านับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาคำว่าทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป

จากการสำรวจของสำนักงานสิทธิบัตรของญี่ปุ่นพบว่าในปี ค.ศ. 1994 บริษัทขนาดกลางและเล็ก ซึ่งมีทุนจดทะเบียน 50-100 ล้านดอลลาร์และมีคนงาน 100-200 คนยื่นสิทธิบัตรประมาณ 10 คำขอและมีหนึ่งคำขอที่ยื่นต่างประเทศ ที่น่าสนใจคือ 45.8 % ของคำขอรับสิทธิบัตรการใช้ประโยชน์ แต่ 8.7% และ 1.7% มีการใช้ประโยชน์โดยการอนุญาโตให้ใช้สิทธิและขาย นอกจากนี้จากการสำรวจเกี่ยวกับเหตุผลที่ยื่นขอรับความคุ้มครองคือ เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบโดยบริษัทอื่น (79.8%) เพื่อผูกขาด (48.1%) เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีของตนเอง (44.8%) เพื่อหาผู้ร่วมทุนในธุรกิจใหม่และสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ร่วมทุน (20.7%)

^๙ การจัดทำแผนพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของญี่ปุ่นวางอยู่บนสันนิษฐานหลักพื้นฐานว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสร้างประเทศ

เพื่อเสริมสร้างชื่อเสียงให้กับบริษัท (18.7%) ที่น่าสนใจคือร้อยละ 98.7 ของบริษัทขนาดกลางและเล็กคิดว่าสิทธิบัตรมีความสำคัญต่อธุรกิจ

การศึกษาวิจัยขึ้นต่อมาที่มีความสำคัญคือปรากฏว่าในปี ค.ศ. 1995 สิทธิบัตรที่ได้รับการจดทะเบียนประมาณ 680,000 ฉบับในญี่ปุ่น ได้มีการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้สูงถึง 33% และอีก 300,000 สิทธิบัตรเป็นค่าขอรับสิทธิบัตรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องหรือกีดกัน เรียกว่า dormant patents (kyumin tokkyo)³⁷ เนื่องจากค่าธรรมเนียมรายปีในการบำรุงรักษาสิทธิบัตรที่เพิ่มขึ้นทุกปี จึงทำให้บริษัทขนาดใหญ่ได้ใช้กลยุทธ์ที่ขายหรืออนุญาตให้บริษัทขนาดกลางและเล็ก และบริษัทลงทุนเสี่ยงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้เป็นจุดกำเนิดของตลาดสิทธิบัตรในญี่ปุ่น ซึ่งกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (MITI) ได้ริเริ่มโครงการสำคัญ โดยได้รับความร่วมมือจากบริษัทยักษ์ใหญ่ประมาณ 50 บริษัท เช่น NEC, IBM, NTT และบริษัท Ito-Yokado, Sanyo รวมทั้งสถาบันการเงิน Daiwa และ Nikko Securities ได้จัดตั้ง Intellectual Property Rights Trading Organization (Chiteki Shoyuken Ryutsu Kiko) โดยเงินทุนจดทะเบียน 1 พันล้านเยน เพื่อทำหน้าที่ ประเมินมูลค่าหรือราคาของสิทธิบัตรที่จะขายหรือโอน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้มีการขายหรือให้เช่า หรืออนุญาตให้ใช้สิทธิบัตรที่บริษัทผู้ขอไม่ได้ใช้ประโยชน์ บริษัทเสี่ยงลงทุนทางด้านสิทธิบัตรจึงเกิดขึ้นมาก ส่วนมหาวิทยาลัยนั้นก็ได้มีการตื่นตัวมากขึ้น โดยมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สิทธิบัตร ที่ต้องการขายหรืออนุญาตให้ใช้สิทธิ ในเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยและเริ่มจัดทำเป็นภาษาอังกฤษด้วย นอกจากนี้ ยังได้เกิดธุรกิจใหม่ขึ้นคือบริษัทที่ปรึกษาด้านการค้าและใช้ประโยชน์สิทธิบัตร ทั้งนี้ สำนักงานสิทธิบัตรก็ได้ช่วยเหลือโดยการส่งผู้เชี่ยวชาญไปช่วยเหลือตามศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาตามกฎหมายภาคต่าง ๆ ด้วย

จากพัฒนาการของระบบสิทธิบัตรจะเห็นว่า ญี่ปุ่นมีทัศนคติต่อระบบสิทธิบัตรว่ามีความสำคัญและจำเป็น ด้วยเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์และการแข่งขันระหว่างประเทศเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการออกกฎหมายสิทธิบัตรนั้น นาย Takahashi Korekiyo³⁸ ได้กล่าวถึงการจะพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศพัฒนาแล้ว จำเป็นต้องใช้ระบบสิทธิบัตรซึ่งเห็นตัวอย่างได้จากประเทศสหรัฐอเมริกา แนวความคิดที่ว่าสิทธิบัตรเป็นกลไกหรือเครื่องมือที่สำคัญทางนโยบายเศรษฐกิจ ที่จะส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมและใช้ประโยชน์ได้จริง

³⁷ แนวความคิดในการบริหารจัดการสิทธิบัตรของบริษัทญี่ปุ่น ใช้สิทธิบัตรในเชิงกลยุทธ์สามประการหลัก (primary functions) คือ (1) the acquisition of protective rights; (2) the exercise of protective rights; และ (3) the information function นอกจากนี้ยังมีการใช้สิทธิบัตรในเชิงกลยุทธ์ลำดับรอง (secondary functions) คือ (1) attack function; (2) the security function; (3) the motivation function; (4) the reputation function; และ (5) the financial function

³⁸ นาย Takahashi Korekiyo ได้รับมอบหมายให้เดินทางไปศึกษาระบบสิทธิบัตรของยุโรปและสหรัฐอเมริกาในราวปี ค.ศ. 1886 ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยนาย Takahashi Korekiyo มีความเห็นว่าระบบสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาเหมาะสมกับประเทศญี่ปุ่นมากกว่าระบบของยุโรป

ในทางปฏิบัติได้กลายเป็นปรัชญาพื้นฐานของระบบสิทธิบัตรของญี่ปุ่นจนกระทั่งทุกวันนี้ จึงสังเกตได้ว่าญี่ปุ่นแทบจะไม่เคยอ้างแนวความคิดด้านกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law Justification) เพื่อสนับสนุนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเลย³⁹

4.2.3.2 ยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของญี่ปุ่น

ในปี ค.ศ. 2002 นายกรัฐมนตรี Junichiro Koizumi ได้แต่งตั้งคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญ (Group of IP Experts) เพื่อทำหน้าที่จัดวางแนวทางและกลยุทธ์ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยผู้ประกอบการอุตสาหกรรม อาจารย์มหาวิทยาลัย นักวิชาการ หน่วยงาน และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา เพื่อพลิกฟื้นจากเศรษฐกิจที่ตกต่ำมานาน และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2002 คณะทำงานได้นำเสนอรายงานที่มีข้อเสนอแนะให้พัฒนาเป้าหมายหลักของประเทศในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการเพิ่มขยายมูลค่าของทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประโยชน์มากที่สุด ทั้งนี้ ได้นำเสนอแนวนโยบายหลักสี่ประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ประการแรก การจัดจ้างจัดซื้อเทคโนโลยีและการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกิดจากงานวิจัยและพัฒนาที่ใช้เงินงบประมาณจากภาครัฐ ซึ่งคณะทำงานได้เสนอให้มีการทบทวนกฎหมายส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างมหาวิทยาลัยและอุตสาหกรรม (Law for Promoting University-Industry Technology Transfer)⁴⁰ ที่มีหลักการคล้ายกับกฎหมาย Bayh-Dole Act ของสหรัฐอเมริกา และคณะทำงานยังได้สนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างภาคอุตสาหกรรมและมหาวิทยาลัย ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยผ่านทางสำนักงานถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยของภาครัฐให้มากขึ้น

ประการที่สอง การให้ความคุ้มครองและใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเทคโนโลยีสาขาใหม่ ๆ ซึ่งคณะทำงานได้ทำการศึกษากระบวนทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปแล้ว จึงแนะนำว่าการพัฒนากลไกหรือระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการพัฒนาหรือส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศนั้น จำเป็นต้องอิงอยู่กับมูลค่าของทรัพย์สินทางปัญญาในสาขาวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งคณะทำงานได้เสนอ

³⁹ โปรดดู Report of the 'Working Party on Intellectual Property Rights In the 21st Century' to the Chairman of the Japanese Patent Office of 7 April 1997 (the Kondankai Report), p. 9: 'Unlike human rights and rights of ownership, intellectual property rights are not innate, but are recognized for the political purpose of promoting industry and culture.'

⁴⁰ The Law for Promoting University-Industry Technology Transfer เริ่มมีผลใช้บังคับในเดือนพฤษภาคม 1998

เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาสองสาขาวิทยาการ คือ (1) วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยีชีวภาพ และ (2) เทคโนโลยีสารสนเทศ

ประการที่สาม การศึกษาและการฝึกอบรมให้เกิดผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยได้มีการเสนอให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสร้างบุคลากร โดยระบบการศึกษาดังกล่าวอาจมีความแตกต่างจากระบบการศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ คณะทำงานได้วางแผนว่าควรจะดำเนินการจัดตั้งภายในปี ค.ศ. 2004 สถาบันการศึกษาด้านทรัพย์สินทางปัญญาจะมุ่งพัฒนาผู้เชี่ยวชาญทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยอิงระบบการศึกษาแบบสหสาขาวิทยาการ (interdisciplinary perspective) รวมทั้งกฎหมาย เศรษฐศาสตร์ การบริหาร วิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ คณะทำงานยังได้เสนอให้วิชาทรัพย์สินทางปัญญาเป็นวิชาเลือกในการสอบเนติบัณฑิต เพื่อให้นักเรียนกฎหมายสนใจกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น และต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ในมหาวิทยาลัยมากขึ้นด้วย

ประการที่สี่ การพัฒนาระบบและโครงสร้างพื้นฐานของการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีข้อเสนอแนะให้มีการทบทวนกระบวนการพิจารณาความกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในศาล และขั้นตอนการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรในสำนักงานสิทธิบัตร (JPO) โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการขอเขตอำนาจเรื่องการละเมิดและความถูกต้องของสิทธิบัตร คณะทำงานได้เสนอให้มีการพัฒนากลไกที่จะพัฒนาความเชี่ยวชาญทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาแก่ผู้พิพากษา

ทั้งนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้เตรียมวางวาระแห่งชาติ (National Agenda) ตามแนวทางที่คณะทำงานเสนอ และได้เตรียมการที่จะออกกฎหมายและดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติตามเป้าหมายดังกล่าวในปีหน้า (Implementation Plan)

4.2.3.3 แผนนโยบายและวิสัยทัศน์สำหรับปี ค.ศ. 2005

ในปี ค.ศ. 1998 สำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่น (JPO) ได้กำหนดแผนนโยบายด้านสิทธิบัตรสำหรับปี ค.ศ. 2005 ไว้โดยให้ชื่อว่า “Global Contribution Towards the Pro-Patent Age” ซึ่งให้ความสำคัญกับกระแสของโลกาภิวัตน์และแนวความคิดเรื่องการส่งเสริมระบบสิทธิบัตร (Pro-Patent Policy) กล่าวคือสำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่นได้ตระหนักว่า ในศตวรรษที่ 21 นั้น ถือว่ายุคแห่งการสร้างภูมิปัญญา (Era of Intellectual Creation) ซึ่งให้ความสำคัญกับวัฏจักรของการสร้างภูมิปัญญา (Cycle of Intellectual Creation)⁴¹ ดังนั้น

⁴¹ วัฏจักรการสร้างภูมิปัญญาจะครอบคลุมทั้งการสร้าง การขอรับความคุ้มครอง การได้มา และการใช้ประโยชน์สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

สำนักสิทธิบัตรญี่ปุ่นจึงพยายามสนับสนุนการสร้างอุตสาหกรรมใหม่ โดยการเสริมสร้างและเร่ง
 วัฏจักรการสร้างภูมิปัญญาให้เกิดเร็วขึ้น เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ
 ทั้งนี้ เป้าหมายหลักของสำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่นได้ตั้งเป้าหมาย ให้สำนักงานสิทธิบัตรของ
 ญี่ปุ่นเป็นสำนักงานสิทธิบัตรชั้นนำของโลกและมีระบบที่เป็นมาตรฐานสากล
 และได้มุ่งเน้นการพัฒนา เทคโนโลยีโครงข่าย (network technologies) ในระบบข้อมูลทรัพย์สิน
 สิทธิทางปัญญา

ทั้งนี้ วิสัยทัศน์ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับปี ค.ศ. 2005 ของ
 สำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่น สรุปรายละเอียดได้ดังนี้

(๑) การตั้งเป้าหมายให้กลายเป็นสำนักงานสิทธิบัตรชั้นนำของโลก (World-Leading
 Operation)

เป้าหมาย:

- การให้ความคุ้มครองที่รวดเร็ว (quick protection) โดยตั้งเป้าหมายที่จะดำเนินการ
 ดังนี้ (1) การลดจำนวนคำขอรับสิทธิบัตรที่ค้างอยู่และปรับปรุงระบบการออกสิทธิ
 บัตรให้เร็วที่สุดในโลก (2) การกระตุ้นให้จดทะเบียนขอรับความคุ้มครองในประเทศ
 ญี่ปุ่นให้มากขึ้น และ (3) การลดระยะเวลาของการขอให้ตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตร
 ทั้งนี้ สำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่นได้ตั้งเป้าหมายว่าในปี ค.ศ. 1997 เดิมใช้ระยะ
 เวลาประมาณ 22 เดือนนับตั้งแต่ยื่นคำขอจนกระทั่งออกสิทธิบัตร ในปี ค.ศ. 2000
 จะลดระยะเวลาลงเหลือ 12 เดือน และในปี ค.ศ. 2005 จะเป็นแบบทันที (real-time
 operation)
- การตรวจสอบสิทธิบัตรที่มีคุณภาพสูง (high quality examination) โดยตั้งเป้าหมาย
 ให้สำนักงานสิทธิบัตรมีระบบการสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตรในระดับชั้นนำของโลก และมี
 การตรวจสอบสิทธิบัตรที่รวดเร็วและเชื่อถือได้ โดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารแบบโต้ตอบ
 (interactive communication)
- การสนองตอบความต้องการของผู้ใช้บริการที่ดีขึ้น (improving customer
 satisfaction) โดยมุ่งที่สร้างกระบวนการขั้นตอนที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน มี
 มาตรการแก้ไขเยียวยาสำหรับการผิดพลาดของผู้ยื่นคำขอ การเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้
 ใช้บริการ การขยายการให้บริการในท้องที่ห่างไกล และการให้คำปรึกษาที่ดีขึ้น

มาตรการ:

- การปฏิรูประบบและแนวทางการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตร โดยการสร้างระบบและ
 แผนงานการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรที่มีความยืดหยุ่น และที่สำคัญคือ การให้

ความสำคัญกับการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรของบริษัทลงทุนเสี่ยงเป็นลำดับต้น ๆ รวมทั้งการส่งเสริมการบริหารจัดการการจัดเตรียมคำขอรับสิทธิบัตรของภาคเอกชน

- การเพิ่มความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายใน โดยการจัดให้มีการตรวจสอบรูปแบบ (formality) กับตรวจสอบเนื้อหาหรือเงื่อนไขของการออกสิทธิบัตร (substantive examination) พร้อมกัน รวมทั้งการเสริมสร้างความร่วมมือที่ใกล้ชิดในระหว่างขั้นตอนการรับคำขออนุมัติทั้งมีคำวินิจฉัย
- การเพิ่มบทบาทของหน่วยงานภายนอกในการสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตร เช่น ให้มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยช่วยในการสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตร
- การสร้างระบบการสืบค้นชั้นนำของโลก โดยการพัฒนากระบวนการสืบค้นให้อยู่ระดับแนวหน้าของโลก และการส่งเสริมการสืบค้นแบบไตรภาคีพร้อมกัน (trilateral concurrent search) รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการใช้ระบบการสืบค้นแบบกลยุทธ์เพื่อยื่นขอรับสิทธิบัตรมากขึ้น
- การสร้างกระบวนการที่ใช้งานง่าย (user-friendly procedures) โดยการสร้างระบบการยื่นขอรับสิทธิบัตรทางอินเทอร์เน็ต และการเรียกเก็บเงินระบบอัตโนมัติ

(2) การใช้ประโยชน์สิทธิบัตรอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Utilization of Patents)

เป้าหมาย:

- การสร้างและพัฒนาตลาดสำหรับสิทธิบัตร (creation and development of the patent market) โดยมีเป้าหมายที่การพัฒนาธุรกิจใหม่ของบริษัทลงทุนเสี่ยงที่ใช้ประโยชน์จากสิทธิบัตร การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมใหม่โดยธุรกิจสื่อกลางหรือกิจการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการเชื่อมโยงงานวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยไปยังอุตสาหกรรม ซึ่งมีมาตรการที่จะส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจใหม่ที่ใช้สิทธิบัตรที่ไม่มีการใช้งาน และการจัดคู่ทางธุรกิจให้แก่ผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ประสงค์จะขอรับอนุญาตใช้สิทธิ
- การสนับสนุนบริษัทลงทุนเสี่ยง (supportive for venture companies) โดยการให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรของบริษัทเสี่ยงลงทุนที่สำนักงานสิทธิบัตรให้การส่งเสริมในการจัดตั้งธุรกิจใหม่
- การพัฒนากลไกการระงับข้อพิพาท โดยมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมให้ระบบการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรโดยบุคคลที่สามมีมากขึ้น (Inter-partes Trial Examination) จัดให้มีการระงับข้อพิพาทโดย Hantei (ความเห็นของสำนักงานสิทธิบัตรเกี่ยวกับ

ขอบเขตของสิ่งประดิษฐ์ทางเทคนิค) การปรับปรุงประสิทธิภาพ ของการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และนโยบายที่มีประสิทธิภาพในการบังคับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีมาตรการ คือการดำเนินการพิจารณาการคัดค้านโดยบุคคลที่สามให้เป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น สร้างระบบการดำเนินงานแบบทันที (real time) และมีคุณภาพสูงของระบบ Hamtel โดยร่วมมือกับหน่วยงานอนุญาโตตุลาการ มีการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นกับศาล รวมทั้งการให้คำปรึกษากับผู้ทรงสิทธิ โดยร่วมมือระหว่างผู้ให้บริการ ตำรวจและปรึกษากับรัฐบาลต่างประเทศ

(3) การกำหนดนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของโลก (Globalization of IPR Policy)

เป้าหมาย:

- การสนับสนุนระบบสิทธิบัตรมีมาตรฐานเดียวกัน (endeavor for world-wide patent) โดยมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนให้กฎหมายและขั้นตอนของทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหนึ่งเดียวในระหว่างประเทศและเกิดระบบการยื่นคำขอผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้มีมาตรการคือสร้างระบบความร่วมมือไตรภาคีซึ่งเป็นช่วงแรก สนับสนุนสนธิสัญญากฎหมายสิทธิบัตร ในการสร้างระบบและขั้นตอนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน การเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญากรุงแมดริด (สนธิสัญญาการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ) สร้างระบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระดับภูมิภาค การเข้าเป็นภาคีกฎบัตรเฮกฉบับใหม่ (สนธิสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนการออกแบบระหว่างประเทศ) และการยื่นผ่านอินเทอร์เน็ต
- การสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศ (Promotion of international cooperation) โดยมีเป้าหมายที่จะให้มีความร่วมมือระหว่างสำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่นกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมในประเทศกำลังพัฒนา โดยมีมาตรการที่จะร่วมมือทั้งทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ระบบคอมพิวเตอร์ ความร่วมมือในการตรวจสอบ และการส่งเสริมความร่วมมือในระดับภูมิภาคในอนาคต รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทางด้านบุคลากรแก่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)
- การสร้างระบบการยื่นขอรับสิทธิบัตร ให้มีรูปแบบเดียวกันทั่วโลก (Globalization of application) โดยตั้งเป้าหมายให้มีคำขอรับสิทธิบัตรจากต่างประเทศมากขึ้น

(4) ทางด่วนข้อมูลสิทธิบัตร (Patent Information Highway)

เป้าหมาย:

- สำนักงานสิทธิบัตรแบบไซเบอร์ (Cyber patent office) ซึ่งมีเป้าหมายในการจัดให้มีระบบคอมพิวเตอร์ กับขั้นตอนการตรวจสอบสิทธิบัตรทุกขั้นตอน และมีการสื่อสารแบบออนไลน์และทันที โดยมีมาตรการที่จะจัดให้มีระบบการออกสิทธิบัตรแบบไร้กระดาษในทุกขั้นตอน ใช้คอมพิวเตอร์ทั้งหมด และมีระบบสำนักงานแบบอัตโนมัติภายในสำนักงาน รวมทั้งสิทธิบัตรแบบไซเบอร์ที่ปรากฏโดยใช้เทคโนโลยีมัลติมีเดีย
- ห้องสมุดสิทธิบัตรดิจิทัล (Patent digital library) โดยมีเป้าหมายคือการสนับสนุนบริษัทเสี่ยงลงทุน และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น การส่งเสริมการวิจัยของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย การกระตุ้นให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีระดับโลก การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องหมายที่มีชื่อเสียงเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิ และการพัฒนาห้องสมุดทรัพย์สินทางปัญญาแบบดิจิทัลในระดับโลก ทั้งนี้ มาตรการคือสำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่นจะจัดพิมพ์และเผยแพร่ข้อมูลทั้งหมดบนอินเทอร์เน็ต เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

การพัฒนานวัตกรรมของญี่ปุ่นเรียกว่าเน้นภาคปฏิบัติ มากกว่าการหาความรู้ในภาพรวม ซึ่งสามารถเห็นได้ตั้งแต่ระบบการศึกษาที่เน้นภาควิศวกรรมมากกว่าด้านความรู้พื้นฐาน การสนับสนุนการทำวิจัยและพัฒนา การจัดสรรทรัพย์สินทางปัญญา และระบบกฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญาจะเน้นที่ความต้องการของบริษัทเอกชนเป็นสำคัญ และแม้ว่าในช่วงหน่วยงานของรัฐ (เช่น MITI) จะกำหนดทิศทางการพัฒนานวัตกรรมของประเทศและมีสถาบันวิจัยเฉพาะทางของภาครัฐจำนวนมาก แต่การดำเนินการต่าง ๆ ก็ยังเน้นที่บทบาทและการส่งเสริมบริษัทเอกชนอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง ในด้านการเงินนั้นญี่ปุ่นมีความพร้อมทั้งในส่วนของกองทุนเสี่ยงจำนวนมากและการให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนจากรัฐ สิ่งที่น่าสังเกตคือการส่งเสริมให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นสำหรับนักประดิษฐ์อิสระและเยาวชน ที่ขณะการประกวดในงานสำคัญจะได้รับรางวัลจากสำนักพระราชวังซึ่งถือเป็นเกียรติสำหรับผู้ที่ได้รับเป็นพิเศษ ผลที่เกิดขึ้นคือญี่ปุ่นมีตัวเลขการขอรับสิทธิบัตรมากที่สุดในโลก และความเป็นเจ้าของนวัตกรรมส่วนใหญ่อยู่ที่บริษัทเอกชนมากกว่าอยู่ที่ตัวบุคคล

ญี่ปุ่นมีเป้าหมายที่จะนำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง โดยกำหนดแนวนโยบายหลัก 4 ประการ คือ ส่งเสริมความร่วมมือด้านเทคโนโลยีระหว่างมหาวิทยาลัยและอุตสาหกรรม ส่งเสริมการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพและเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมการเรียนการสอนเพื่อสร้างบุคลากรด้านทรัพย์สินทางปัญญา และปรับปรุงกระบวนการพิจารณาความด้านทรัพย์สินทางปัญญา

ญี่ปุ่นได้กำหนดกำหนดวิสัยทัศน์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยตั้งเป้าหมายจะพัฒนาสำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่นให้เป็นสำนักงานชั้นนำของโลก ด้วยการให้การคุ้มครองที่รวดเร็ว มีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการตอบสนองผู้ให้บริการ ซึ่งจะกระทำด้วยการนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้จัดการระบบสิทธิบัตร เช่น ด้วยการตรวจสอบรูปแบบและเนื้อหาไปพร้อมๆ กัน ให้ความสำคัญแก่คำขอรับสิทธิบัตรของบริษัทลงทุนเสี่ยง เปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย ร่วมในการสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตร ส่งเสริมการสืบค้นแบบไตรภาคี ส่งเสริมความร่วมมือสิทธิบัตรระหว่างประเทศ จัดทำทางด่วนข้อมูลสิทธิบัตร และพัฒนาสำนักงานสิทธิบัตรให้เป็นสำนักงานสิทธิบัตรแบบไฮเบอร์ และห้องสมุดสิทธิบัตรดิจิทัล

ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิของญี่ปุ่นนั้น สามารถทำได้ทั้งทางแพ่งและอาญา สำหรับวิธีการระงับข้อพิพาทสามารถทำได้ทั้งในและนอกศาล ในการระงับข้อพิพาทนอกศาลทำโดยการเจรจา การไกล่เกลี่ย และอนุญาโตตุลาการโดย Agency for Cultural Affairs เป็นผู้จัดทำ mediator ผู้มีสิทธิฟ้องคดีในญี่ปุ่นกำหนดให้ผู้เสียหายรวมถึงผู้พิมพ์โฆษณาในงานไม่เปิดเผยชื่อผู้สร้างสรรค์หรือผู้สร้างสรรค์ใช้นามแฝงต้องฟ้องคดีเอง ในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราวนั้น ญี่ปุ่นกำหนดให้ทำโดยยื่นคำร้องต่อศาล สำหรับการเยียวยาในการละเมิดของญี่ปุ่นนั้น ให้มีการเยียวยาทั้งในทางอาญาและทางแพ่ง โดยการเยียวยาในทางอาญามีโทษจำคุก ปรับ ทำลายสิ่งที่จะละเมิดหรือทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด และความผิดที่ละเมิดเป็นทั้งความผิดที่ยอมความได้และยอมความไม่ได้ ส่วนการเยียวยาในทางแพ่งนั้น จะอยู่ในรูปของค่าเสียหายซึ่งมีการกำหนดแนวทางไว้ชัดเจน

4.2.4 สาธารณรัฐประชาชนจีน

4.2.4.1 พัฒนาการด้านทรัพย์สินทางปัญญา

ในยุคขงจื๊อ (Confucian) ซึ่งเข้มงวดในเรื่องขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี ปรัชญาหลักคือความสัมพันธ์ห้าประการ (Five interrelated tenets of confucianism) ฉะนั้น แนวความคิดด้านการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของจีนอิงอยู่บนแนวปรัชญาด้านศีลธรรม (moral concept) ในช่วงนั้นจีนไม่ได้มองว่าความรู้เป็นทรัพย์สิน แต่มองว่า ความรู้แบ่งออกได้เป็นความรู้ที่ดีและความรู้ที่ไม่ดี (good and bad knowledge) โดยใช้เกณฑ์ทางศีลธรรมเป็นตัวแบ่งแยก ทั้งนี้ ค่านิยมในยุคนั้นคือ ความรู้ที่ดีจะส่งเสริมศีลธรรมและสร้างสังคมที่ดี ดังนั้น การขัดขวางการเผยแพร่ความรู้ที่ดีถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม และการลอกเลียนในสิ่งที่ดีเป็นสิ่งที่ยอมรบกวนในสังคม นอกจากนี้ ความรู้ที่บุคคลนั้นมีเกิดจากการสะสมความรู้หรือรับรู้มาจากสังคม พ่อแม่ เพื่อนและคนรอบข้าง ดังนั้น การมีความรู้ที่ดีแล้วหวงกันไว้ถือว่าเป็นคนเห็นแก่ตัวและอกตัญญู จักรพรรดิหรือข้าราชการจึงมีอำนาจในการเผยแพร่ความรู้ที่ดีแก่สังคม และมีอำนาจห้ามหรือจำกัดการเผยแพร่ความรู้ที่

ไม่ดี จึงอาจกล่าวได้ว่า ความรู้ทั้งหมดในราชอาณาจักรเป็นของจักรพรรดิ การพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ทั้งหลายในสมัยนั้นมักได้รับการสนับสนุนจากจักรพรรดิ แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัตินั้นก็มีการเก็บรักษาความรู้ทางเทคนิคหรือการประกอบอาชีพเป็นความลับ ในหมู่ของพ่อค้าและช่างฝีมือ

ต่อมาในช่วงสาธารณรัฐ ระหว่าง ค.ศ. 1911-1949 อิทธิพลแนวความคิดของชาวตะวันตกก็เริ่มเข้ามาครอบงำจีน ซึ่งรวมทั้งแนวความคิดในเรื่องความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับทรัพย์สิน ก็เริ่มมีการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญารึ้น แต่ก็ต้องชะงักไปเพราะในราว ค.ศ. 1911-1927 เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นรัฐบาลกลางไม่มีอำนาจในการปกครองมากนัก เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวความคิดเรื่องลิขสิทธิ์จะไม่ค่อยได้รับการยอมรับมากนัก เพราะมีการควบคุมค่อนข้างเข้มงวดเกี่ยวกับงานวรรณกรรมและงานเขียนต่าง ๆ เพื่อป้องกันการเผยแพร่ความรู้ ที่อาจเป็นอันตรายต่อระบอบการปกครองและความมั่นคงของประเทศ

ในยุคสังคมนิยม (Mao Era) ช่วงราวปี ค.ศ. 1949 พรรคคอมมิวนิสต์จีนก็ไม่ได้มีระบบทรัพย์สินเอกชน จึงได้มีการยกเลิกระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่เดิมที่อิงแนวตะวันตก แล้วหันมาใช้ระบบทรัพย์สินทางปัญญาตามรูปแบบของสหภาพโซเวียต (USSR)⁴² เนื่องจากได้รับอิทธิพลมาจากความร่วมมือ Sino-Soviet โดยได้มีการประกาศกฎระเบียบว่าด้วยการคุ้มครองสิทธินักประดิษฐ์และสิทธิบัตร ผู้ประดิษฐ์จะได้รับใบรับรองการประดิษฐ์ (Certificate of Invention) โดยถือว่าเป็นการให้รางวัลแก่การประดิษฐ์และประกาศเกียรติคุณ นอกจากนี้ยังให้เงินรางวัลคล้ายบำนาญ เพื่อเป็นทุนรอนสำหรับนักประดิษฐ์ แต่ทั้งนี้ ทรัพย์สินทางปัญญาดกเป็นของรัฐ สำหรับระบบทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ เช่น เครื่องหมายการค้าก็ได้เริ่มมีระบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในราวปี ค.ศ. 1950 แต่มีเครื่องหมายจำนวนไม่มากนักที่ได้รับการจดทะเบียน ในปี ค.ศ. 1963 กฎระเบียบเครื่องหมายการค้าฉบับใหม่ก็ได้มีการประกาศใช้ แต่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาคุณภาพของสินค้า นอกจากนี้ ยังมีกฎระเบียบที่ให้รางวัลแก่ผู้สร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์ โดยขึ้นอยู่กับลักษณะหรือประเภทของงาน จำนวนและคุณภาพของอักขระจีนและจำนวนสำเนางานที่พิมพ์เผยแพร่ แต่ยังคงเข้มงวดเรื่องการควบคุมงานวรรณกรรมอยู่

ต่อมาในช่วงปฏิรูปวัฒนธรรม (Cultural Revolution) ในระหว่างปี ค.ศ. 1965-1976 เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา กล่าวคือในกรณีของ

⁴² ระบบสิทธิบัตรของสหภาพโซเวียตมีมาตั้งแต่สมัยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งกฎหมายสิทธิบัตรฉบับแรกในปี พ.ศ. 2439 และในปี พ.ศ. 2462 ได้มีการออกกฎหมาย Statute of the Council of People's Commissars Concerning Inventions ซึ่งกำหนดว่ารัฐมีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองและใช้ผลงานการประดิษฐ์ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม ทั้งนี้ระบบสิทธิบัตรของสหภาพโซเวียตได้กลายเป็นแม่แบบของประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ เช่น เยอรมนีตะวันตก ฮังการี และเชโกสโลวาเกีย เป็นต้น

เครื่องหมายการค้า นั้น เกิดการสร้างค่านิยมในการใช้เครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะชาตินิยม เช่น ธงแดง (Red Flag) หรือลมตะวันออก (East Wind) เพื่อแสดงความรักชาติมากกว่ามุ่งเน้นชื่อเสียงหรือคุณภาพของสินค้า นอกจากนี้ ผลกระทบของการปฏิรูปวัฒนธรรมก็การจำกัดกิจกรรมของศิลปิน นักเขียน นักประดิษฐ์และนักวิทยาศาสตร์อย่างมาก การให้รางวัลตอบแทนการประดิษฐ์และการสร้างสรรค์ตามระบบสหภาพโซเวียตก็ถูกละเลย

การฟื้นฟูระบบทรัพย์สินทางปัญญาของจีนเริ่มต้นใหม่ในราวปี ค.ศ. 1970 เมื่อเกิดโครงการ Four Modernizations ที่มุ่งสร้างขีดความสามารถของประเทศในทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในปี ค.ศ. 1978 รัฐบาลจีนได้ริเริ่มระบบทรัพย์สินทางปัญญาแบบเดิมที่มีการให้รางวัลตอบแทนแก่ผู้สร้างสรรค์หรือประดิษฐ์ทรัพย์สินทางปัญญา แต่ก็เพียงมาตรการในช่วงสั้น ๆ ในช่วงการปฏิรูปเศรษฐกิจครั้งแรกในยุคของเติ้ง เสี่ยว ผิง (Deng Xiaoping) เพราะได้เริ่มรับแนวความคิดระบบทรัพย์สินทางปัญญาแบบสากลมากขึ้น ในปี ค.ศ. 1978 จีนได้ออกกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาสำคัญหลายฉบับ อาทิ กฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายลิขสิทธิ์ และกฎหมายเครื่องหมายการค้า เป็นต้นซึ่งอิงตามมาตรฐานสากล ได้มีการจัดตั้งองค์กรมหาชน สำหรับการฝึกอบรมข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา จีนได้รับแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปค่อนข้างมากในการปรับเปลี่ยนระบบทรัพย์สินทางปัญญา โดยในปี ค.ศ. 1979 ได้มีข้อตกลงการค้าระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้จีน ต้องจัดให้มีระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาตามมาตรฐานสากล⁴³ นอกจากนี้แล้ว จีนก็ได้มีข้อตกลงในทำนองเดียวกันนี้กับสหภาพยุโรปด้วย

ในระหว่างปี ค.ศ. 1980-1994 จีนได้พัฒนาด้านทรัพย์สินทางปัญญาไปอย่างรวดเร็วในการเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศหลายฉบับ และออกกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาใหม่ รวมทั้งการจัดตั้งระบบการจดทะเบียน การบังคับสิทธิ และการฝึกอบรม ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

- อนุสัญญาระหว่างประเทศ รัฐบาลจีนได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาที่สำคัญ เช่น the World Intellectual Property Organization in 1980, the Paris Convention in 1984, the Madrid Protocol and the Washington Convention in 1989, the Berne Convention and the Universal

⁴³ สำคัญของข้อตกลงระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1995 มีรายละเอียดดังนี้คือ (1) ห้ามการส่งออกสินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา (2) ปรับปรุงปรามโรงงานผลิตซีดีรอมผิดกฎหมาย (3) จัดตั้งระบบตรวจสอบความถูกต้องของสินค้าถูกกฎหมาย (4) จัดตั้งคณะทำงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อปรามปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา (5) จัดให้มีการคุ้มครองและมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการปรามปรามสินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในงานภาพยนตร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และงานวรรณกรรม (6) ใช้หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติในการขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (7) มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายใหม่ให้มีมาตรฐานสากลภายในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 1995

Copyright Convention in 1992, the Geneva Phonograms Convention in 1993, the Patent Cooperation Treaty in 1994 และ the Budapest Treaty on Deposit of Microorganisms, the Nice Agreement on Marks, the Strasbourg Agreement on International Patent Classification, the Locarno Agreement on Industrial Design Classification เป็นต้น

- กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีการปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาหลายฉบับ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามข้อตกลง TRIPS และได้ออกกฎหมายใหม่หลายฉบับด้วย เช่น กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช กฎหมายความลับทางการค้า กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และกฎหมายคุ้มครองการออกแบบวงจรรวม
- การจัดตั้งศาลพิเศษด้านทรัพย์สินทางปัญญาในห้าเมืองหลัก คือ Hainan, Guangdong, Fujian, Beijing และ Shanghai เป็นต้น
- การจัดทำฐานข้อมูลด้านทรัพย์สินทางปัญญา ได้รับความช่วยเหลือทางการเงินและบุคลากรสำหรับการฝึกอบรมจากเยอรมันเพื่อจัดทำฐานข้อมูลสิทธิบัตรอิเล็กทรอนิกส์
- โครงการฝึกอบรม โดยมีความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยหลายแห่ง เช่น Beijing University, Fudan University, the People's University, Harbin Engineering University และ Wuhan University เป็นต้น ซึ่งจะสนับสนุนการฝึกอบรมแก่ผู้พิพากษา หน่วยงานข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งนักธุรกิจทั่วไป
- สำนักงานตรวจสอบลิขสิทธิ์คอมพิวเตอร์โปรแกรม (Software Title Verification Office) ในปี ค.ศ. 1997 โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตซีดีรอมในจีน กับบริษัทคอมพิวเตอร์โปรแกรมของสหรัฐอเมริกา สำนักงานทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้อง ของลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยตรวจสอบจากคำสั่งหรือสัญญาจ้างผลิตแผ่นซีดีรอม

4.2.4.2 ยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของสาธารณประชาชนจีน

ประเทศจีนได้กำหนดเป้าหมายหลักเกี่ยวกับการพัฒนาระบบสิทธิบัตรของประเทศไว้ใน “แผนพัฒนาประเทศระยะห้าปี ฉบับที่สิบ” (Tenth Five-year Plan) ซึ่งมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การส่งเสริมให้สิทธิบัตรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการประดิษฐ์และยกระดับความสามารถทางด้านเทคโนโลยีทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศ

- มาตรการ:
- การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ตระหนักว่า สิทธิบัตรเป็นการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ โดยการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ
 - การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประดิษฐ์ใช้ประโยชน์จากข้อมูลสิทธิบัตร
 - การสนับสนุนการศึกษวิจัยและกำหนดนโยบาย เกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินทางปัญญา
 - การสนับสนุนการประดิษฐ์คิดค้น และขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา
 - การส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทที่มีการใช้ประโยชน์จากสิทธิบัตร
 - การดำเนินมาตรการที่เร่งการเป็นอุตสาหกรรมของเทคโนโลยีสิทธิบัตร
 - การดำเนินการโครงการทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา เช่น โครงการส่งเสริมยุทธศาสตร์ด้านสิทธิบัตร (Patent Strategy Promotion Project)
 - การริเริ่มจัดตั้งและดำเนินโครงการนำร่องในหลายพื้นที่ ในเขตพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูงใหม่ (New and High Technology Development Zone-NHTDZs) ทั่วประเทศ เช่น Trial Project for Patent Work in Enterprises, Model Project for Industrialization of Patented Technologies และ Model Area of Patent Work เป็นต้น เพื่อเป็นตัวอย่างหรือต้นแบบสำหรับบริษัทหรือสถาบันต่าง ๆ ในการจัดตั้งและพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศ

2. การสร้างระบบการบริหารจัดการสิทธิบัตรอย่างต่อเนื่อง

- มาตรการ:
- การดำเนินการจัดตั้งสำนักงานสิทธิบัตรให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ
 - การสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน
 - การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสำนักงานสิทธิบัตร
 - การจัดตั้งระบบตรวจสอบสิทธิบัตรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ
 - การจัดตั้งโครงการให้เผยแพร่ความรู้ และให้บริการคำปรึกษาทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาแก่ภาคเอกชน

- การพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยการ
จัดให้มีการฝึกอบรมและออกใบอนุญาต แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานในทางด้าน
ทรัพย์สินทางปัญญา เช่น ตัวแทนสิทธิบัตร
- การเพิ่มบทบาทของสถาบันหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัย
ในการพัฒนาบุคลากรทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา

3. การกำหนดและพัฒนานโยบายและกฎระเบียบ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการ คุ้มครองสิทธิบัตร

- มาตรการ:
- การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา รวม
ทั้งแนวปฏิบัติ ขั้นตอน และวิธีปฏิบัติของการตรวจสอบและออกสิทธิบัตร
 - การสนับสนุนกลไกการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยระบบการบังคับ
ใช้กฎหมายสองแนวทาง (Two-channel operating enforcement
system) โดยการบังคับใช้กฎหมายผ่านทั้งอำนาจศาลและอำนาจฝ่าย
บริหาร
 - การจัดให้มีกลไกการระงับข้อพิพาทที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ
 - การจัดวางนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญา เชื่อมโยงกับนโยบายด้านการ
พัฒนาเศรษฐกิจและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

4. การมีระบบการตรวจสอบและให้สิทธิบัตรที่รวดเร็ว

- มาตรการ:
- การดำเนินมาตรการในการอำนวยความสะดวกในการตรวจสอบสิทธิบัตร
 - การเพิ่มจำนวนผู้ตรวจสอบ
 - การขยายสาขาวิทยาการของการตรวจสอบ
 - การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับงานสิทธิบัตรอย่างมีประสิทธิภาพ
 - การฝึกอบรมและจัดให้มีการทดสอบผู้ตรวจสอบและตัวแทนสิทธิบัตร

5. การส่งเสริมการสร้างระบบข้อมูลสิทธิบัตร เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ

- มาตรการ:
- การจัดให้มีการสืบค้นสิทธิบัตรที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ
 - การจัดให้มีระบบการบริหารจัดการที่คล่องตัว

- การพัฒนาระบบการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรผ่านทางเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์
- การพัฒนาการประกาศคำขอรับสิทธิบัตรทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ประโยชน์ในการตรวจสอบสิทธิบัตรอย่างแพร่หลาย และเพื่อพัฒนาให้เป็นสำนักงานไร้กระดาษในอนาคต
- การกระตุ้นให้หน่วยงานภาครัฐอื่น เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเศรษฐกิจ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น ใช้ประโยชน์จากข้อมูลสิทธิบัตร
- การจัดทำฐานข้อมูลสิทธิบัตรฉบับเต็ม และการส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูลสิทธิบัตรต่างประเทศ
- การจัดสร้างฐานข้อมูลสิทธิบัตรสำหรับการแพทย์แผนโบราณ ยีน เคมี การเกษตร และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ทั้งนี้ สำนักงานสิทธิบัตรจีนได้ริเริ่มโครงการข้อมูลสิทธิบัตรจีน (China Patent Information Project) ที่ประสงค์จัดสร้างโครงข่ายข้อมูลกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา

6. การสนับสนุนการเผยแพร่เพื่อกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจในระบบทรัพย์สินทางปัญญา

- มาตรการ:
- การส่งเสริมและให้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา
 - การให้ความสนใจกับเทคโนโลยีสำคัญของประเทศ เหตุการณ์และประเด็นสำคัญในสิทธิบัตร
 - การสนับสนุนให้มีการคัดเลือกงานสิทธิบัตรแบบอย่าง
 - การสนับสนุนการศึกษาวิจัย และตีพิมพ์เผยแพร่คดี และประสบการณ์สำคัญ รวมทั้งการสร้างแนวทางใหม่ ๆ ในการเผยแพร่ความรู้
 - การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้แก่ระบบการเผยแพร่ความรู้ และกลไกการบริหารงานของสถาบันฝึกอบรมด้านทรัพย์สินทางปัญญา (China Intellectual Property Training Center)
 - การให้ความรู้ความเข้าใจและคำปรึกษา แก่ผู้บริหารระดับสูงในกระทรวงต่าง ๆ

7. การสนับสนุนการศึกษาทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาและการพัฒนานุเคราะห์

- มาตรการ:
- การใช้ประโยชน์จากสถาบันการศึกษาในการฝึกอบรม
 - การส่งเสริมให้มีการศึกษาทรัพย์สินทางปัญญา ในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย
 - การให้เพิ่มบทบาทแก่สถาบันฝึกอบรมด้านทรัพย์สินทางปัญญา (China Intellectual Property Training Center) และมหาวิทยาลัย
 - การเสริมสร้างบุคลากรทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นผู้เชี่ยวชาญ

8 การสนับสนุนการศึกษาวิจัยทางด้านยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา กลยุทธ์นโยบาย เพื่อใช้ในการบริหารจัดการในระดับมหภาคและการตัดสินใจ

- มาตรการ:
- การส่งเสริมให้มีการจัดวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาทั้งภาครัฐและเอกชน
 - ให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา ในระดับลึก โดยเฉพาะระบบสิทธิบัตร อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีนวัตกรรม ระบบสิทธิบัตรและนโยบาย
 - การสนับสนุนการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น นาโนเทคโนโลยี โปรแกรมคอมพิวเตอร์ วิศวกรรมยีน การแพทย์ ชีพชีวภาพ วิธีการทำธุรกิจบนอินเทอร์เน็ต การพัฒนาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรชีวภาพ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นต้น
 - การศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการตรวจสอบสิทธิบัตร การคุ้มครองสิทธิบัตรกับผลประโยชน์ของประเทศ
 - การให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ข้อมูลสิทธิบัตร ทางด้านสถิติและการพยากรณ์

9. การเข้าร่วมและสร้างความร่วมมือทางด้านต่างประเทศทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา

- มาตรการ:
- การเสริมสร้างความร่วมมือกับสำนักงานสิทธิบัตรต่างประเทศ
 - การสนับสนุนการศึกษาวิจัย ระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญากรุงปารีส อนุสัญญาเบอร์น์ อนุสัญญากรุงแมนดริต

และร่างกฎระเบียบต่าง ๆ ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เป็นต้น

- การขยายขอบเขตความร่วมมือระหว่างประเทศ
- การร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ โดยเข้าร่วมในการเจรจากฎระเบียบระหว่างประเทศ เช่น WIPO, WTO, UPOV และองค์กรระดับภูมิภาค เป็นต้น
- การตกลงจัดทำสนธิสัญญาและอนุสัญญา ด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับประเทศต่าง ๆ

สรุป

จีนได้กำหนดแผนห้าปีสำหรับการพัฒนาระบบสิทธิบัตรของประเทศ โดยต้องการสิทธิบัตรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการประดิษฐ์ และยกระดับความสามารถทางด้านเทคโนโลยีทางด้านอุตสาหกรรมโดยมีมาตรการที่สำคัญคือ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสิทธิบัตร ส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทที่มีการใช้ประโยชน์จากสิทธิบัตร จัดตั้งและดำเนินโครงการนำร่องในหลายพื้นที่ในเขตพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูงใหม่ นอกจากนี้ จีนยังมีเป้าหมายที่จะสร้างระบบจัดการสิทธิบัตรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรม พัฒนากฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาระบบการตรวจสอบให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ส่งเสริมการสร้างข้อมูลสิทธิบัตร เช่นด้วยการสร้างโครงข่ายข้อมูลกับหน่วยงานต่างๆ พัฒนาความรู้และจัดการศึกษาอบรมด้านทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งที่เป็นการให้ความรู้ เกี่ยวกับระบบทรัพย์สินทางปัญญา และศึกษาวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา และสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านนี้

ถึงแม้ว่าทางประเทศจีนจะได้มีการส่งเสริม ให้ใช้วิธีการอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหลักในการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ หรือในเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยี แต่กระนั้นก็ตาม ได้ปรากฏว่าในปัจจุบันบริษัทหรือโรงงานที่เคยได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยการอนุญาตให้ใช้สิทธิอย่างถูกต้องหันมาแก้ไขปรับปรุงเทคโนโลยีบางตัวนิดๆหน่อยๆ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการลอกเลียนแบบ โดยเฉพาะพวกเครื่องจักร เครื่องกลต่างๆ เพื่อที่จะลดค่าใช้จ่ายในการผลิต และเพื่อที่จะได้มีเทคโนโลยีที่ตนสร้างสรรค์เองในอนาคต ซึ่งหากมองแล้วก็เป็นเหรียญที่มีสองด้านเนื่องจากการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว อาจทำให้ประเทศเจ้าของเทคโนโลยีลดการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ประเทศจีน แต่หากมองอีกทางหนึ่งก็ถือเป็นการเริ่มต้นการพัฒนาซึ่งเป็นเรื่องปกติ ที่จะต้องมีการเริ่มโดยการลอกเลียนแบบ และค่อยๆดัดแปลงไปเรื่อยๆจนกระทั่งสามารถที่จะสร้างสรรค์เองได้ ดังนั้นการนำทรัพย์สินทางปัญญาของตนไปใช้ในประเทศจีนในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้มีการ

อนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่อาจจะยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น วิธีการจึงยังคลุมเครืออยู่บ้าง ในส่วนของรัฐบาล จีนนั้นก็ได้มีการเริ่มให้การสนับสนุนด้านการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาในองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะได้มีการพยายามสร้างตัวแทนสิทธิบัตรขึ้นมากมาย และได้มีการกระจายความรู้ในด้านทรัพย์สินทางปัญญาไปสู่องค์กรผู้สร้างสรรค์เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง โดยจะพยายามแทรกความรู้ทางด้านการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาอยู่ในการจัดอบรมสัมมนาต่างๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอยู่เสมอ

ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิของจีนนั้น สามารถทำได้ทั้งทางแพ่งและอาญา สำหรับวิธีการระงับข้อพิพาทสามารถทำได้ทั้งในและนอกศาลโดยการเจรจา การไกล่เกลี่ย และอนุญาโตตุลาการ และมี Administrative Authorities for Copyright, Trademark and Patent Affairs ที่มีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดหยุดกระทำการ จ่ายค่าเสียหาย ค่าใช้จ่ายและให้ชดเชยต่อสาธารณชน หากคู่กรณีไม่พอใจคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ สามารถดำเนินการทางศาลได้ ผู้มีสิทธิฟ้องคดีกฎหมายของประเทศจีนกำหนดให้เจ้าของสิทธิต้องฟ้องคดีเอง ในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราวนั้น จีนกำหนดให้ต้องยื่นคำร้องต่อฝ่ายบริหาร สำหรับการเยียวยาในการละเมิดของจีนนั้น กฎหมายกำหนดว่าการละเมิดนั้นเป็นเพียงความรับผิดชอบทางแพ่ง (Civil liability) เท่านั้น ไม่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา

4.2.5 ยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมาเลเซีย

มาเลเซียเป็นสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) อนุสัญญากรุงเบิร์น (the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works) และอนุสัญญากรุงปารีส (the Paris Convention) ทั้งนี้ มาเลเซียให้ความคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ทุกงานที่เผยแพร่ในประเทศสมาชิกกรุงเบิร์น โดยไม่จำเป็นต้องเผยแพร่ครั้งแรกในมาเลเซีย

ในเดือนมีนาคม 1998 รัฐบาลมาเลเซียได้จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Training Center) เพื่อพัฒนาและให้การฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ ทนายความ และศาล ทั้งนี้ การฝึกอบรมนี้เพื่อต้องการสนับสนุนการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาและแก้ไขปัญหาคopyright infringement ในคดีละเมิดที่ค้างอยู่ในศาล

ปัญหาด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นในมาเลเซีย คล้ายกับกรณีของประเทศไทย คือมีปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยเฉพาะการละเมิดในรูปของแผ่นซีดีรอม จากการสำรวจได้มีจัดตั้งโรงงานผลิตแผ่นซีดีเพิ่มขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ปัญหาที่สหรัฐอเมริกาได้จัดให้ประเทศมาเลเซียอยู่ในกลุ่มประเทศจับตามอง (Watch list) ตามมาตรา 301 คือการละเมิดลิขสิทธิ์ในรูปแผ่นซีดีรอมของมาเลเซียเป็นการละเมิดเพื่อส่งออกด้วย ซึ่งมีการส่งออก

แผ่นซีดีรอมละเมิดลิขสิทธิ์ไปภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ และยุโรป เป็นต้น ในเดือนสิงหาคม 1999 รัฐบาลได้จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะขึ้นมาเพื่อหาแนวทางการควบคุมกำกับดูแลการผลิตแผ่นซีดีรอม โดยได้มีการจัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตและจัดตั้งโรงงานผลิตแผ่นซีดีรอม แต่ก็ยังไม่ผ่านออกมาใช้บังคับเนื่องจากเหตุผลทางการเมือง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ได้ดำเนินการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ในรูปแบบซีดีรอมอย่างเข้มงวด ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีผู้ใดถูกลงโทษทางอาญาสำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์แต่ประการใด

ในปี ค.ศ. 2000 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการค้าภายในและกิจการผู้บริโภค (Minister of Domestic Trade and Consumer Affairs) ได้ประกาศว่ามาเลเซียจะดำเนินการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเข้มแข็ง และสร้างระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยทั้งนี้ รัฐบาลมาเลเซียได้ดำเนินการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ (1987) กฎหมายสิทธิบัตร (1983) กฎหมายเครื่องหมายการค้า (1976) และยกร่างกฎหมายใหม่เพื่อให้ความคุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวมและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีความตกลง TRIPS ที่ผูกพันไว้ นอกจากนี้แล้วมาเลเซียยังกำลังพิจารณาที่จะเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาและอนุสัญญาต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้กรอบขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

กฎหมายสิทธิบัตรฉบับแก้ไขใหม่ปี ค.ศ. 2000 มีผลใช้บังคับในเดือนสิงหาคม 2001 เป็นการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามความตกลง TRIPS โดยหลักการสำคัญที่มีการแก้ไขคือ (1) การเพิ่มข้อยกเว้นในการปฏิเสธคำขอรับสิทธิบัตรในกรณีขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน (Morality) (2) ขยายระยะเวลาการให้ความคุ้มครองเป็น 20 ปีนับตั้งแต่วันยื่นขอรับความคุ้มครอง (3) การให้ความคุ้มครองคำขอรับสิทธิบัตรรายย้อนหลังให้การยื่นขอขึ้นทะเบียนยา (4) การแก้ไขหลักเกณฑ์การขออนุญาตบังคับใช้สิทธิ (Compulsory licensing)

นอกจากนี้ รัฐบาลได้จัดทำร่างกฎหมายบริษัททรัพย์สินทางปัญญาแห่งมาเลเซีย (Intellectual Property Corporation of Malaysia) เพื่อทำหน้าที่แทนหน่วยงานเดิมคือกรมทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Division) ทั้งนี้ บริษัทฯ ใหม่นี้เป็นองค์กรของรัฐในรูปแบบกึ่งอิสระและมีความคล่องตัวมากกว่าระบบราชการ โดยจะทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศและการกระตุ้นให้ประชาชนความเข้าใจถึงความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญา

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจของมาเลเซียฉบับที่ 8 (ค.ศ. 2001-2005) ได้วางแนวนโยบาย ที่จะส่งเสริมให้สถาบันวิชาการหรือหน่วยงานวิจัยของรัฐ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน

ทางปัญญาในโปรแกรมการวิจัยและพัฒนามากขึ้น ทั้งนี้ ล่าสุดกระทรวงการค้าภายในประเทศและกิจการผู้บริโภคได้กำหนดวางแนวทาง เพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐตื่นตัว และให้ความสำคัญกับการขอรับความคุ้มครองและใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น โดยเน้นการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชน ให้ตระหนักและเข้าใจระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

จากการศึกษาวิจัยพบว่า นอกจากแผนพัฒนาการฯ ฉบับที่ 8 แล้ว รัฐบาลมาเลเซียก็ไม่ได้มีการกำหนดวางยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาในระดับชาติ หรือในลักษณะภาพรวมของประเทศในรายละเอียดแต่อย่างใด (National Strategic Plan) แผนงานส่วนใหญ่ มักจะมุ่งเน้นการบังคับใช้สิทธิ โดยเฉพาะการละเมิดลิขสิทธิ์และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เป็นหลัก โดยทั่วไปแล้วการกำหนดนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาในมาเลเซียยังเป็นเรื่องระดับองค์กรหรือหน่วยงานอยู่ เช่น the Malaysian Agricultural Research and Development Institute (MARDI) ได้มีการกำหนดแผนการด้านทรัพย์สินทางปัญญาไว้ และมีระบบการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาด้วยในระดับองค์กร นอกจากนี้ ที่น่าสนใจคือมีการให้ความร่วมมือหรือให้ความช่วยเหลือระหว่างหน่วยงาน เช่น หน่วยงานของรัฐสามารถขอความช่วยเหลือ ในการจัดเตรียมค่าขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจาก the Standards and Industrial Research Institute of Malaysia (SIRIM) เป็นต้น

สรุป

จุดที่ดีของมาเลเซียที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นคือ รากฐานของระบบการศึกษาที่ดีและรัฐบาลกล้าตัดสินใจลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่เชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม (เช่น โครงการ MSC และ Technology Park Malaysia เป็นต้น) ยิ่งกว่านั้นก็มีความพยายามในการเพิ่มความสามารถด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ เช่น การจัดทำโครงการ IP Awareness การปรับปรุงศูนย์การศึกษาทรัพย์สินทางปัญญา การเร่งพัฒนาสถาบันวิจัยต่าง ๆ ทั้งของรัฐและในสถาบันการศึกษา จนถึงการจัดตั้ง Intellectual Property Corporation of Malaysia ในรูปแบบของเอกชนเพื่อดูแลกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น แต่แม้จะมีกองทุนเสียงจำนวนมาก มาเลเซียยังขาดระบบที่ชัดเจนในการสนับสนุนให้เกิดการคิดค้นสิ่งใหม่ทั้งในระดับนักประดิษฐ์อิสระและระดับเยาวชน

รัฐบาลมาเลเซีย มีนโยบายที่จะส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง โดยมีการดำเนินโครงการที่น่าสนใจหลายประการเช่น จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อพัฒนาและฝึกอบรมแก่บุคลากรด้านนี้ ดำเนินการแก้ไขและยกร่างกฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งกฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า กฎหมายคุ้มครองแบบผัง

ภูมิวงจรรวมและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พิจารณาเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาและอนุสัญญาต่างๆ รวมทั้งได้วางแผนนโยบายที่จะส่งเสริมให้สถาบันวิชาการหรือหน่วยงานวิจัยของรัฐ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะในการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา และให้มีบริการช่วยเหลือแก่เอกชนในการขอรับความคุ้มครอง ในขณะนี้อยู่ในระหว่างการดำเนินการร่างกฎหมายบริษัททรัพย์สินทางปัญญาแห่งมาเลเซีย เพื่อเปลี่ยนหน่วยงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาจากที่เป็นองค์กรของรัฐให้เป็นบริษัทเอกชน ซึ่งจะมีความเป็นอิสระและมีความคล่องตัวมากกว่าการดำเนินการภายใต้ระบบราชการ

ประเทศมาเลเซียหากจะมองโดยรวมในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมไปถึงการสร้างสรรคทรัพย์สินทางปัญญาและการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์แล้วจะอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมาเลเซียได้พยายามถืบทวิประเทศเพื่อนบ้านในแถบอาเซียน โดยการดำเนินงานเช่นเดียวกับทางสิงคโปร์ คือการออกกฎหมาย และสร้างนโยบายของรัฐที่สนับสนุนการนำทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ในประเทศ หรือที่จะหามาได้ไม่ยากนักจากต่างประเทศมาใช้ประโยชน์ ล่าสุดมาเลเซียได้ออกกฎหมายที่เรียกว่า Optical Disc Act ซึ่งสืบเนื่องจากกฎหมายดังกล่าว มาเลเซียจะมีการออกกฎหมาย Optical Media Licensing Law ตามมา เพื่อให้การอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีดังกล่าวเป็นไปอย่างเป็นระเบียบ และตรวจสอบได้ภายใต้กระบวนการทางกฎหมาย นอกเหนือจากนี้ทางรัฐบาลมาเลเซียยังให้ความสำคัญกับการจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งในด้านการตลาด ยุทธวิธีให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินทางปัญญา หรือการดึงเทคโนโลยีเข้าประเทศ และการนำทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถสร้างสรรค์ได้ในประเทศ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการพยายามดึงดูดทุนจากประเทศอุตสาหกรรมเข้าสู่ประเทศ เพื่อสร้างบุคลากรแทนที่จะนำเข้าบุคลากรจากต่างประเทศมาพัฒนาเทคโนโลยีให้

ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิของมาเลเซีย นั้น สามารถทำได้ทั้งทางแพ่งและอาญา สำหรับวิธีการระงับข้อพิพาทสามารถทำได้ทั้งในและนอกศาล ในการระงับข้อพิพาทนอกศาลทำได้โดยการเจรจา การไกล่เกลี่ย และอนุญาโตตุลาการ ผู้มีสิทธิฟ้องคดีในมาเลเซียกำหนดให้เจ้าของสิทธิ ในบางกรณี Exclusive Licensee สามารถฟ้องคดีเองได้โดยไม่ต้องรอมอบอำนาจจากผู้เป็นเจ้าของสิทธิ ในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราวนั้น มาเลเซียกำหนดให้ทำโดยยื่นคำร้องต่อศาล สำหรับการเยียวยาในการละเมิดของมาเลเซีย นั้น ให้มีการเยียวยาทั้งในทางอาญาและทางแพ่ง โดยการเยียวยาในทางอาญาจะมีโทษจำคุก ปรับหรือทรัพย์สินที่ยึดไว้ โดยเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจมีสิทธิออกหมายค้น ยึดอาคารหรือทรัพย์สินที่ใช้ หรือจะใช้กระทำความผิด ความผิดที่ละเมิดเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ ส่วนการเยียวยาในทางแพ่งนั้น จะอยู่ในรูปของค่าเสียหายซึ่งกำหนดให้เป็นดุลยพินิจของศาล

4.2.6 นโยบายทรัพย์สินทางปัญญาของสิงคโปร์

นโยบายทางด้านเศรษฐกิจของสิงคโปร์ เป็นแบบเสรีนิยมที่ค่อนข้างเปิดมาก ประเทศสิงคโปร์ถือว่าเป็นประเทศที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงมาก โดยในปี ค.ศ. 2001 ได้รับการจัดอันดับว่าเป็นประเทศที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงเป็นลำดับสอง⁴⁴ และมีรายได้ต่อหัวของประชากรสูงเป็นอันดับห้าของโลก⁴⁵ ทั้งนี้ อุตสาหกรรมหลักที่เป็นจุดแข็งของประเทศสิงคโปร์คือ อิเล็กทรอนิกส์ เคมี และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของสิงคโปร์ เป็นระบบที่รับแบบอย่างมาจากระบบของอังกฤษ เนื่องจากเคยเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ โดยย้อนกลับไปในปี ค.ศ. 1937 กฎระเบียบว่าด้วยการจดทะเบียนสิทธิบัตรของสหราชอาณาจักร มีผลใช้บังคับรวมถึงประเทศสิงคโปร์ด้วยกล่าวคือ บุคคลที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรในประเทศสิงคโปร์ เมื่อได้รับความคุ้มครองหรือได้รับสิทธิบัตรจากสหราชอาณาจักรแล้ว ก็สามารถขอรับความคุ้มครองในประเทศสิงคโปร์ได้ โดยระยะเวลาและสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองในประเทศสิงคโปร์นั้นก็จะได้เท่าที่ได้รับความคุ้มครองในสหราชอาณาจักร ทั้งนี้ แม้ต่อมาจะเป็นเอกราชแล้วก็ตามจะต้องขอรับความคุ้มครองในสหราชอาณาจักรก่อน แต่ระบบกฎหมายสิทธิบัตรของสิงคโปร์ที่ใช้บังคับก็ยังคงเลียนแบบมาจากกฎหมายสิทธิบัตรของอังกฤษปี ค.ศ. 1937 และต่อมาได้พัฒนาเป็นระบบการจดทะเบียนของตนเองโดยเป็นกฎหมายใหม่ในปี ค.ศ. 1995 แต่เนื่องจากยังขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญและระบบการตรวจสอบสิทธิบัตรที่ดี ดังนั้น ในการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรก็ได้ขอความร่วมมือให้สำนักงานสิทธิบัตรของออสเตรเลีย (Australia Patent Office) เป็นผู้ดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตาม สำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาแห่งสิงคโปร์ (Intellectual Property Office of Singapore-IPSO) เป็นผู้ที่มีอำนาจออกสิทธิบัตร ในปี ค.ศ. 1999 สำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาสิงคโปร์ได้ใช้ระบบ ePatent ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลสิทธิบัตรแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ให้บริการแบบเบ็ดเสร็จ (one-stop service website) สำหรับการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรและการสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตร

สำหรับทรัพย์สินทางปัญญาอื่นก็คล้ายกัน กล่าวคือประเทศสิงคโปร์ไม่ได้มีระบบการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตัวเอง และกฎหมายการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์ก็ใช้ระบบของอังกฤษ ดังนั้น การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่รับจดทะเบียนในสหราชอาณาจักรจะได้รับความคุ้มครองอัตโนมัติในสิงคโปร์ กฎหมายเครื่องหมายการค้าในปี ค.ศ. 1938 ได้ถูกยกเลิกโดยมีกฎหมายเครื่องหมายการค้าปี ค.ศ. 1999 ทดแทน กฎหมายใหม่อิงอยู่บนกฎหมายเครื่องหมายการค้าของอังกฤษปี ค.ศ. 1994 และให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายที่มีชื่อเสียงและมีการบังคับใช้ค่อนข้างเข้มงวดที่จุดผ่านแดน สำหรับกฎหมาย

⁴⁴ เป็นอันดับที่จัดโดย World Economic Forum ในปี ค.ศ. 2001

⁴⁵ ตามข้อมูลของ World Bank ที่จัดอันดับในปี ค.ศ. 1999/2000

ลิขสิทธิ์ของประเทศสิงคโปร์นั้นถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ค่อนข้างจะทันสมัย กล่าวคือมีบทบัญญัติที่ชัดเจน เกี่ยวกับให้ความคุ้มครองครอบคลุมลิขสิทธิ์ในรูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัล และการละเมิดบนอินเทอร์เน็ต รวมทั้งมีโครงการใช้ระบบ Source Identification Code (SID) มาใช้ช่วยระบุการละเมิดลิขสิทธิ์ในรูปแบบดิจิทัล ทั้งนี้ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสิงคโปร์ครั้งสำคัญเกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1995 เพราะต้องอนุวัติกฎหมายให้สอดคล้องกับความตกลง TRIPS โดยมีการออกกฎหมายใหม่ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญากลับมาหลายฉบับ เช่น กฎหมายคุ้มครองการออกแบบบรรจุรวม กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และกฎหมายการแพทย์ เป็นต้น

สำหรับการบังคับใช้กฎหมายนั้น ประเทศสิงคโปร์แม้จะถือว่าเป็นประเทศพัฒนาแล้วและมีบริษัทเทคโนโลยีขั้นสูงอยู่มากมาย แต่ก็ปรากฏว่ามีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในระดับที่สูงมากคือประมาณ 50% ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 ประเทศสิงคโปร์อยู่ในบัญชีรายชื่อประเทศที่ถูกจับตามอง (Watch list) ของสำนักงานตัวแทนการค้าของสหรัฐอเมริกา (USTAR) ดังนั้น จึงได้มีการจัดตั้ง IPR Warrant Union เพื่อทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการปราบปรามสินค้าปลอมแปลงและเลียนแบบ ซึ่งส่วนใหญ่นำเข้าจากประเทศไทยและมาเลเซียผ่านทางสิงคโปร์ เช่น เพลง วิดีโอ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น หน่วยงานดังกล่าวอยู่ภายใต้กรมตำรวจอาชญากรรมคดีเศรษฐกิจ (Commercial Crime Division) และต่อมาขยายมาสังกัดกรมสืบสวนคดีอาญา (Criminal Investigation Department-CID) กล่าวได้ว่าแนวทางการบังคับใช้กฎหมายเน้นการช่วยตนเอง (self-help approach) เป็นหลัก โดยถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าของสิทธิในการดำเนินคดี

นอกจากนี้ ทางรัฐบาลพยายามส่งเสริมการปราบปรามสินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา โดยจัดตั้งโปรแกรมการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งโปรแกรมดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนต่าง ๆ โดยเฉพาะเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา อาทิเช่น the Singapore Phonogram and Videogram Association, the Motion Picture Association, International and the Software Publishers Association เป็นต้น โดยได้มีการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ อย่างเช่น โปสเตอร์ หรือคำขวัญว่า "Stop piracy! Be Original! Buy original!" แจกจ่ายตามโรงเรียน แหล่งชุมชน โรงภาพยนตร์ ห้างสรรพสินค้า และรายการวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 1997 รัฐบาลได้มีการออกประมวลจริยธรรมสำหรับผู้ผลิตแผ่นซีดีรอมเพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติอย่างสมัครใจ และต่อมาในปี ค.ศ. 1998 ก็ได้มีระบบใบอนุญาตสำหรับการตั้งโรงงานผลิตแผ่นซีดีรอมและการนำเข้าอุปกรณ์ด้วย

การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในสถานศึกษา ก็เป็นปัญหาหลักประการหนึ่งที่ถูกสหรัฐอเมริกาเพ่งเล็ง เนื่องจากมีการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานหนังสือหรือบทความการศึกษาค่อนข้างมากในประเทศสิงคโปร์ จึงได้มีการรณรงค์ในเรื่องดังกล่าวนี้ค่อนข้างมาก ทั้งในระบบประถมและมัธยมศึกษา รวมทั้งอุดมศึกษาด้วย

ที่น่าสนใจก็คือ รัฐบาลสิงคโปร์ได้จัดตั้งโครงการเรียกว่า Patent Application Fund Plus โดยจะให้ความช่วยเหลือธุรกิจในประเทศในการยื่นขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรจำนวนสูงถึง 140,000 เหรียญสหรัฐต่อราย โครงการดังกล่าวนี้ค่อนข้างได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่มีประโยชน์ โดยที่ผ่านมามีการใช้จ่ายเงินตามโครงการไปถึง 5.6 ล้านเหรียญสหรัฐ และการบังคับใช้กฎหมายก็ยังไม่ดีพอมีการลอกเลียนแบบหรือละเมิดสูงอยู่ ทั้งในประเทศเองและในประเทศเพื่อนบ้านรอบ ๆ จึงไม่ได้ก่อให้เกิดแรงจูงใจเพียงพอที่จะให้นักประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ขอรับความคุ้มครอง

สรุป

จากลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเกาะขนาดเล็กและมีประชากรน้อย ทำให้รัฐบาลสิงคโปร์ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการเน้นเทคโนโลยีเฉพาะทางโดยเฉพาะเทคโนโลยีที่จะมีความสำคัญต่อไปในอนาคต ในส่วนของทรัพยากรมนุษย์นั้นสิงคโปร์มีระบบการศึกษาที่ดี พร้อมกับมีสถาบันฝึกอบรมและสถาบันวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ยิ่งกว่านั้นยังสนับสนุนให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุนทำการผลิต วิจัยและพัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยี(ในเทคโนโลยีที่สำคัญ เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีชีวภาพ) โดยมีความร่วมมือกับสถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษาในสิงคโปร์ แต่ในทางปฏิบัติ การเชื่อมโยงด้านเทคโนโลยีดังกล่าว ยังไม่ต่อเนื่องไปถึงภาคอุตสาหกรรมในประเทศมากนัก อย่างไรก็ตามสิงคโปร์มีความได้เปรียบประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศในส่วนของโครงสร้างที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างนวัตกรรม นอกจากระบบการศึกษาและการวิจัยและพัฒนาดังกล่าวแล้ว ก็ยังมีระบบกองทุนเสี่ยงที่ดำเนินการมานาน และที่สำคัญคือรัฐบาลเข้ามามีบทบาทอย่างมากทั้งด้านการกำหนดนโยบาย การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และการลงมือทำในภาคปฏิบัติ (เช่น การร่วมทุนกับภาคเอกชน) เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ต้องการอย่างเป็นรูปธรรม

ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของสิงคโปร์ ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของอังกฤษ สิงคโปร์ได้ปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญารั้งสำคัญในปี ค.ศ. 1995 เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการในความตกลงทริปส์ แต่สิงคโปร์ก็ยังปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบคำขอ โดยเฉพาะการจัดการคำขอรับสิทธิบัตร เนื่องจากยังขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญและไม่มีระบบการตรวจสอบสิทธิบัตรที่ดีพอ สิงคโปร์ได้ขอความร่วมมือให้สำนักงานสิทธิบัตรของออสเตรเลีย (Australia Patent Office) เป็นผู้ดำเนินการสืบค้นและตรวจสอบคำขอให้

เมื่อไม่นานมานี้ สิงคโปร์ได้นำระบบ ePatent มาใช้ในลักษณะเป็นการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จสำหรับการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรและสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตร นอกจากนี้ ยังได้ตั้งโครงการเรียกว่า Patent Application Fund Plus ด้วยการให้ความช่วยเหลือธุรกิจใน

ประเทศในการขอรับสิทธิบัตร นอกจากนี้ สิ่งคปรัยยังได้พัฒนานกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต และนำระบบ Source Identification Code (SID) มาใช้เพื่อแก้ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ในรูปแบบดิจิทัล

ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิของสิ่งคปรัยนั้น สามารถทำได้ทั้งทางแพ่งและอาญา สำหรับวิธีการระงับข้อพิพาทสามารถทำได้ทั้งในและนอกศาล ในการระงับข้อพิพาทนอกศาลทำโดยการเจรจา การไกล่เกลี่ย และอนุญาโตตุลาการ ผู้มีสิทธิฟ้องคดีในสิ่งคปรัยกำหนดให้เจ้าของสิทธิ ในบางกรณี Exclusive Licensee สามารถฟ้องคดีเองได้โดยไม่ต้องรับมอบอำนาจจากผู้เป็นเจ้าของสิทธิ ในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราวนั้น สิ่งคปรัยกำหนดให้ทำโดยยื่นคำร้องต่อศาล สำหรับการเยียวยาในการละเมิดของสิ่งคปรัยนั้น ให้มีการเยียวยาทั้งในทางอาญาและทางแพ่ง โดยการเยียวยาในทางอาญาจะมีโทษจำคุก ปรับ และส่งมอบสิ่งละเมิดและสิ่งที่ใช้ในการกระทำความผิดแก่โจทก์ ความผิดที่ละเมิดเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ ส่วนการเยียวยาในทางแพ่งนั้น จะอยู่ในรูปของค่าเสียหายซึ่งกำหนดให้เป็นดุลยพินิจของศาล

4.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบจากต่างประเทศ

หลังจากที่ได้มีการศึกษาวิจัยแนวนโยบายทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา ของประเทศต่าง ๆ แล้ว คณะผู้ศึกษาวิจัยจะได้นำเสนอการเปรียบเทียบ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวนโยบายการพัฒนาทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาตามยุทธศาสตร์ทั้งสี่ที่ได้จัดแบ่งไว้ (ยุทธศาสตร์การประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ ยุทธศาสตร์การนำทรัพย์สินทางปัญญาเข้าสู่ระบบคุ้มครอง ยุทธศาสตร์การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา และยุทธศาสตร์การระงับข้อพิพาท) ซึ่งมีผลสรุปดังต่อไปนี้

4.3.1 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ การเสริมสร้างทรัพย์สินทางปัญญา

หากเราตั้งยุทธศาสตร์ไว้ว่า การสร้างทรัพย์สินทางปัญญา มีพื้นฐานมาจากการศึกษา ก็น่าจะนับได้ว่า ไทยมีความพยายามที่จะเสริมสร้างทรัพย์สินทางปัญญาของประชาชนคนไทย ในระดับที่เคียงบ่าเคียงไหล่กับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้นว่า งบประมาณที่รัฐบาลให้การการศึกษาในปี 2534 (ร้อยละ 3.6) เป็นรองประเทศในเอเชียก็แต่มาเลเซีย (ร้อยละ 7.0) ญี่ปุ่น (ร้อยละ 5.0) และสิงคโปร์ (ร้อยละ 3.8) แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ในด้านการวิจัยและพัฒนานั้น แต่ละปีไทยใช้งบประมาณในการวิจัยและพัฒนา ผ่านสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ประมาณหนึ่งพันล้านบาทเศษ และผ่านกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกระทรวงพลังงานฯ อีกเป็นจำนวนมาก แต่ระดับของงบประมาณเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ยังนับว่าอยู่ในขั้นต่ำ คือยังต่ำกว่าร้อยละ 3.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ นอกจากนั้น ระบบการบริหารการวิจัย และสิ่งอำนวยความสะดวกในการวิจัย ยังเป็นปัญหาในสถาบันวิจัยหลายๆ แห่งในประเทศไทย

ส่วนในภาคเอกชนนั้น นักประดิษฐ์หลายศักดิ์ ได้รับการสนับสนุนน้อยมากจากภาครัฐ ในขณะที่กลไกสนับสนุนของภาคเอกชนเอง เช่น สมาคมการประดิษฐ์ไทย ยังขาดความเข้มแข็ง สำหรับในบริษัทเอกชนนั้น มีความจำเป็นต้องประดิษฐ์คิดค้นเพื่อแก้ปัญหาที่ประสบในสายการผลิตเป็นปกติธรรมดา แต่ส่วนมากไม่มีระบบบริหารจัดการผลการประดิษฐ์คิดค้น อย่างเป็น

กิจจะลักษณะ บริษัทที่มีความมุ่งมั่นในการบริหารทรัพย์สินทางปัญญา และลงทุนกับการประดิษฐ์คิดค้น ในอุตสาหกรรมหนึ่งๆ มีน้อยจนนับบริษัทได้ ซึ่งในส่วนนี้ ภาครัฐไม่มีกลไกใดๆ ที่จะสนับสนุนให้ภาคเอกชนบริหารเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ เพื่อทำให้กิจการเป็น technology-based business ซึ่งมีการวางแผนทางเทคโนโลยีในระยะยาว

ในภาพรวม นโยบายและมาตรการส่งเสริมการสร้างสรรคทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น ไม่แตกต่างกันมากนัก เพียงแต่อาจมุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญกับบางนโยบายที่แตกต่างกัน รวมทั้งวิธีการที่นำไปมาตรการหรือกลไกไปใช้อาจแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับการพัฒนานวัตกรรมของประเทศ กล่าวคือ การสนับสนุนทางการเงิน การสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่ดี การพัฒนาทางด้านบุคลากรและการศึกษา การอำนวยความสะดวกด้านข้อมูล การออกกฎหมายรองรับสิทธิ และการส่งเสริมโดยให้สิ่งจูงใจต่าง ๆ เป็นต้น

นโยบายและมาตรการ ส่งเสริมการสร้างสรรคทรัพย์สินทางปัญญา ของสหรัฐอเมริกา นับได้ว่ามีความก้าวหน้าค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในเรื่องการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานวิจัยของรัฐ มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งหลายประเทศทั้ง สหราชอาณาจักรและญี่ปุ่น ได้รับรูปแบบไปปรับใช้ในประเทศ เช่น แนวความคิดของกฎหมาย Bayh-Dole Act และ Stevenson-Wydler Act ที่สร้างแรงจูงใจให้มีการสร้างสรรค์และใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์มากขึ้น

สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างสาธารณประชาชนจีนและมาเลเซีย แม้ว่าจะมีแผนและว่าด้วยนโยบายการพัฒนานวัตกรรม และการส่งเสริมการสร้างสรรคทรัพย์สินทางปัญญา แต่ก็ยังไม่มี การนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายนวัตกรรมกับระบบทรัพย์สินทางปัญญา ยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจน นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอีกหลายประการ ที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรมของประเทศ อาทิ การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี บุคลากรที่มีคุณภาพ และการสนับสนุนจากรัฐบาล เป็นต้น

4.3.2 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ การนำทรัพย์สินทางปัญญาเข้าสู่ระบบคุ้มครอง

เนื่องจากทรัพย์สินทางปัญญามีหลายมิติ การให้ความคุ้มครองที่เข้มแข็งหรือหย่อนยานอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศหลายทาง และอาจมีผลกระทบที่ไม่เท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ จากการศึกษาพัฒนาการของการให้ความคุ้มครองกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศต่างๆ สรุปได้ว่าการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาควรพิจารณาถึงปัจจัยทางด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และขีดความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย เพราะปรัชญาของระบบทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการจูงใจและส่งเสริมให้มีการประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ให้แก่สังคม ดังนั้น การให้ความคุ้มครองที่กว้างหรือเข้มแข็งเกินไปอาจไม่ได้ส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งในปัจจุบันมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ยังเป็นประเด็นข้อถกเถียงว่าควรได้รับความคุ้มครองภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญาหรือไม่

การให้ความรู้และกระตุ้นให้คนในประเทศเข้าใจ หรือเห็นถึงความสำคัญของระบบทรัพย์สินทางปัญญาเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมาก ซึ่งทุกประเทศ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา ก็ได้ส่งเสริมในเรื่องดังกล่าวค่อนข้างมาก เพราะประชาชนโดยทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งไม่เห็นความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมาตรการต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาโครงการฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญ เช่น ตัวแทนสิทธิบัตร ก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสำหรับประเทศกำลังพัฒนา

นอกจากนี้ การวางยุทธศาสตร์ของสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาในแต่ละประเทศ มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยในเรื่องระดับของความเข้มแข็งของระบบทรัพย์สินทางปัญญา และขีดความสามารถทางนวัตกรรมของประเทศ แต่สำนักทรัพย์สินทางปัญญาของแต่ละประเทศ ก็พยายามจูงใจให้มีการขอรับความคุ้มครองมากขึ้น โดยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่ดีและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในรูปของการลดต้นทุนในการขอรับความคุ้มครอง การใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วย และย่นระยะเวลาในการพิจารณาให้ความคุ้มครองในช่วงสองถึงสามปีที่ผ่านมา รวมทั้งการปฏิรูปสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญา ทั้ง

ทางด้านโครงสร้างองค์กรและขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากขึ้น

หากพิจารณาจากมิติระหว่างประเทศประกอบแล้วจะเห็นได้ว่า ในเวทีระหว่างประเทศ ได้มีการพยายามสร้างมาตรฐานขั้นต่ำในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และในขณะเดียวกันบรรดาประเทศพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปก็ได้พยายามขยายขอบเขตการให้ความคุ้มครอง ในวิทยาการที่ตนเองได้เปรียบ เช่น สหรัฐอเมริกาพยายามขยายขอบเขตการให้ความคุ้มครองทางด้านเทคโนโลยีชีวภาพ ในขณะที่สหภาพยุโรปสนใจให้ความคุ้มครองฐานข้อมูล การเจรจาต่อรองยังคงดำเนินต่อไป ท่าทีและการเตรียมตัวของประเทศกำลังพัฒนาจึงเป็นสิ่งต้องคำนึงด้วย เช่น ประเทศจีนได้มีการศึกษาวิจัยผลกระทบของการให้ความคุ้มครองเทคโนโลยีใหม่ๆ นอกจากนี้ การเชื่อมโยงการค้าเข้ากับทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะปัญหาทางด้านผลกระทบทางสังคมในเวทีระหว่างประเทศ เป็นสิ่งที่ต้องสร้างให้เกิดความสมดุลด้วย

ประเทศกำลังพัฒนา มักจะพิจารณาระบบทรัพย์สินทางปัญญาเพียงอย่างเดียว โดยไม่พิจารณาถึงระบบหรือปัจจัยอื่น ๆ ด้วย ในขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถสร้างความสมดุลของระบบทรัพย์สินทางปัญญาได้ โดยการใช้กลไกหรือระบบอื่น ๆ เช่น กฎหมายว่าด้วยการแข่งขัน กฎหมายส่งเสริมการลงทุน และกฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นต้น มาเสริมระบบทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความสมดุลและเข้มแข็ง ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่

สำหรับในประเทศไทยนั้น เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า กระทรวงพาณิชย์เป็นหน่วยงานที่ทำงานอย่างจริงจังตลอดเวลาว่าสองทศวรรษ ในการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นับตั้งแต่การยกร่างกฎหมายคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแทบจะทุกประเภท ที่มีการคุ้มครองในต่างประเทศ ตามพันธกรณีของไทยในองค์การการค้าโลก และจากผลการเจรจาทวิภาคี ไปจนถึงการรับจดทะเบียนสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และแบบผังภูมิของวงจรรวม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลยังมีการงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องในเวทีระหว่างประเทศ ที่จะละเลยไม่ได้ นับตั้งแต่การนำไทยเข้าเป็นสมาชิกของ Paris Union และ Patent Cooperation Treaty การเจรจาระหว่างประเทศใน GATT รอบต่างๆ และการเจรจาทวิภาคี ซึ่งกำลังทวีบทบาทมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากความชะงักงันของการเจรจาพหุภาคีในองค์การการค้าโลก นอกจากนี้ รัฐบาลยังต้องติดตามสถานการณ์ในเวทีโลก และวางท่าทีของไทยในระยะไกล (แทนที่จะตื่นตัวเมื่อมีข้อเสนอมาจากประเทศคู่เจรจาแล้วทำให้ฝ่ายไทยตั้งตัวไม่ทัน เป็นต้นว่าไม่เคยศึกษาผลกระทบ ในกรณีของไทยยอมตามข้อเรียกร้องด้านทรัพย์สินทางปัญญาของต่างประเทศ) รวมทั้งทำที่เชิงรุกด้วย

ส่วนในประเทศนั้น รัฐบาลยังต้องมีการกิจกรรมในการทุ่มเททรัพยากรที่จำเป็น กับการปฏิวัติระบบข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนสิทธิ อันเป็นงานหลักของกระทรวงพาณิชย์โดยตรง เป็นต้นว่า การปรับปรุงฐานข้อมูลสิทธิบัตรไทย ให้มีความถูกต้อง เชื่อถือได้ มีความรวดเร็วในการสืบค้น และมีความครอบคลุมถึงเอกสารสิทธิบัตรฉบับเต็มรูปแบบ การปรับปรุงฐานข้อมูลเครื่องหมายการค้า ให้สืบค้นได้สะดวก รวดเร็ว และให้สามารถสืบค้นผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ นอกจากนั้น ยังมีฐานข้อมูลอีกหลายฐาน ที่มีการเก็บรวบรวมเป็น อย่างดีในต่างประเทศ แต่ประเทศไทยไม่เคยมีการพัฒนาอย่างจริงจัง เป็นต้นว่า ฐานข้อมูลเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน ฐานข้อมูลการประดิษฐ์ที่มีหรือใช้อยู่ในราชอาณาจักร และ ฐานข้อมูลตำรับยาแผนโบราณ เป็นต้น ฐานข้อมูลเหล่านี้ รัฐบาลไม่จำเป็นต้องพัฒนาเองหมดทุกเรื่อง แต่อาจดูตัวอย่างในต่างประเทศ ที่ภาครัฐสนับสนุนให้ภาคเอกชนจัดทำขึ้น จนสามารถใช้ประโยชน์ได้จริง และยังสามารถสร้างรายได้ให้องค์กรที่จัดทำ จนกลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ เป็นต้น

4.3.3 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์

ประเทศที่พัฒนาแล้ว ให้ความสำคัญกับมาตรการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญา ค่อนข้างมาก ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่าได้มีการใช้ระบบกลไกอื่นๆ นอกเหนือจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ในการส่งเสริมสนับสนุนการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญา เช่น มาตรการด้านภาษี มาตรการด้านการเงินการคลัง มาตรการส่งเสริมด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวก รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้าใจ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า การใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญา เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อุตสาหกรรม และการพาณิชย์ การวางนโยบายและยุทธศาสตร์ต้องมองแบบองค์รวม

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ประเทศเหล่านี้ตระหนักถึงความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงระหว่างการสร้างทรัพย์สินทางปัญญากับการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญา โดยได้มีกำหนดมาตรการส่งเสริมไปพร้อม ๆ เช่น กรณีของกฎหมาย Bayh-Dole Act ของสหรัฐอเมริกา หรือ แนวทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยการให้ทุนอุดหนุนโดยภาครัฐของ สหราชอาณาจักร เป็นต้น นอกจากนี้ ประเทศพัฒนาแล้วต่างก็ให้ความสำคัญกับการสร้างตลาดและหน่วยงานหรือองค์กรสนับสนุนการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนระบบกองทุนเสี่ยงทางด้านเทคโนโลยี (venture capital) และสร้างกลไกเชื่อมโยงงานประดิษฐ์กับการใช้ประโยชน์ในงานประดิษฐ์นั้น ๆ ทั้งนี้ ภาครัฐพยายามสนับสนุนโดยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกัน

มาตรการที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเชื่อมโยงการร่วมวิจัยหรือความร่วมมือระหว่างภาครัฐ มหาวิทยาลัย และภาคอุตสาหกรรมนั้น ก็เป็นสิ่งที่ประเทศพัฒนาแล้วสนับสนุนอย่างเต็มที่ แต่จะพบว่า มีอุปสรรคมากมาย และการนำระบบของประเทศหนึ่งไปใช้ในอีกประเทศหนึ่งนั้นก็อาจไม่ประสบความสำเร็จเสมอไป เพราะพื้นฐานและปัจจัยแวดล้อมอาจแตกต่างกัน เช่น กรณีของญี่ปุ่นได้นำแนวความคิดของ Bayh-Dole Act ไปใช้ก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ขณะนี้ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนกลไกและมาตรการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งระดับความสามารถทางด้านเทคโนโลยีของญี่ปุ่น

สำหรับประเทศกำลังพัฒนานั้น จากการศึกษาพบว่ามีแนวนโยบายและมาตรการในเรื่องการใช้ประโยชน์ในทางทรัพย์สินทางปัญญาน้อยมาก และขาดการเชื่อมโยงแนวความคิดทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา เข้ากับแนวความคิดด้านการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเป็นองค์รวม ดังนั้น การพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาจึงล่าช้าและมีอุปสรรคมากมาย เพราะประสบการณ์ความยากลำบากในการสร้างความเข้าใจในประโยชน์หรือข้อดีของระบบทรัพย์สินทางปัญญา

ปัญหาของประเทศไทย ก็เช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาอีกเป็นจำนวนมาก คือ เราไม่ได้มีการเชื่อมโยงแนวความคิด ด้านการจัดทะเบียนและคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เข้ากับแนวความคิดด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างเป็นองค์รวม ยิ่งไปกว่านั้น นโยบายในภาครัฐ ยังแบ่งแยกกันไปอยู่ในหลายกระทรวง เป็นต้นว่า ด้านการจัดทะเบียนและคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา อยู่ที่กระทรวงพาณิชย์ ด้านพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อยู่ที่กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ในขณะที่กระทรวงศึกษาธิการ (และทบวงมหาวิทยาลัยในบางยุคสมัย) ถือว่าการผลิตบุคลากรสายเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นการ ศึกษาในวิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือการฝึกอบรมระยะสั้น เป็นเรื่องในการกำกับดูแลของ กระทรวงศึกษาธิการ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ การร่างและเสนอกฎหมายคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทาง ปัญญา และการจัดทะเบียนสิทธิ ซึ่งกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้รับผิดชอบ ก้าวรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว แต่การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งไปตกอยู่กับกระทรวงอื่นๆ ซึ่งไม่มีสถานภาพเป็น focal point ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย และในหลายๆ เรื่อง ก็ไม่ได้ให้ความสนใจในการพัฒนา เป็นผลให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทาง ปัญญามากเท่าที่ควร จนเกิดคำวิจารณ์อยู่เนืองๆ ว่ากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย คือ กฎหมายที่ให้ต่างชาติเข้ามาหาประโยชน์ ก่อให้เกิดการผูกขาดทางธุรกิจ แต่คนไทยเองได้ใช้ ประโยชน์น้อยมาก เนื่องจากการขอจดทะเบียนสิทธิน้อย ช้ายังหาประโยชน์จากสิทธิที่ได้ น้อย ลงไปอีก

ในส่วนของการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากมหาวิทยาลัยสู่ภาคเอกชนนั้น การถ่ายทอด อย่างเป็นทางการเกิดขึ้นน้อยมาก แต่การถ่ายทอดอย่างไม่เป็นทางการ เกิดอยู่เป็นปกติในระดับ หนึ่ง จากการให้บริการวิชาการ ที่อาจารย์ในสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นที่ปรึกษาให้ บริษัทเอกชนต่างๆ เป็นการส่วนตัว โดยไม่ผ่านมหาวิทยาลัย หรือสถาบันที่ตนสังกัด แต่การ ถ่ายทอดเทคโนโลยีในลักษณะนี้มีจุดอ่อนอยู่ที่ไม่สามารถจะหาตัวเลขที่แน่นอนได้ และการ ประดิษฐ์คิดค้นต่าง ตกเป็นสิทธิของหน่วยงานเอกชนผู้ว่าจ้าง ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่า ส่วนมากขาด การบริหารเทคโนโลยีที่ดีเมื่อเทียบกับต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา หรือไต้หวัน ที่เมื่อ มหาวิทยาลัยสะสมองค์ความรู้เฉพาะทางไว้เป็น core technology ก็ทำให้มีอำนาจต่อรอง เมื่อมี

ภาคเอกชนมาแสดงความจำนงที่จะสนับสนุนการวิจัย ว่าสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ต้องตกเป็นของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิจัยนั้น แล้วหน่วยงานนั้นจึงทำสัญญาอนุญาตให้บริษัทเอกชน ที่สนับสนุนการวิจัยดังกล่าว เป็นผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งอาจจะเป็นการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวก็แล้วแต่จะตกลงกัน ทำให้ทั้งองค์ความรู้ และความเป็นเจ้าของสิทธิ เสริมเข้าไปอยู่ใน core technology ทำให้มหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็งขึ้น พร้อมทั้งจะสนับสนุนภาคธุรกิจต่อไปได้

อันที่จริงไทยน่าจะจะได้เรียนรู้ และทดลองใช้มาตรการทางกฎหมายแบบ Bayh-Dole Act มานานแล้ว เนื่องจากสหรัฐอเมริกาพัฒนาระบบอันชาญฉลาดนี้มาตั้งแต่ ค.ศ. 1980 แต่เมื่อมีการกล่าวถึงกฎหมายถ่ายเทเทคโนโลยีในประเทศไทยหลายครั้งในสองทศวรรษที่ผ่านมา ภาครัฐกลับไปเข้าใจว่า กฎหมายถ่ายเทเทคโนโลยีหมายถึงกฎหมายควบคุมการถ่ายเทเทคโนโลยี (ทำนองเดียวกับการกั้นกรงเทคโนโลยี ในกฎหมายส่งเสริมการลงทุนของไทย) ซึ่งแปลว่า การถ่ายเทเทคโนโลยี ไม่ว่าจะถ่ายเทกันภายในประเทศ หรือรับเทคโนโลยีจากต่างประเทศ หรือถ่ายเทเทคโนโลยีจากในประเทศสู่ต่างประเทศ จะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาล โดยก่อนจะได้รับอนุญาต ต้องมีการยื่นคำขอ และตรวจสอบ เช่นตรวจว่า เทคโนโลยีที่จะรับมาจากต่างประเทศ ต้องไม่เป็นเทคโนโลยีล้าสมัย ไม่มีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อม ฯลฯ หรือในกรณีที่ถ่ายเทออกสู่ต่างประเทศ ก็จะต้องมีการตรวจสอบว่า การถ่ายเทนั้นไม่มีผลเสียต่อผลประโยชน์ของประเทศ ไทย ฯลฯ ความเข้าใจของภาครัฐทำนองนี้ เป็นคนละเรื่องกันกับเนื้อหาของกฎหมาย Bayh-Dole อย่างสิ้นเชิง และส่งผลให้เกิดทัศนคติในทางลบต่อคำว่ากฎหมายถ่ายเทเทคโนโลยี ไม่ว่าจะในกลุ่มผู้ประกอบการ หรือกลุ่มนักวิชาการ ซึ่งมองเห็นได้ทันทีว่า นี่คือช่องทางหาเงินนอกระบบของข้าราชการทุจริต

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่ายินดีว่า ตั้งแต่ปลายปี 2545 เป็นต้นมา เริ่มจะมีความเข้าใจที่ถูกต้องในประเทศไทย ถึงความหมายของกฎหมาย (ที่สนับสนุนการ) ถ่ายเทเทคโนโลยี ทั้งนี้เนื่องมาจากการรณรงค์ของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ และจากรัฐบาลญี่ปุ่น ทำให้น่าจะมีการพิจารณา ถึงความเป็นไปได้ในการใช้มาตรการทางกฎหมาย ที่นำวิธีการจัดการผลประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาอย่างฉลาด มากระตุ้นความตื่นตัว ในการบริหาร

เทคโนโลยี ที่เป็นผลมาจากการให้ทุนสนับสนุนจากภาครัฐ ว่ากลยุทธ์นี้ จะสามารถนำมาใช้ใน ประเทศไทย ได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนกับในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และได้หวันหรือไม่

4.3.4 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ การระงับข้อพิพาทด้านทรัพย์สินทางปัญญา

จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า การบังคับสิทธิในประเทศต่างๆ ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก โดยวิธีการบังคับสิทธิอาจทำได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา เว้นแต่ในประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นสามารถบังคับสิทธิได้คือ Authorities for Copyright, Trademark and Patent Affairs ทั้งนี้ เนื่องจากการมีผลใช้บังคับของความตกลง TRIPS ภายใต้กรอบของความตกลงองค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ (minimum standards) สำหรับประเทศภาคีสมาชิกต้องอนุวัติการกฎหมายภายในตาม

สำหรับวิธีการระงับข้อพิพาทนั้น สามารถทำได้ทั้งในและนอกศาล โดยในประเทศ ญี่ปุ่น Agency for Cultural Affairs จะเป็นผู้จัดหาผู้ไกล่เกลี่ย (mediator) ให้ และในประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีน หน่วยงานบริหารก็จะมีอำนาจมากในการระงับข้อพิพาทและบังคับสิทธิ โดยหากคู่กรณีไม่พอใจในคำวินิจฉัยของฝ่ายบริหารก็สามารถนำคดีมาสู่ศาลได้ภายใน 30 วัน ส่วนผู้มีสิทธิฟ้องคดีนั้น ประเทศส่วนใหญ่กำหนดให้เจ้าของสิทธิหรือผู้เสียหาย ต้องฟ้องคดีเอง ใน บางประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร มาเลเซีย และ สิงคโปร์ ผู้รับอนุญาตโดยเด็ดขาดเพียงผู้เดียว (Exclusive Licensee) สามารถฟ้องคดีเองได้ โดยไม่ต้องรับมอบอำนาจ จากผู้เป็นเจ้าของสิทธิ ในเรื่องของการคุ้มครองชั่วคราวนั้น ประเทศส่วนใหญ่กำหนดให้ทำโดยยื่นคำร้องต่อศาล เว้นแต่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ต้องทำต่อฝ่ายบริหาร

สำหรับการเยียวยาในการละเมิดนั้น ประเทศส่วนใหญ่ให้มีการเยียวยาทั้งในทาง อาญาและทางแพ่ง โดยการเยียวยาในทางอาญาจะมีโทษจำคุก ปรับ ทรัพย์สิน/ยึด/อายัด/ ทำลาย เป็นต้น และความผิดละเมิดที่มักจะถือว่าเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ สำหรับการ เยียวยาในทางแพ่งนั้น จะอยู่ในรูปของค่าเสียหายซึ่งบางประเทศบัญญัติไว้กว้างๆ คือ กำหนดให้ เป็นดุลยพินิจของศาล แต่ในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมัน และประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีน มีการกำหนดแนวทางไว้ชัดเจนว่าอย่างไร คือ ค่าเสียหาย อย่งไรก็ตาม

ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น กฎหมายกำหนดว่าการละเมิดนั้นเป็นเพียงความรับผิดทางแพ่งเท่านั้น ไม่ถือเป็นความผิดทางอาญาแต่อย่างใด

ดังกล่าวแล้วในบทที่ 3 ถึงความก้าวหน้าระดับโลก ของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษในประเทศไทย ที่เรียกว่าศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ทั้งในแง่ของระบบผู้พิพากษาสมทบ ระบบการบังคับชั่วคราว ระบบการไกล่เกลี่ย และระบบการพิจารณาคดีโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ (เช่น video conference) อย่างไรก็ตาม ระบบบังคับตามสิทธิของไทย อาจจะดูตัวอย่างจากหลายประเทศที่พัฒนาแล้วได้ ทั้งในด้านการใช้ระบบความผิดทางแพ่งเป็นหลัก และในเรื่องการคำนวณค่าเสียหายให้เป็นสากล

เอกสารอ้างอิง¹

- Allc, J.A. (2001), "Postindustrial Technology Policy," *Research Policy* 30, 873-889.
- Blakeney, M. (1996), "The Impact of the TRIPS in the Asia Pacific Region," *European Intellectual Property Review* 18, 544-554.
- Braga, C.A.P., Fink, C. and Sepulveda, C.P. (1999), "Intellectual Property Rights and Economic Development", World Bank, background paper for the *World Development Report 1999*.
- Chengsi, Z. (1997), "TRIPS and Intellectual Property Protection in China," *European Intellectual Property Review* 19, 243-246.
- Croix, J. L. and D. E. Konan, (1999), "Intellectual Property Rights in China: Understanding Convergence to Global Standards," paper presented at the "Sino-U.S.

¹ เอกสารอ้างอิงในบทนี้เป็นการอ้างอิงเอกสารที่ใช้ประกอบในการศึกษาวิจัยในบทนี้เพิ่มเติม นอกเหนือจากเอกสารอ้างอิงที่ได้จัดทำเป็นวรรณกรรมวิจารณ์ (Literature Review) ซึ่งได้นำเสนอไว้ในบทที่ 2 ผลการศึกษาเอกสาร"

Conference on Intellectual Property Rights and Economic Development, " in Shanghai 1999, and sponsored by The National Bureau of Asian Research.

CRS Report 98-862, (1998), "R&D Partnerships and Intellectual Property: Implications for U.S. Policy"

CRS Report RL30320, "Patent Ownership and Federal Research and Development: A Discussion on the Bayh-Dole Act and the Stevenson-Wydler Act"

Harrison, G.J. (1995), "U.S. Trade Laws and Intellectual Property Rights: Background," *CRS Report* No. 95-355 E, March 8, 1995.

Hong, Z. (2000), "A Comparative Study of Technology Transfer by Universities In the U.S.A., China and Japan," *CASRIP Newsletter* (Autumn 2000).

JPO (2001), *The Present Status of Japanese Industrial Property Administration and Its Future Direction*, 12 October 2001.

JPO, JIII and APIC (1999), *Comparative Study on the Japanese, the United States and the European Patent System*.

_____. (2000) *Encouragement of Inventions*.

_____. (2001) *History of Japanese Industrial Property System*.

Juma, C (1999), Intellectual property rights and globalization: implications for developing countries," Science, Technology and Development Discussion Paper No. 4.

Kihara, Y (2000), "U.S. Pro-Patent Policy: A Review of the Last 20 Years," *CASRIP Newsletter* pp. 11-17 (Winter 2000).

Kingston, W. (2001), "Innovation Needs Patents Reform," *Research Policy* 30, 403-423.

Lall, S. & Albaladejo, M. (2001) *Indicators of the Relative Importance of IPRs in Developing Countries*", UNCTAD/ICTSD Geneva.

Lerner, J. (2002), *Patent Protection and Innovation Over 150 Years*," NBER Working Paper No. 8977, June 2002.

Lewis, S. W. and J. A. Baker, (1999), *Defining and Enforcing Intellectual Property Rights in a Decentralizing China: Market Federalism and the Strategic Role of Local Government in Comparative Perspective*," paper presented at the "Sino-U.S. Conference on Intellectual Property Rights and Economic Development, " In Shanghai 1999, and sponsored by The National Bureau of Asian Research.

Mansfield, E. (1994) *Intellectual Property Protection, Foreign Direct Investment, and Technology Transfer*", International Finance Corporation Discussion Paper 19, IFC, Washington DC.

Maskus, K. (2000a) *Intellectual Property Rights in the Global Economy*", Institute for International Economics, Washington DC, pp.73-79.

_____ (1997) "The International Regulation of Intellectual Property", prepared for the IESG Conference, *Regulation of International Trade and Investment*," University of Nottingham, Nottingham, UK, September 12-14, 1997.

_____ (1997) "The Role of Intellectual Property Rights in Encouraging Foreign Direct Investment and Technology Transfer," prepared for the Conference *Public-Private Initiative After TRIPS: Designing a Global Agenda*", Brussels, July 16-17, 1997.

Oksenberg, M., P. B. Potter and W. B. Abnett, (1996), *Advancing Intellectual Property Rights: Information Technologies and the Course of Economic Development in China*," NBR Analysis Vol. 7, No. 4.

Pitkethly, R.H. (2001), *Intellectual Property Strategy in Japanese and U.K. Companies: Patent Licensing Decisions and Learning Opportunities*, "Research Policy 30, 425-442.

Saggi, K (2000), Trade, Foreign Direct Investment and International Technology Transfer - A Survey," prepared for the WTO Working Group on the Relationship between Trade and Investment, WT/WGTI/W/88.

Sherwood, R. (1990), *Intellectual Property and Economic Development*, Boulder: Westview Press.

UNCTAD/ICTSD (2001), *"Intellectual Property Rights and Development"* Policy Discussion Paper (Preliminary Draft), UNCTAD, Geneva.

Vivas, D (2002), Inventory of Relevant International Negotiations, Activities and Processes on Intellectual Property," UNCTAD-ICTSD Capacity Building Project on IPRs and Development.

World Bank (2001), "Intellectual Property: Balancing Incentives with Competitive Access," in *Global Economic Prospects and the Developing Countries 2002*, Washington DC, chapter 5, Washington, DC.

_____ (1999), *World Development Report 1998/99: Knowledge for Development*", Washington DC, pp.18-22.

เว็บไซต์อ้างอิง

www.dti.gov.uk

www.european-patent-office.org

www.innovation.gov.uk

www.intellectual-property.gov.uk

www.ipmall.fplc.edu

www.ipos.gov.sg

www.kpdnhg.gov.my

www.kuesterlaw.com

www.jpo.go.jp

www.nih.gov

www.patent.gov.uk

www.sipo.gov.cn

www.uspto.gov

www.wipo.int

บทที่ 5:

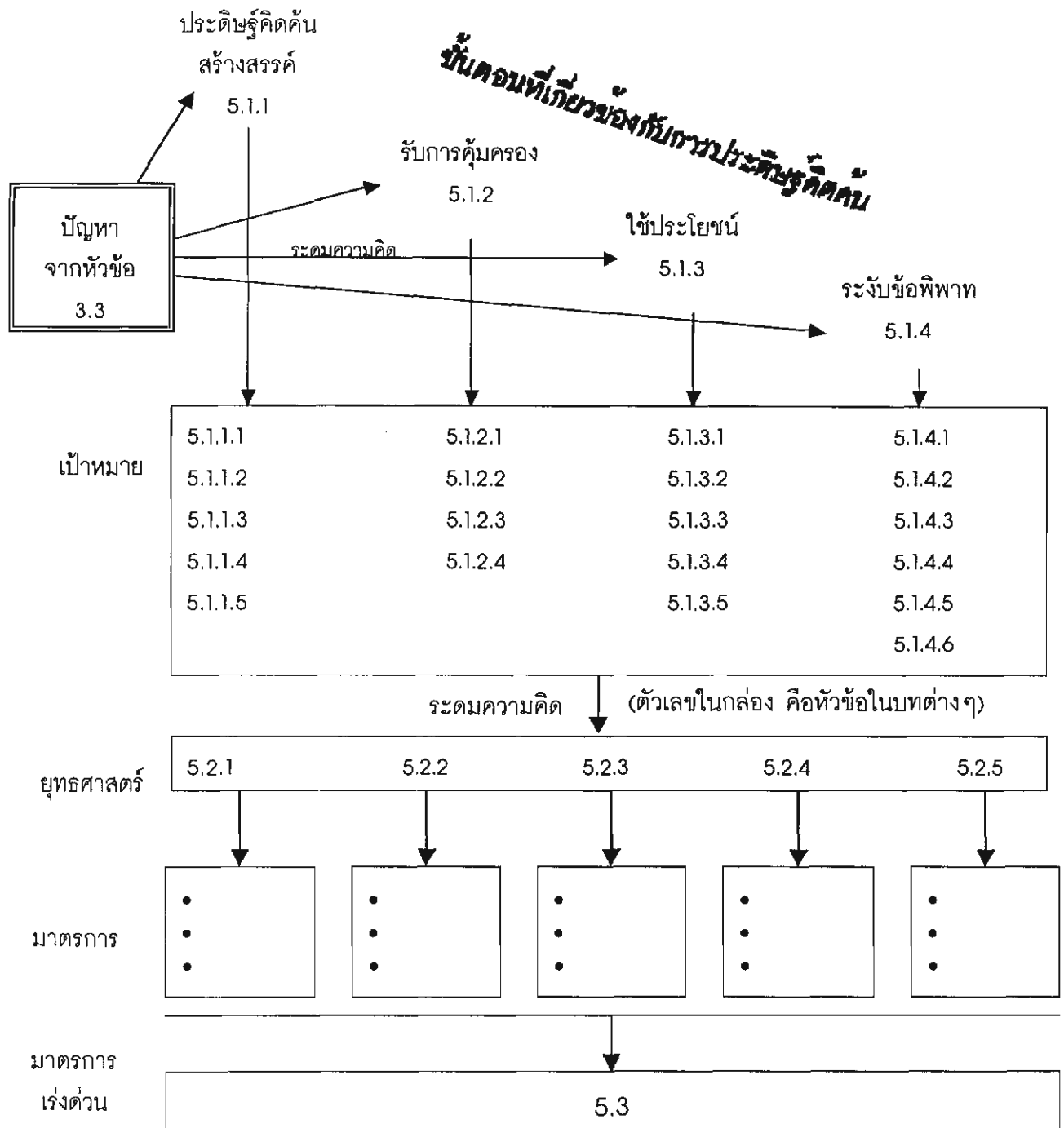
ข้อเสนอแนะยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรทางปัญญาของไทย

ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับการวิเคราะห์แล้ว จากบทที่ 2, 3, และ 4 ได้รับการนำมาสังเคราะห์ให้เป็นข้อเสนอแนะกลยุทธ์ด้านทรัพยากรทางปัญญาของไทย โดยมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องสามขั้น ได้แก่ การสังเคราะห์เป้าหมายของยุทธศาสตร์จากปัญหาที่ไทยประสบอยู่ การสังเคราะห์ยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรทางปัญญาของไทย จากเป้าหมายในบริบทของเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และการสังเคราะห์มาตรการ ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อดำเนินยุทธศาสตร์ดังกล่าว

จากรูปที่ 5.1 ในหน้า 5-2 ปัญหาต่างๆ ที่ได้รับการวิเคราะห์ไว้แล้วในบทที่ 3 ได้ถูกนำมาสังเคราะห์เป็นเป้าหมาย ตามขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์คิดค้น อันได้แก่ การประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างสรรค์ (หัวข้อ 5.1.1) การนำเข้าสู่ระบบการคุ้มครอง (หัวข้อ 5.1.2) การนำออกหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ (หัวข้อ 5.1.3) และการระงับข้อพิพาท (หัวข้อ 5.1.4) ในแต่ละหัวข้อ ยังแบ่งเป้าหมายออกเป็นหัวข้อย่อยๆ อีกเป็นจำนวนมาก

เพื่อจะไปให้ถึงเป้าหมายดังกล่าว ยุทธศาสตร์ 5 ข้อ ได้รับการสังเคราะห์ขึ้นดังนำเสนอไว้ในหัวข้อ 5.2.1 ตลอดถึง 5.2.5 ในแต่ละยุทธศาสตร์ คณะผู้ศึกษาวิจัยได้เสนอแนะมาตรการต่างๆ ไว้หลายมาตรการด้วยกัน

ในอันดับสุดท้าย คณะผู้ศึกษาวิจัย ได้คัดเลือกเฉพาะบางมาตรการ มาจัดทำเป็นมาตรการเร่งด่วน ที่ควรได้รับการลงมือปฏิบัติโดยไม่ชักช้า

รูปที่ 5.1 แผนภูมิแสดงการหายุทธศาสตร์ในบทที่ 5 โดยเริ่มต้นจากปัญหานำเสนอไว้ในบทที่ 3 ของรายงานการศึกษาวิจัยนี้

5.1 การสังเคราะห์เป้าหมายของยุทธศาสตร์จากปัญหา

ในหัวข้อนี้ จะเป็นการนำปัญหาในแต่ละยุทธศาสตร์ ซึ่งได้นำเสนอไปแล้วในบทที่ 3 หัวข้อ 3.3 มาจัดกลุ่ม เพื่อกำหนดเป้าหมายของการแก้ปัญหา ดังมีผลการระดมความคิดดังต่อไปนี้

5.1.1 ขั้นตอนการประดิษฐ์คิดค้นและสร้างสรรค์

5.1.1.1 เป้าหมายในการสร้างองค์ความรู้แต่ละสาขาเทคโนโลยี

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาเรื่องการขาดความรู้ทางเทคโนโลยี ที่มีความใหม่ระดับโลก และการขาดวิธีวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ใหม่ๆ

5.1.1.2 เป้าหมายในการสร้างความรู้ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสุขภาพปัญญา

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาว่า ไทยยังต้องการให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสุขภาพปัญญา ซึ่งจะทำให้มองเห็นประโยชน์ ที่จะได้รับจากการประดิษฐ์คิดค้นอันจะเป็นแรงจูงใจ ให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นขึ้น

5.1.1.3 เป้าหมายในการสร้างและเพิ่มจำนวนของอนุชนรุ่นใหม่ ที่มีคุณลักษณะของนักประดิษฐ์คิดค้น

นอกเหนือไปจากความรู้ทางเทคโนโลยีในหัวข้อ 5.1.1.1 และความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสุขภาพปัญญาในหัวข้อ 5.1.1.2 แล้ว สังคมไทยน่าจะเตรียมอนุชนรุ่นใหม่ ให้มีคุณลักษณะของนักประดิษฐ์คิดค้น ไว้เพื่อเป็นพลังสมองของประเทศ คุณลักษณะที่กล่าวถึงนี้ ได้รับการศึกษาไว้ในโครงการศึกษาวิจัยนี้ และได้รับการนำเสนอไว้แล้ว ในหัวข้อ 3.2.1 โดยได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักประดิษฐ์ เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม ซึ่งไม่ใช่ นักประดิษฐ์ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ สามารถเป็นจุดตั้งต้น ให้นักพฤติกรรมศาสตร์ ออกแบบมาตรการ (intervention) เพื่อสร้างหรือยกระดับของคุณลักษณะดังกล่าว ในหมู่ อนุชน หรือประชาชนขึ้นได้ ตามนโยบายชัดเจนของรัฐบาล ดังจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 5.1.2.1

5.1.1.4 เป้าหมายในการสร้างแรงจูงใจให้คนไทยประดิษฐ์คิดค้น

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาว่า ไทยขาดตัวอย่างนักประดิษฐ์ที่เลี้ยงตัวได้ และทำประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งนอกจากจะเป็นการให้แรงจูงใจ ทั้งที่เป็นเกียรติและเป็นผลประโยชน์โดยตรงแล้ว ยังเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสุขภาพปัญญาอีกด้วย

นอกจากนั้น ยังขาดการประกวดการประดิษฐ์คิดค้นที่เอาจริงเอาจังและต่อเนื่อง ทั้งยังขาดเงินทุนวิจัยจากภาครัฐ สำหรับการวิจัย ทั้งเพื่อหาทำไรและไม่หาทำไร

5.1.1.4 เป้าหมายในการลดอุปสรรคที่ทำให้นักประดิษฐ์ไทยขาดกำลังใจ

ในเมื่อการขอรับสิทธิบัตรไม่สะดวก เชื่องช้า ในขณะที่การบังคับสิทธิตามสิทธิบัตรก็ยังไม่เข้มแข็ง ทำให้สิทธิบัตรไม่มีบทบาทในการส่งเสริมการประดิษฐ์อย่างที่ดีควรจะเป็น

5.1.2 ขั้นตอนการนำการประดิษฐ์คิดค้นเข้ารับการคุ้มครอง

5.1.2.1 เป้าหมาย ในการสร้างนโยบายทรัพย์สินทางปัญญา ที่ชัดเจน เป็นเอกภาพ และสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาการขาดการให้ความสำคัญต่่อนโยบายส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา อันทำให้นโยบายทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ครบถ้วนรอบด้าน ไม่เอื้อสิทธิประโยชน์แก่นักประดิษฐ์ภายในประเทศ ขาดการส่งเสริมการคุ้มครอง และการนำทรัพย์สินทางปัญญา ไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ นโยบายทรัพย์สินทางปัญญายังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านการพัฒนานักวิจัย การจัดสรรทุนวิจัย การปรับปรุงระบบการศึกษาที่ส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้น การส่งเสริมให้นักวิจัยในประเทศ ขอรับความคุ้มครองสิทธิ การส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการเสริมสร้างคุณลักษณะของนักประดิษฐ์คิดค้น (ประกอบกับความเป็นผู้ประกอบการ) ให้เกิดขึ้นในอนุชนรุ่นใหม่ เป็นต้น

5.1.2.2 เป้าหมายในการสร้างเอกภาพ และการประสานงาน ใหหน่วยงานของรัฐ สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ มีการรวมกลุ่มสนับสนุนที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาการขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการเงิน การขาดประสิทธิภาพของระบบการให้บริการ การประสานงานระหว่างองค์กร ขาดการรวมกลุ่มองค์กรเป็นเครือข่าย ขาดแคลนบุคลากร ที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสาขาต่างๆ และรัฐบาลมองกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเพียงหน่วยงานป้องกันและปราบปรามการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น จึงไม่ให้เกิดการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจัง

5.1.2.3 เป้าหมายในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญา และนำทรัพย์สินทางปัญญานั้นมาใช้ประโยชน์

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาการขาดโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก จนถึงได้ว่า สภาพแวดล้อมยังไม่อำนวยต่อการพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ที่จะเป็นการขาดระบบฐานข้อมูลสิทธิบัตรและผู้เชี่ยวชาญ ที่สมบูรณ์และเข้าถึงได้สะดวก

5.1.2.4 เป้าหมายในการมีระบบกฎหมายที่ดี และสอดคล้องกับสภาพสังคมไทย มีกระบวนการขอรับความคุ้มครอง ที่มีประสิทธิภาพสูง และได้มาตรฐานโลก

เป้าหมายนี้ มีที่มาจากปัญหาว่า กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยยังไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ไม่มีกลไกช่วยเหลือนักประดิษฐ์ในประเทศในการขอรับสิทธิบัตร กระบวนการขอรับความคุ้มครอง ยังขาดประสิทธิภาพและล่าช้า และระบบการขอรับความคุ้มครอง ยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ

5.1.3 ขั้นตอนการนำผลการประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ไปใช้ประโยชน์

5.1.3.1 เป้าหมาย ในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ประดิษฐ์และสร้างสรรค์ ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และสิทธิต่างๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาที่ว่า ผู้ประดิษฐ์คิดค้น ผู้ทำการวิจัย หน่วยงานวิจัย และหน่วยงานสนับสนุนการวิจัย ขาดความเข้าใจว่าอะไรคือทรัพย์สินทางปัญญาของตน

5.1.3.2 เป้าหมาย ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ในระดับบริษัท อย่างเป็นกระบวนการ และมีกลยุทธ์

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาว่า ผู้ประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างสรรค์ ไม่รู้ว่าจะใช้ประโยชน์ จากทรัพย์สินทางปัญญาของตนอย่างไร รวมทั้งไม่เข้าใจว่า การใช้ประโยชน์ใน

ทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท สร้างคุณค่าต่างกันหรือไม่ อย่างไร และควรจะเลือกวิธีใช้ประโยชน์อย่างไร

5.1.3.3 สนับสนุนให้เกิดองค์กร ที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา
ให้แก่ผู้ประกอบการ และผู้สร้างสรรค์ผลงาน ในระยะเวลา 1-2 ปี
องค์กรนี้จะเกี่ยวข้องกับการเจรจาต่อรองกับภาคการผลิตด้วย

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาว่า ผู้ประดิษฐ์ไม่รู้จักวิธีปฏิบัติเพื่อบริหารจัดการ
ทรัพย์สินทางปัญญาของตน และหลายฝ่ายไม่เห็นความสำคัญ ของการจัดตั้งองค์กรเฉพาะขึ้น
มาดูแล คิดแต่จะพึ่งพาให้กรมทรัพย์สินทางปัญญาช่วยจัดการให้

5.1.3.4 เป้าหมาย ในการทำให้ผลการประดิษฐ์คิดค้น หรือการ
สร้างสรรค์ มีความ เชื่อมโยงกับตลาดหรือผู้ใช้อย่างแท้จริง

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาว่า คนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมไม่ใช้ของไทย นอกจากนี้
นี้ การประดิษฐ์คิดค้นและสร้างสรรค์ต่างๆ ก็ไม่ได้ทำอย่างสอดคล้องกับอุปสงค์ของตลาด

5.1.3.5 เป้าหมายให้มีการยอมรับของผู้ใช้ทรัพย์สินทางปัญญา

เป้าหมายนี้ สืบเนื่องมาจากปัญหาว่า ผู้บริหารกิจการและนักลงทุนไม่เห็น
ความสำคัญในการลงทุนเพื่อสร้างทรัพย์สินทางปัญญา

5.1.4 ขั้นตอนการระบับข้อพิพาท

5.1.4.1 เป้าหมายในการดำเนินคดีให้รวดเร็ว

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาว่า การดำเนินคดีทรัพย์สินทางปัญญาในศาล ยังมี
ความล่าช้า

5.1.4.2 เป้าหมายในการเยียวยา ในรูปค่าเสียหายที่เป็นธรรม และ
เหมาะสม

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาว่า การเยียวยาในรูปของค่าเสียหาย มีมูลค่าต่ำมาก

5.1.4.3 เป้าหมายให้โจทก์ใช้การฟ้องบังคับสิทธิทางแพ่ง มากกว่าการ
ไปฟ้องคดีอาญา

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาว่า ผู้เสียหายนิยมบังคับสิทธิทางอาญาก่อน แล้วจึงบังคับสิทธิทางแพ่ง

5.1.4.4 เป้าหมายในการสร้างบุคลากร เช่น วิศวกรซอฟต์แวร์ ผู้พิพากษา ทนายความ ให้มีความเชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาว่า มีบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นจำนวนน้อย และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญแล้ว ต้องหมุนเวียนไปปฏิบัติงานในหน่วยอื่น

5.1.4.5 เป้าหมายในการระงับข้อพิพาทในศาลที่มีประสิทธิภาพและการระงับข้อพิพาทนอกศาลที่เป็นกลาง

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาว่า มีการระงับข้อพิพาทนอกศาลน้อยกว่าในศาล เนื่องจากไม่เชื่อมั่นบุคลากร และความเป็นกลาง

5.1.4.6 เป้าหมายในการก่อตั้งกองทุน เพื่อส่งเสริมพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญา

เป้าหมายนี้ มาจากปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ในการพัฒนาบุคลากร และระบบทรัพย์สินทางปัญญา

5.2 ยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

จากสถานการณ์ ปัญหา และเป้าหมายที่สรุปไว้ในหัวข้อ 5.1 คณะผู้วิจัยได้สรุปเป็นยุทธศาสตร์ในภาพรวมได้ 5 ประการ พร้อมทั้งมาตรการเพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ อันได้แก่

5.2.1 พัฒนานโยบายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศให้ชัดเจน

รัฐบาลจำเป็นต้องจัดทำนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญา ให้เฉื่ออำนาจต่อการพัฒนาประเทศ เช่น มีการจัดทำแผนการพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาแก้ไขกฎหมายให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี และเอื้อประโยชน์แก่นักประดิษฐ์ในประเทศ เพื่อก้าวไม่ขัดกับหลักการค้าในความตกลงระหว่างประเทศ รวมทั้ง ควรจัดลำดับความสำคัญในการส่งเสริมและพ

พัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญา โดยจำแนกตามประเภทของเทคโนโลยี อย่างเช่น ในปัจจุบัน ภาครัฐให้ความสำคัญกับการบังคับกฎหมาย มากกว่าด้านอื่น หรือให้ความสำคัญกับกฎหมายลิขสิทธิ์มากกว่ากฎหมายสิทธิบัตร และไม่ได้แยกแยะความเข้มงวดของการคุ้มครอง และการบังคับสิทธิ ซึ่งควรจะจำแนกตามประเภทของสิทธิและอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ ควรให้การส่งเสริมการเชื่อมโยงนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาเข้า ร่วมกับการพัฒนาในมิติอื่นๆ ด้วยในแบบบูรณาการ และทั้งนี้ นโยบายพัฒนาระบบทรัพย์สิน ทางปัญญาของประเทศต้องมีความชัดเจน และต้องมีการนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเป็น ระบบ ตัวอย่างเช่น ใช้นโยบายจัดซื้อจัดจ้างของรัฐในการส่งเสริมการคิดค้นของคนในชาติ และใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาให้มากขึ้น เป็นต้น

ในอดีตกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาตลอดทั้งการจัดการ อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ตามภารกิจ เช่น กิจกรรมด้านการจดทะเบียน ทรัพย์สินทางปัญญาโดยส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา กิจกรรมด้านการบังคับใช้ สิทธิอยู่กับศาลและตำรวจ เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้จึงกำหนดนโยบายด้านทรัพย์สินทาง ปัญญาตามแนวทางการปฏิบัติของตนเอง ดังนั้นจึงทำให้นโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งหมดเมื่อนำมาประกอบให้เป็นภาพรวมของประเทศจึงไม่เป็นภาพเดียวกัน

นโยบายแห่งชาติ เป็นกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากการกำหนดกรอบทิศทาง ที่มุ่งเป้าในลักษณะของ การรวมพลัง (pool resource) ของการทำงานเป็นเครือข่ายทั้งในระดับนโยบาย บริหาร และปฏิบัติการอย่างเป็นพลวัตร ซึ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคมในภาพ รวมทั้งในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (National competitiveness) และ เศรษฐกิจพอเพียง (sustainable economy)

การพัฒนาประเทศมีความจำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนนโยบายด้านทรัพย์สินทาง ปัญญาไปในทิศทางเดียวกันหรือสอดคล้องกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ประเทศต้องกำหนด นโยบายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศให้เป็นเอกภาพและเชิงบูรณาการ ซึ่งนโยบาย ประเทศนี้เปรียบเสมือนการวางกรอบการทำงานอย่างมีระบบและกลยุทธ์ ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องสามารถนำนโยบายหลักนี้ไปแปลให้เป็นนโยบายย่อยประจำหน่วยงาน นอกจากนี้การ กำหนดวิสัยทัศน์ที่แน่นอนและชัดเจน จะทำให้การปฏิบัติงานด้านทรัพย์สินทางปัญญามีเป้าหมายที่แน่นอน

5.2.2 พัฒนानุเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา

ควรส่งเสริมระบบการศึกษาทั้งในระดับอุดมศึกษาและมัธยมศึกษา ในเรื่องความสำคัญกับการประดิษฐ์คิดค้นและทรัพย์สินทางปัญญา และควรเสริมสร้างบุคลากรด้านทรัพย์สินทางปัญญา เช่น ตัวแทนสิทธิบัตรและผู้ตรวจสอบสิทธิบัตร ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณภาพ และกระจายไปทั่วประเทศ เช่น พัฒนาระบบตัวแทนสิทธิบัตร และเจ้าหน้าที่ของกรมทรัพย์สินทางปัญญา

นอกจากนี้ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนและภาคอุตสาหกรรมให้ตระหนักถึงความสำคัญในด้านต่างๆ ของทรัพย์สินทางปัญญา เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ มิใช่เพียงแต่ให้ความสำคัญในด้านป้องกันการละเมิดสิทธิเท่านั้น ทั้งนี้ อาจารย์ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยหรือองค์กรทางวิชาการ ในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ โดยการเสริมสร้างบุคลากรด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้มากขึ้น รวมทั้ง อาจจัดให้มีมาตรการที่ส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงตัวแทนสิทธิบัตรเข้ากับหน่วยงานถ่ายทอดเทคโนโลยีของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริม ให้มีการนำเข้าสู่ระบบการคุ้มครองสิทธิบัตร และใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น ซึ่งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานมากขึ้นด้วย

โดยหลักการแล้ว มาตรการเพื่อการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของทรัพย์สินทางปัญญาแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ส่วนแรกคือเนื้อหาของทรัพย์สินทางปัญญาที่ต้องให้ความสำคัญ ส่วนที่สองคือแนวทางในการเผยแพร่เนื้อหาสู่กลุ่มเป้าหมาย และส่วนที่สามคือผลที่ต้องการจะได้รับ โดยที่แต่ละส่วนมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

ในส่วนของเนื้อหาทางทรัพย์สินทางปัญญานั้นแบ่งออกเป็น 3 เรื่องสำคัญ เรื่องแรกคือการเสริมสร้างความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งถือเป็นความรู้พื้นฐานที่คนส่วนใหญ่ควรทราบ ตั้งแต่ ความหมายของ “ทรัพย์สินทางปัญญา” วัตถุประสงค์และประโยชน์ของระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รูปแบบการคุ้มครองในปัจจุบัน จนถึงการใช้ประโยชน์และการจัดการกับทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากนั้นก็ยังต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลหรือบริษัท ที่ประสบความสำเร็จจากทรัพย์สินทางปัญญาของตนเป็นแรงจูงใจ และเป็นตัวอย่างให้กับนักประดิษฐ์ว่า การประดิษฐ์คิดค้น และการใช้ระบบทรัพย์สินทางปัญญาสามารถนำมาซึ่งความสำเร็จได้ และเรื่องสุดท้ายในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาทางทรัพย์สินทางปัญญาที่ควรกำหนดเป็นมาตรการ คือการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำผลการประดิษฐ์คิดค้นไปใช้ ให้เกิดประโยชน์ได้ในทางปฏิบัติโดยเฉพาะในเชิงพาณิชย์

การเผยแพร่ความรู้ หรือการนำเนื้อหาทางทรัพย์สินทางปัญญาไปสู่กลุ่มเป้าหมายนั้นแบ่งเป็น 2 เรื่องสำคัญ เรื่องแรกคือการปรับปรุงระบบการศึกษาให้นักเรียนได้มีความ

รู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบทรัพย์สินทางปัญญา และที่สำคัญคือระบบการศึกษาต้องปรับปรุงให้รองรับการพัฒนาด้านการประดิษฐ์คิดค้นของผู้เรียนได้ (เช่น การประยุกต์ความรู้ที่สำคัญเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่จับต้องและใช้งานได้ และการจัดประกวดผลงานประดิษฐ์ เป็นต้น) เรื่องที่สองคือการเผยแพร่ความรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้กับคนทั่วไป ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น รายการโทรทัศน์/วิทยุ จัดทำ Web site ด้านทรัพย์สินทางปัญญา จัดทำหนังสือหรือวารสารด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้าใจง่าย แจกจ่ายไปยังสถาบันการศึกษา และห้องสมุดต่าง ๆ จนถึงการบรรจุหลักสูตรด้านทรัพย์สินทางปัญญาในการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การอบรมการประกอบธุรกิจของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) เป็นต้น

ผลที่ต้องการในการพัฒนานุคลากร (ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาและการเผยแพร่ข้างต้น) แบ่งออกได้เป็นกลุ่มคน 3 กลุ่ม กลุ่มแรกคือประชาชนทั่วไปซึ่งต้องการเพียงให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานและความสำคัญเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา) รวมถึงความรู้ด้านการประดิษฐ์จากสถานศึกษาด้วย) กลุ่มที่สองคือนักประดิษฐ์และผู้ที่ต้องการมีความรู้หรือความชำนาญพิเศษเฉพาะด้าน (เช่น นักกฎหมาย หนายความ ตัวแทนสิทธิบัตร เจ้าของบริษัทที่มีการประดิษฐ์คิดค้นหรือมีผลิตภัณฑ์เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา) ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งคนกลุ่มนี้คงจะต้องการการอบรมหรือแสวงหาความรู้ที่มากกว่าความรู้พื้นฐานสำหรับคนทั่วไป และสุดท้ายคือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทมากในการส่งเสริมให้เกิดการยอมรับและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในวงกว้าง ในส่วนของเจ้าหน้าที่ของรัฐนี้จึงต้องทั้งมีความรู้ความเข้าใจทั้งในเชิงกฎหมายและภาคปฏิบัติ (ซึ่งหมายถึงต้องการการฝึกอบรมและการฝึกภาคปฏิบัติก่อนที่จะทำงานจริง) และยังต้องมีจำนวนมากพอและกระจายกันอยู่อย่างกว้างขวาง เพื่อรองรับการเกิดขึ้นของทรัพย์สินทางปัญญา และการประดิษฐ์คิดค้นที่ไม่ได้กระจุกตัวอยู่ที่ใดที่หนึ่งเป็นสำคัญ

อนึ่ง นอกจากบุคลากรประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวข้างต้นแล้ว กลุ่มที่สังคมจะลืมไม่ได้อย่างเด็ดขาด ก็คือผู้สร้างทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งในกรณีของการประดิษฐ์คิดค้นและสร้างสรรค์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ก็หมายถึง นักประดิษฐ์และโปรแกรมเมอร์นั่นเอง สำหรับมาตรการที่จำเป็นในการพัฒนาผู้สร้างทรัพย์สินทางปัญญานั้น การศึกษาวิจัยนี้ได้ให้แนวทางไว้สี่ขั้นตอน คือ หนึ่ง ให้ความรู้ตามสาขาเทคโนโลยีที่เขาถนัด (หัวข้อ 5.1.1.1) โดยให้มีความรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญาประกอบด้วย (หัวข้อ 5.1.1.2) สอง เสริมสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน ที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นนักประดิษฐ์คิดค้น (หัวข้อ 5.1.1.3) สาม ล่อให้ทำการประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น ด้วยแรงจูงใจต่างๆ (หัวข้อ 5.1.1.4) ในขณะที่เดียวกันกับที่ล่ออุปสรรคต่างๆ อันจะทำให้ให้นักประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์เหล่านี้ ขาดกำลังใจที่จะทำงานต่อไป (หัวข้อ 5.1.1.4)

5.2.3 จัดโครงสร้างพื้นฐาน ให้สนับสนุนนโยบายทรัพย์สินทางปัญญา โดยเน้นที่องค์กรและกองทุน

การเสริมสร้างขีดความสามารถให้องค์กรด้านทรัพย์สินทางปัญญา อาจทำได้ด้วยการปรับปรุงโครงสร้างของกรมทรัพย์สินทางปัญญา ให้มีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งวิธีการหนึ่งคือ การทำให้หน่วยงานทรัพย์สินทางปัญญาเป็นองค์กรในกำกับของรัฐ ที่สามารถบริหารเงินรายได้ของตนเอง และสามารถว่าจ้างบุคลากรที่มีคุณภาพและจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่จำเป็นในการดำเนินการได้อย่างอิสระและมีความคล่องตัว นอกจากนี้ ควรมีการสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญ เพื่อรองรับการพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญา เช่น ด้วยการจัดทำฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประสิทธิภาพและอาจเข้าถึงได้โดยสาธารณะ

การจัดโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นยังอาจกระทำ ด้วยการสร้างองค์กรประสานงานด้านนโยบายที่เป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ เช่น ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ โดยให้มีกองทุนพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาเป็นแหล่งทุน นอกจากนี้ ควรสร้างความร่วมมือกับสำนักงานสิทธิบัตรต่างประเทศ เพื่อร่วมพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ และอาจขอรับความช่วยเหลือทางเทคนิคจากประเทศพัฒนาแล้วหรือจากองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

ในด้านกฎหมาย กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยควรสร้างมาตรการและกลไกการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ แต่มีต้นทุนการดำเนินงานต่ำ เช่น ควรกำหนดระยะเวลาประกาศโฆษณาคำขอรับสิทธิบัตรให้ชัดเจน ซึ่งอาจใช้กำหนดเวลา 18 เดือนดังเช่นกฎหมายของนานาประเทศ ควรให้มีการประกาศโฆษณาคำขออย่างทั่วถึงเพื่อให้สาธารณชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบคำขอ อันจะทำให้การขอรับสิทธิบัตรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

ในด้านส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้น รัฐอาจจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญา โดยกองทุนอาจมีรายได้จากส่วนแบ่งค่าธรรมเนียมการขอรับสิทธิบัตร หรือจากค่าปรับที่ศาลมีคำพิพากษาให้ปรับจากผู้กระทำละเมิด

ในด้านการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ รัฐอาจสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่พัฒนาโดยนักประดิษฐ์ในประเทศ ด้วยการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการสร้างสรรค และสนับสนุนการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ เช่น ด้วยการหาผู้ร่วมทุน และสำหรับนักประดิษฐ์รายย่อย รัฐควรให้ความช่วยเหลือในลักษณะที่เป็น one-stop service โดยให้การช่วยเหลือตั้งแต่ขั้นการดำเนินการวิจัยประดิษฐ์คิดค้น การขอรับการคุ้มครอง ไปจนถึงการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ รัฐควรจัดให้มีกลไก

หรือกฎหมาย เพื่อรองรับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ให้สามารถนำไปเป็นหลักประกันได้ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่าของทรัพย์สินทางปัญญาได้อีกทางหนึ่ง

ในด้านการบังคับสิทธิ รัฐควรส่งเสริมการดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพของศาล ลดขั้นตอนการดำเนินคดี และเพิ่มจำนวนตุลาการและบุคลากร นอกจากนี้ รัฐควรส่งเสริมการใช้กลไกระงับข้อพิพาทนอกศาล เช่น การนำระบบอนุญาโตตุลาการมาใช้ เป็นต้น และควรปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในทางแพ่ง โดยให้มีแนวทางการกำหนดค่าเสียหายที่แน่นอนชัดเจน มีจำนวนค่าเสียหายเพียงพอ และให้นำกลไกการชดเชยค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ เพื่อส่งเสริมการใช้มาตรการทางแพ่งแทนการลงโทษทางอาญา

5.2.4 เพิ่มบทบาทของภาคเอกชน ในการส่งเสริมระบบทรัพย์สินทางปัญญา

การเพิ่มบทบาทของภาคเอกชน ทำได้โดยการเพิ่มบทบาทและรับรองสถานะของสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบทรัพย์สินทางปัญญา เช่น สมาคมนักประดิษฐ์ สมาคมคุ้มครองผู้บริโภค และเครือข่ายนวัตกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการช่วยเหลือทางด้านการเงินและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งควรส่งเสริมการประสานงานระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน โดยอาจจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่ประสานงานให้มีความเป็นเอกภาพ

5.2.5 ส่งเสริมให้ผู้เสียหาย บังคับสิทธิทางแพ่งมากกว่าอาญา และให้มีการระงับข้อพิพาทนอกศาลมากขึ้น

เนื่องจากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เป็นสิทธิในทางเอกชน (private right) ซึ่งเอกชนผู้เป็นเจ้าของสิทธิ ควรมีการระงับสิทธิของตนเอง โดยออกค่าใช้จ่ายเอง และผู้เกี่ยวข้อง ก็จะต้องร่วมกันส่งเสริม เช่น เจ้าของสิทธิควรมีหน่วยงานดูแลพิทักษ์ปกป้องสิทธิของตน ตลอดจนเก็บรักษาเอกสารวัตถุต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ความเสียหาย ในการเรียกร้องสิทธิทางแพ่งได้มากขึ้น ทนายความควรสนับสนุนให้ลูกค้าฟ้องร้องทางแพ่ง และศาลควรให้ความสำคัญกับการเยียวยาทางแพ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ดุลยพินิจ ในการกำหนดค่าเสียหายแก่เจ้าของสิทธิ ให้ได้รับความเป็นธรรมตามควร ในระยะยาว ควรมีการยกเลิกโทษและความผิดทางอาญา เพื่อให้การบังคับสิทธิกระทำโดยใช้มาตรการทางแพ่งแต่เพียงอย่างเดียว

นอกจากนั้น ควรส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทนอกศาลมากขึ้น โดยพัฒนาบุคลากร ให้มีความเชี่ยวชาญ และสร้างภาพพจน์ความเป็นกลาง ของหน่วยงาน ที่ให้บริการระงับข้อพิพาท เช่น มีแผนกหรือผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญา ในสำนักงานอนุญาโตตุลาการ หรือกรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้บริการ ในการระงับข้อพิพาทนอกศาล

5.3 มาตรการเร่งด่วน

มาตรการต่อไปนี้ เป็นการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หรือเป็นแนวคิดใหม่ สำหรับการก้าวกระโดดทางเศรษฐกิจ ในแต่ละข้อ อาจมีข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และข้อจำกัด ต่างๆ กัน ถึงแม้คณะผู้ศึกษาวิจัยมีความเห็นว่า ควรได้รับการพิจารณาดำเนินการโดยเร่งด่วน ถึงแม้บางมาตรการอาจไม่สามารถดำเนินการได้ในปัจจุบัน เมื่อใดที่สถานการณ์เอื้ออำนวย ก็ควรจะได้รับการนำมาปฏิบัติทันที

- กำหนดให้ทรัพย์สินทางปัญญา/นวัตกรรม เป็นวาระแห่งชาติ มีนโยบายแห่งชาติ มีผู้รับผิดชอบ/ ประสานงานชัดเจน ที่ไม่อยู่ใต้กระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง กำหนดเป้าหมาย ให้ไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานอยู่บนนวัตกรรมและฐานความรู้ ภายในระยะเวลาที่กำหนด
- จัดตั้งคณะกรรมการทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ และฝ่ายเลขานุการ เพื่อประสานงานในระดับนโยบาย
- ปรับโครงสร้างของกรมทรัพย์สินทางปัญญาให้ออกนอกระบบราชการ โดยให้มีหน้าที่รับผิดชอบเป็นสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และรับจดทะเบียนลิขสิทธิ์ รวมทั้งแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา สำหรับบทบาทด้านการกำหนดนโยบายทรัพย์สินทางปัญญา ให้โอนไปไว้ที่คณะกรรมการทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ และโอนบทบาทเกี่ยวกับข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา ไปให้หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ (ร่วมกับกลุ่มงานข้อมูลของกรมวิทยาศาสตร์บริการ และศูนย์บริการข้อมูลเทคนิคแห่งประเทศไทย)
- ส่งเสริมกิจการตัวแทนสิทธิบัตร และมีการควบคุมคุณภาพตัวแทนสิทธิบัตร
- ตั้งหน่วยงานถ่ายทอดเทคโนโลยีขึ้นในทุกมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย สนับสนุนให้ตั้งหน่วยงานถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือหน่วยงานบริหารทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นในบริษัทเอกชน ร่วมกับสำนักงานตัวแทนสิทธิบัตร โดยเน้นหลักการว่า ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำเป็นต้องมีการบริหารทรัพย์สินทางปัญญาในองค์กร

- ผลักดันกฎหมายกองทุนนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมกองทุนเสี่ยงของภาครัฐ โดยให้ภาคเอกชน และผู้บริหารกองทุน เข้าร่วมรับความเสี่ยงด้วย โดยทุกฝ่ายต้องยอมรับ ว่ากิจกรรมของกองทุนเสี่ยงเพียงส่วนน้อย ที่จะได้กำไร กองทุนเสี่ยงจึงต้องมีบทบาทในการบริหารกิจการด้วย เพื่อให้ความเสี่ยงลดลง
- ใช้ชุดของคุณลักษณะของนักประดิษฐ์คิดค้น ที่ค้นพบในโครงการศึกษาวิจัยนี้ เป็นจุดเริ่มต้นในการออกแบบมาตรการ เพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะของนักประดิษฐ์คิดค้น ให้เกิดขึ้นในอนุชนรุ่นใหม่ของไทย
- สอดแทรกและหล่อหลอมการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาเข้าในหลักสูตรการศึกษา ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา ทั้งที่เป็นวิชาเลือกในปีแรกๆ และผสมผสานกับเนื้อหาวิชาอื่นๆ ในปีสุดท้าย
- ตั้งหอแสดงผลงานดีเด่นของนักประดิษฐ์ไทย (Thai Invention Hall Of Fame) เป็นส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้มีโอกาสเข้าชมได้สะดวก อันจะเป็นโอกาสสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับการประดิษฐ์ และนวัตกรรมด้วย
- จัดการประกวดผลงานประดิษฐ์คิดค้นระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค (regional เช่น ASEAN) ทั้งนี้เพื่อยกระดับการประกวดที่มีทำกันอยู่